

Home sweet Living Lab

Afsluttende kandidatspeciale ved Aalborg Universitet

Uddannelse: Sociologi

Vejleder: Professor Michael Hviid Jacobsen

Specialets omfang: 34.929 ord

Afleveringsdato: 1. Maj 2014

Meta Filsø Sørensen

FORORD

Der skal lyde en tak til Fremtidens Plejehjem, særligt Bent Sørensen, for at tage godt imod mit ønske om at beskæftige mig med Fremtidens Plejehjem, Living Lab. Tak for den altid hurtige respons og indsigt i tankerne om Living Lab.

Dertil en stort tak til de seks plejehjemsbeboere, der indvilligede i at lukke mig ind i deres hjem og tanker, og til de plejehjemsledere der lagde tid og kræfter i at hjælpe mig med at finde mine informanter.

Tak til min vejleder Michael Hviid Jacobsen for dit skarpe faglige blik, men også villighed til ikke blot at se en studerende, men også mennesket bag.

Til sidst ønsker jeg at takke Jane, Lene, Søren, Far og ikke at glemme mine tålmodige børn, Vilfred og Asta.

God læselyst

English summary

In Denmark, the welfare system is facing several challenges in order to continue to undertake the task of caring for and providing care for the elderly. This takes place as a consequence of the demographic trend where the amount of elderly exceeds the amount of young in the working age. The welfare technology is considered from political hand, to help solve these challenges.

At the newly built (January 2014) care home; "Fremtidens Plejehjem" in Nørresundby, they have chosen, in accordance with policy initiatives, to establish a 'Living Lab'. The basic idea behind a Living Lab is to involve, among others, the users, in this study the care home residents, in the innovation process leading up to the final product. Besides that a Living Lab wants to test things in the user's everyday environment. The Living Lab, established in "Fremtidens Plejehjem" has the purpose to test future welfare technology and the care assistants workprocesses and methods. All this for the benefit of the elderly.

In this master thesis, the aim is to bring focus on the care home resident who shall establish a home in the frame that Living Labs vision bring with them to the nursing home. The master thesis problem statement is therefore:

"In what way perceive care home residents homeliness and which potential and challenges lie in Living Labs vision in relation to care home residents perception of homeliness?"

At the start of this master thesis, the care home was only built half-finished, therefore the problem was not possible to examine directly among residents at "Fremtiden Plejehjem". I chose a pragmatic approach to seek future-oriented knowledge for the benefit of, at the end of the master thesis, newly started Living Lab. The knowledge that appear in this master thesis, is produced with inspiration by the 'adaptive approach', where 'orienting concepts' helps to set the scene and create prospects for both the empirical data and the analytical work. The master thesis has been working with two sets of 'orienting concepts', each of which had to meet the problem statement, respectively, first and second parts. The first set was created on the basis of existing knowledge of care home residents' homeliness. The second set was created based on a theoretical

perspective on 'the public laboratory' as well as material on Living Labs visions emerge from an expert interview with Bent Sorensen, an employee of Living Lab. The data collection was conducted through interviews of six care home residents, residing in two different care homes. It proved to be a challenging process to find and interview sensitive elderly. However, their narrative and thoughts contribute with knowledge of having a home in a care home. Besides that, they contribute with thought of what Living Lab visions would mean to them if they were residing at "Fremtidens Plejehjem".

In this master thesis it is shown that all care homes residents feel at home in their residence at the care home. The feeling is associated with freedom to do as they wish. A freedom that the care homes residents are aware of develop on the basis of the sense of security which the staff brings with their presence and help when necessary. This master thesis found that the feeling of homeliness is multi faceted, but perceive of homeliness is meaningful to look at through a 'habituation process' and a 'health process'.

In relation to the second part of the problem definition, the analysis showed that Living Labs vision creates both potential and challenges related to care home residents' homeliness. In this master thesis it is shown that it is meaningful for Living Lab to focus on the following areas, in order to comply with both potential and challenges:

- The physical environment of a home
- The mental environment of a home
- Development for residents of stronger health
- Relationships between staff and residents

In relation to each area Living Lab has to take advantage of both the potential their visions contribute with and avoid the challenges. All for the benefit of care home residents' homeliness. The master thesis conclusion does not provide a definitive answer but should bring attention on Living Labs potential impact on care home residents' homeliness.

INDHOLD

1. INDLEDNING	7
2. INDRAMNING AF PROBLEMSTILLING	9
2.1 DET ALDRENDE SAMFUND	10
2.2 DE ÆLDRE PÅ PLEJEHJEM	11
2.3 HVAD ER ET LIVING LAB?	12
2.4 HVAD BETYDER ET LIVING LAB FOR HJEMLIGHEDEN?	13
3. PROBLEMFÖRMULERING	14
3.1 PRÆCISERING AF PROBLEMFÖRMULERINGEN	15
3.2 ÖPBYGNING AF SPECIALET	16
4. PRÆSENTATION AF FREMTIDENS PLEJEHJEM I NÖRRESUNDBY	18
4.1 PRÆSENTATION AF LIVING LAB PÅ FREMTIDENS PLEJEHJEM	20
5. VIDENSKABSTEORI OG METODOLOGI	22
5.1 PRAGMATISME	23
5.2 DEN ADAPTIVE TILGANG	24
6. HJEMLIGHED PÅ PLEJEHJEM	29
6.1 SKIFTET TIL PLEJEHJEMSBOLIGEN	31
6.2 DET FREMMEDE	32
6.3 HVERDAGSLIV I HJEMMET	33
6.4 INDRETNING OG GENSTANDE	34
6.5 FÖLELSEN AF HJEM	36
7. ÖRIENTERENDE BEGREBER ANGÅENDE HJEMLIGHED	38
7.1 FÖLELSEN AF HJEM	40
8. DET ÖFFENTLIGE LABORATORIUM	43
8.1 ÖVERVEJELSER PÅ BAGGRUND AF DET TEORETISKE PERSPEKTIV	47
9. LIVING LABS VISIONER	49
10. ÖRIENTERENDE BEGREBER OM LIVING LAB	53
10.1 PROJEKTÖPSTART	55
10.2 SAMUDVIKLING	55

10.3	PLEJEHJEMSBEBOERNES RELATION TIL PLEJEPERSONALET	56
10.4	TEST OG EVALUERING	56
11. METODISK FREMGANGMÅDE		59
11.1	INTRODUKTION TIL DEN INDSAMLEDE EMPIRI	60
11.2	EKSPERTINTERVIEW	61
11.3	SENSITIV SOCIOLOGI	62
11.4	UDVÆLGELSE OG KONTAKT TIL PLEJEHJEMSBEBOER	64
11.5	UDFORMNING AF INTERVIEWGUIDE	69
11.6	UDFØRELSEN AF INTERVIEW	72
11.7	REFLEKSION	75
11.8	ANALYSESTRATEGI	76
12. ANALYSE DEL 1: PLEJEHJEMSBEBOERS OPFATTELSE AF HJEMLIGHED		77
12.1	INTRODUKTION TIL PLEJEHJEMSBEBOER	78
12.2	FØLELSEN AF HJEM	79
12.3	TILVÆNNINGSPROCES	82
12.4	HELBREDSPROCES	84
12.5	INDRETNING OG GENSTANDE	85
12.6	HANDLING OG AKTIVITET	88
12.7	SOCIALE RELATIONER	91
12.8	OPSAMLING: PLEJEHJEMSBEBOERNES OPFATTELSE AF HJEMLIGHED	97
13. ANALYSE DEL 2: LIVING LAB, MULIGHEDER OG UDFORDRINGER		99
13.1	ØNSKER PLEJEHJEMSBEBOERNE AT DELTAGE I LIVING LABS PROJEKTER?	100
13.2	LIVING LABS INDTRÆDEN I DET PRIVATE HJEM	103
13.3	LIVING LABS TILSTEDEVÆRELSE PÅ FREMTIDENS PLEJEHJEM	109
13.4	RELATIONEN TIL PERSONALET	113
13.5	ER DER FOR FÅ MULIGE ELLER INTERESSEREDE DELTAGER?	115
13.6	DELTAGERE BLIVER UDSATTE	117
13.7	DEN PERMANENTE TILSTAND	118
13.8	OPSAMLING: LIVING LAB, MULIGHEDER OG UDFORDRINGER	122
14. KONKLUSION		127
15. LITTERATURLISTE		131

L. INDLEDNING

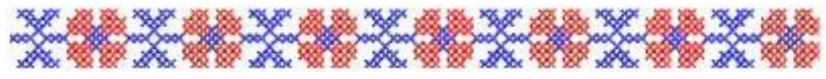

Kan man som plejehjemsbeboer føle sig hjemme, når ens bolig er placeret i et Living Lab, og man løbende forventes at tage del i tests og evalueringer af bl.a. fremtidens velfærdsteknologi¹?

Dette spørgsmål er aktuelt på det nyåbnede (januar 2014) "Fremtidens Plejehjem" i Nørresundby, der drives som et Living Lab. Helt kort er formålet med dette Living Lab at teste, afprøve og evaluere fremtidens velfærdsteknologi, nye arbejdsprocesser og arbejdsmetoder. Hvilke muligheder og udfordringer kan det give for de plejekrævende ældre, når deres hjem er en del af et Living Lab? Denne problematik har jeg valgt at fordybe mig i dette speciale. Det sker på baggrund af både en undren, samt stor nysgerrighed på, hvorledes et hjem og et laboratorium, som et Living Lab, kan harmonere. Et laboratorium optrådte i min bevidsthed, som et klinisk arbejdsmiljø med eksperimenter i centrum, mens et hjem bragte helt andre associationer som privatliv, tryghed, vaner og det genkendelige frem. Derfor opstod der, heldigvis kun i mit hoved, avisoverskrifter som: "Svage ældre udnyttes som var de forsøgsdyr", en overskrift jeg helst ser, vedbliver med at være fantasi.

I august 2013 henvendte jeg mig derfor til projektmedarbejder Bent Sørensen fra Fremtidens Plejehjem og præsenterede min nysgerrighed. Han forstod den og fandt også modsætningsforholdet hjem og Living Lab interessant (bilag 1:1). Han oplyste samtidig om, at de på daværende tidspunkt endnu var i Living Labs tilblivelsesproces. Flere emner som organisering, metode og evalueringsformer var stadig på dagsordenen (bilag 1:1). Derfor er præmissen for dette speciale, at den er skrevet sideløbende med Fremtidens Plejehjem og dets Living Labs tilblivelse.

¹ Velfærdsteknologi beskrives af Teknologisk Institut som en bred vifte af produkter. Alt fra "softwaresystemer, der bygger på og integrerer alarmer og sensorinput, til aktuatorer og sensorer, der indgår i robotter. Velfærdsteknologier kan altså være rengøringsrobotter, exoskeletons [...] til genoptræning, sociale robotter, intelligente ældreboliger, intelligente hjælpemidler, arbejdsredskaber og meget andet." (Krúnufjall 2013)

2. INDRAAMING AF PROBLEMS TILLING

I det følgende vil jeg gøre rede for den samfundsudvikling, der danner baggrund for, at man driver et Living Lab på Fremtidens Plejehjem i Nørresundby (Living Lab og Fremtidens Plejehjem bliver præsenteret senere). Dertil vil jeg rette fokus på de borgere, der er bosat på plejehjem, da det er deres hjemlighed, jeg finder kan være under forandring, med etableringen af et Living Lab.

2.1 Det aldrende samfund

Befolkningssammensætning er i disse år under forandring. Man taler om 'det aldrende samfund', et fænomen der beskriver, at vi i fremtiden vil leve i et samfund med flere ældre end unge. Det er vel at mærke første gang i historien, at fordelingen tager en sådan form (Danmarks Statistik 2013:11, Jeune 2013:5.20-6.35). Ændring forventes at sætte en række samfundsinstitutioner under pres², herunder landets plejehjem, der i kraft af den danske velfærdsmodel varetager omsorgen for plejkrævende ældre. Politisk anser man derfor det stigende antal ældre, man forventer vil modtage pleje samt det faldende antal arbejdsdygtige, der kan påtage sig denne arbejdsopgave, som en udfordring for velfærdssamfundet (Socialministeriet 2013a).

I september 2013 fremlagde regeringen, regionerne samt kommunernes landsforening en fælles "Offentlig strategi for digital velfærd". En strategi der indbefattede de fremadrettede målsætninger på ældreområdet. De politiske udmeldinger er klare. Man anser velfærdsteknologi som værende et middel til at højne livskvaliteten hos de plejkrævende. Samtidig betragter man indførslen af velfærdsteknologien som en mulighed for at forbedre arbejdsmiljø samt frigive ressourcerne hos plejepersonalet (Simonsen 2013, Socialministeriet 2013a). Det er også disse argumenter, der er baggrunden for Fremtidens Plejehjem i Nørresundby (Fremtidens Plejehjem 2013a). De kommende år vil man altså kunne forvente en række ændringer på landets plejehjem, og dermed også for de ældre, der skal have hjem her.

² Sideløbende med de politiske udmeldinger om de kommende års udfordringer findes en debat, der argumenterer for mere nuancerede argumenter på området (se bl.a. i Blaakilde 2013, Jeune 2013:07.05-20.18 samt Pedersen 2011:18.). Da det ikke ændrer på visionen for Fremtidens Plejehjem og dets Living Lab, har jeg fravalgt at gå yderligere ind i dette.

2.2 De ældre på plejehjem

Når den ældre flytter på plejehjem, sker dette som oftest foranlediget af et plejebenhov, der ikke længere kan imødekommes i den eksisterende bolig. Typisk er det borgerens eget ønske, at bo længst muligt i det hidtidige hjem (Jely 2012), mens det for kommunerne, er mere rentabelt at yde omfattende hjælp i en plejebolig, (Jørgensen 2010). Forud for en tildeling af en plejebolig bliver den ældre visiteret hertil af kommunen. Ifølge en visitator ved Bevillingsenhet Nord (som visiterer til bl.a. Fremtidens Plejehjem), skal den ældre for at komme i betragtning: *"have behov for støtte og ens funktionsniveau skal være nedsat i væsentlig grad."* (bilag 2:1). Visitatoren oplyses i øvrigt, at disse krav ikke ser anderledes ud, når der visiteres til Fremtidens Plejehjem (bilag 2:1). Visitatorens vurdering er dertil at:

"Mange af de borgere der flytter på plejehjem i dag, er meget dårlige plejeborgere og skal have hjælp mange timer i døgnet" (bilag 2:2)

Desuden vurderes det på landsplan, at 2/3 af alle plejehjemsbeboere i 2012 havde en variation af demens (Ældrekommissionen 2012:8). De borger der bor på plejehjem er altså i væsentlig grad udfordret fysisk og/eller mentalt. På baggrund af de seneste års praksis, hvor de ældre er blevet visiteret sent til plejehjemmene, lyder de seneste anbefaling fra Ældrekommissionen, at en tidligere visitation til plejehjemmet vil kunne øge de ældres livskvalitet. Anbefalingen lyder på baggrund af erfaringer der viser, at hvis den ældre er meget svækket, forringes mulighederne for at; etablere nye relationer, falde til samt trives i de nye omgivelser (Ældrekommissionen 2012:58). Det er endvidere væsentligt at bemærke, at langt de fleste plejehjemsbeboerne har deres sidste bolig på plejehjemmet, og derfor også gennemlever deres sidste tid inden døden her (Kolsum 2012:316-317).

De hvis hjemlighed kan være under forandring som følge af et Living Lab er dermed typisk ældre, der har et omfattende plejebenhov. De er ofte flyttet sent på plejehjem og lever deres sidste tid her. Når jeg med dette speciale vælger at sætte fokus på de svage ældres hjemlighed på Fremtiden Plejehjem, sker det på baggrund af, at hjemlighedsfølelsen er afgørende for de ældres trivsel. Dette

mener Kurt Møller og Mary-Ann Knudstrup (2008), der på foranledning af det daværende Socialministerium, udgav undersøgelsen "Trivsel og plejeboligens udformning". Ydermere mener de, at de ældre igennem hjemlighed opnår mulighed for at skabe og opretholde sin selvforståelse og identitet (Møller og Knudstrup 2008:34-35). Set i lyset af dette, er det af helt grundlæggende relevans at undersøge, hvorvidt det at dele bolig med et Living Lab forandrer hjemlighedsfølelsen. For at arbejde med dette, må vi dog først forstå hvad et Living Lab er.

2.3 Hvad er et Living Lab?

Living Lab er en internationalt benyttet betegnelse, der i første omgang blev formuleret af Professor William Mitchell (Winden, Carvalho mf.l. 2013). For Mitchell er Living Lab:

"A user-centric research method which can be used in a real life environment to identify and build prototypes, and to evaluate multiple solutions which are needed more and more in constantly changing living environments" (Winden, Carvalho mf.l. 2013)

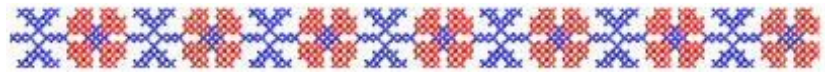
Helt grundlæggende er det centralt at slå fast, at Living Lab først og fremmest er en arbejdsmetode, der udfoldes i et naturligt hverdagslivsmiljø. Et Living Lab relaterer sig dermed ikke nødvendigvis til et plejehjem, men kan udfoldes i adskillige sammenhænge. Endvidere er Living Lab på Fremtidens Plejehjem heller ikke en fysisk afdeling, men en arbejdsmetode man vil udfolde inden for plejehjemmets forskellige hverdagsrammer.

Et 'Lab' rummer en bestemt type arbejdsproces samt organiseringsform. Man søger ikke kun at forstå fremtidens udfordringer, men også at imødekomme dem (Christiansen og Bason 2011:329-330) Fælles er, at Living Labs søger at involvere en bred vifte af aktører, så som brugergrupper (fx plejehjemsbeboerne, personalet, pårørende), udviklere, forskningslaboratorier, lokale myndigheder, politikere samt investorer. Helt centralt er det, at brugerne bliver involverede tidligere i undersøgelses- og udviklingsprocessen. Her skal brugeren ikke blot

være genstand for undersøgelse, men selv involveres i udviklingsprocessen (Pallot, Trousse m.fl. 2010:1).

2.4 Hvad betyder et Living Lab for hjemligheden?

Når man i Aalborg Kommunen har valgt at etablere et Living Lab på Fremtidens Plejehjem, er der ikke tale om en nødvendig del af et moderne plejehjem, der prioriterer velfærdsteknologi. Et Living Lab er en enhed man har tilvalgt for blandt andet at undersøge fremtidens velfærdsteknologi, og personalets arbejdsgange i det, der beskrives som et naturligt hverdagslivsmiljø. Herved kan man være på forkant med den teknologiske udvikling, samt tilføre kapital via salg af den indsamlede viden. Fx har Living Lab på Fremtiden Plejehjem indgået aftaler med et kinesisk firma (mere om det senere). Dog formoder jeg, at et tilvalg af et Living Lab ikke blot vil betyde, at de politiske strategier for det ældre samfund kan imødekommes og at plejehjemmet vil organisere sig anderledes. Jeg formoder også, at det vil få betydning for de fysisk og/eller mentalt svage ældre, som bor på plejehjemmet. Beboere som man forventer skal involveres i undersøgelses- og udviklingsprocesser. Med dette speciale er ønsket derfor, at rette opmærksomhed på hvilke muligheder et Living Lab kan tilføre de ældre i deres opfattelse af hjemlighed på plejehjem, idet deres trivsel hermed vil kunne højnes. Ikke mindre relevant er det dog også at belyse, hvis deres opfattelse af hjemlighed bliver udfordret, idet deres trivsel herved ligeledes vil være udsat. I det følgende vil jeg præsentere specialets problemformulering.

3. PROBLEM- FORMULERING

På baggrund af det forudgående problemfelt, er følgende problemformulering skabt, til videre undersøgelse i dette speciale:

"På hvilken måde opfatter plejehjemsbeboere hjemlighed, og hvilke muligheder og udfordringer ligger i Living Labs visioner set i forhold til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse?"

Problemformuleringen vil i det følgende blive præciseret yderligere.

3.1 Præcisering af problemformuleringen

Med dette afsnit ønsker jeg at præcisere mit fokus igennem specialet. Jeg har valgt, at rette opmærksomhed på plejehjemsbeboernes perspektiv. Dette sker vel vidende at fx personalets vinkel eller plejehjemmet som organisation kunne bringe andre relevante perspektiver i spil. Ligesom de ville kunne bidrage til et empirisk helhedsbillede på problematikken. Herved går jeg på kompromis med den metodiske triangulering (Jacobsen 2007:272) som den adaptive tilgang (hvilken jeg senere vil præsentere som mit metodologiske udgangspunkt) advokerer for.

For at højne læsevenligheden benyttes betegnelsen 'plejehjem' igennem specialet. Dette sker vel vidende at det siden 1988 ikke har været muligt at etablere nye plejehjem³. Derimod etableres der almene plejeboliger med servicearealer⁴. Jeg vurderer det som acceptabelt at prioritere læsevenligheden, da betegnelsen 'plejehjem' er den mest benyttede i daglig omtale af boligerne (Ældrekommissionen 2012:8), hvilket fx navnet "Fremtidens Plejehjem" vidner om. Endvidere er visitationsreglerne ens og det er den samme slags hjælp der ydes (Socialministeriet 2013b).

Det særlige ved dette speciale er, at problemformuleringen stiller et spørgsmål, der ved specialets start endnu ikke var muligt at studere direkte. Fremtidens Plejehjem var på daværende tidspunkt kun en halvfærdig bygning, der manglede dets beboere. Derfor har det ikke været muligt at undersøge problemformuleringen direkte blandt plejehjemsbeboer på Fremtidens

³ Jf. servicelovens § 192 om plejehjem og beskyttede boliger.

⁴ Dette sker jf. almenboligloven § 105 stk. 2 og § 115 stk. 2 og 4.

Plejhjem (mere om dette i det metodiske afsnit). Ydermere er det ikke muligt at redegøre for Living Labs konkrete arbejdsgange, og det er derfor visioner herom der tages udgangspunkt i. I det herpå følgende afsnit vil jeg redegøre for hvorledes specialet er bygget op.

3.2 Opbygning af specialet

Den herpå følgende del af specialet vil i kap 4 byde på en præsentation af Fremtidens Plejhjem i Nørresundby. Herunder også en præsentation af det Living Lab, der skal drives på plejhjemmet.

Dernæst vil jeg i kap 5 redegørelse for de videnskabsteoretiske samt metodologiske overvejelser, som er med til at forme dette speciale.

I kap 6 vil jeg igennem allerede eksisterende teori om hjemlighed på plejhjem, søge at opnå det første indblik i hvorledes det er, at have et hjem på et plejhjem. Denne viden vil jeg i kap 7 omdanne til orienterende begreber om hjemlighed, der bl.a. vil blive brugt som et vejledende redskab i forbindelse med min empiriindsamling i blandt plejhjemsbeboere om hjemlighed.

For at imødekomme problemformuleringens anden del vil jeg i kap 8 se nærmere på et teoretisk perspektiv på sammenspillet mellem et laboratorium og en offentlig organisation. Dernæst vil jeg, i kap 9, via en formidling af ekspertinterviewet med Bent Sørensen, præsentere Living Labs visioner. Endnu en række orienterende begreber vil i kap 10 herefter blive skabt på baggrund af den opnåede viden i kap 8 og 9. Disse orienterende begreber skal vejlede mig i empiriindsamlingen omkring plejhjemsbeboernes tanker om betydningen af Living Labs visioner.

De metodiske overvejelser samt erfaringer i forbindelse med indsamling af empiri, vil blive præsenteret i kap 11. Her vil en refleksion over specialet samt den videre analysestrategi ligeledes være at finde.

I analysen, kap 12, indledes med en præsentation af plejhjemsbeboerne, hvorefter den indsamlede empiri om hjemlighed vil blive analyseret og diskuteret i relation til den eksisterende viden om hjemlighed. Dernæst vil den indsamlede viden om de ældres tanker om betydningen af Living Labs visioner blive analyseret i kap 13. Dette sker med henblik på at identificere, hvilke

muligheder og udfordringer man kan forvente, når dette ses i sammenhæng med analysens første del om plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed.

En samlende konklusion på specialets problemformulering vil blive præsenteret i kap 14.

4. PRÆSENTATION AF

FREMIDENS

PLEJEHJEM I

NØRRESUNDBY

Ideen om et nyt moderne plejehjem, med fokus på velfærd og sundhedsteknologi til gavn for beboere såvel som medarbejdere, opstod hos områdechef for Ældreområde Nord, Lars Nøhr samt kontorchef for IT-afsnittet Ældre- og Handicapforvaltningen Aalborg, Kirsten Skovrup tilbage i 2008 (Fremtidens Plejehjem 2013a). Baggrunden for en sådan satsning var, som nævnt, den forestående problematik, man anså det aldrende samfund for at være. I januar 2014 stod Fremtidens Plejehjem i Nørresundby klar til at danne rammer om de 50 nye medarbejdere samt 75 plejhjemsbeboere. Ifølge plejhjemmets værdigrundlag er velfærdsteknologi ikke et mål i sig selv. Derimod ser man det som et middel til at nå et mål om trivsel, trykthed og livskvalitet (tre forhold som man i øvrigt ikke definerer nærmere). Man ønsker på plejhjemmet at:

” skabe et hjem og en hverdag, som er i samspil med den ældres individuelle historie og livsform. Fremtidens Plejehjem skal således ikke blot være hjemligt, men et hjem.” (Fremtidens Plejehjem 2013c)

Dette skal ifølge værdigrundlaget realiseres ved, at den ældres *”egne erfaringer, værdier, interesser, og ønsker er med til at forme hverdagen”* (Fremtidens Plejehjem 2013c). Trods prioriteringen af teknologien skal denne ikke erstatte den menneskelige kontakt, men ses som et udtryk for, at de er et plejhjem, som følger den løbende udvikling (Fremtidens Plejehjem 2013c). Blandt de mange teknologiske løsninger, der er etableret på plejhjemmet kan nævnes: Sensorer i gulvet, der kan registrere og sende signal til plejepersonalet, hvis beboerne fx falder, intelligente toiletter samt en såkaldt trivselsskærm (touch skærm), hvorfra de ældre kan komme i kontakt med familie, venner og personale, bestille mad fra plejhjemmets restaurant mv.

Hvor man i præsentation af det nye plejhjem gør meget ud af at forklare om de teknologiske satsninger, optræder Living Lab meget sparsomt (Fremtidens Plejehjem 2013b). Det er dog afgørende for specialiets videre proces at forsøge at kaste lys på hvad formålet med Fremtidens Plejhjems Living Lab er.

4.1 Præsentation af Living Lab på Fremtidens Plejehjem

Living Lab⁵ og dette speciale har, som nævnt, været i en sideløbende udviklingsproces. Det har betydet, at de oplysninger, som jeg har opnået kendskab til, har været bredt og generelt formuleret. Sådanne formuleringer kommer også til udtryk på plejehjemmets hjemmeside, hvor jeg tilmed vil argumentere for at beskrivelsen af Living Lab er misvisende. Der står følgende:

Det er en del af visionen at Fremtidens Plejehjem skal være et velfungerende plejehjem, der samtidigt er et "living lab", det vil sige, et plejehjem der hele tiden udvikler sig dynamisk, og hvor fremtidige teknologier og levevis således vil kunne indpasses. (Fremtidens Plejehjem 2013d)

Ses citatet i lyset af den før præsenterede beskrivelse af et Living Lab (jf. afsnittet: Hvad er et Living Lab?), ses der ikke mange fællestræk. Citatets beskrivelse af hvad et living lab er, vil efter min overbevisning kunne udfolde sig på ethvert plejehjem uden et Living Lab. Hvorvidt det er en fejl eller et valg om at nedtone opmærksomheden på Living Lab, er mig uvis. Men jeg vil med nedenstående citater tydeliggøre, at den reelle hensigt med Fremtidens Plejehjems Living Lab er i overensstemmelse med den oprindelige definition af arbejdsmetoden, som blev præsenteret i afsnittet: Hvad er et Living Lab?

Ifølge Bent Sørensen⁶ er formålet med Living Lab på Fremtidens Plejehjem:

"at det skal være muligt, at man kan afprøve velfærdsteknologi, man kan evaluere velfærdsteknologi, man kan afprøve og evaluere arbejdsprocesser og arbejdsmetoder alt sammen til gavn for ældreomsorg og ældrepleje" (bilag 3:4)

I dette citat ses de overordnede rammer for de undersøgelser Living Lab påtænker at foretage. Velfærdsteknologi, arbejdsmetoder og arbejdsprocesser er

⁵ Living Lab er etableret som en fond "Living Lab Fremtidens Plejehjem". Formålet hermed er at opnå større handlefrihed samt være en attraktiv samarbejdspartner (bilag 3:3)

⁶ Bent Sørensen er projektmedarbejder ved Aalborg Kommune, Ældreområdet Nord. Bent Sørensen har deltaget i processen under Fremtidens Plejehjems tilblivelse og vil foruden for ledelsen være den eneste faste medarbejder ved Living Lab.

omdrejningspunkter for projekterne i Living Lab. Det er dog ikke muligt, at beskrive de konkrete projekter, da disse jævnfør BS endnu ikke er fastlagt (bilag 3:11). Nedenstående citat underbygger yderligere, at de grundlæggende arbejdsmetoder, som man vil benytte på Fremtidens Plejehjem er i overensstemmelse med den præsenteret beskrivelse af et Living Lab. Hos Living Lab på Fremtidens Plejehjem ønsker man at:

"... gennemføre projekter, [der] udvikles i et dynamisk miljø med inddragelse af medarbejdere og beboere og i samarbejde med andre institutioner, virksomheder (eks. udviklere), kommuner, vidensinstitutioner mv." (Solution Hub 2013)

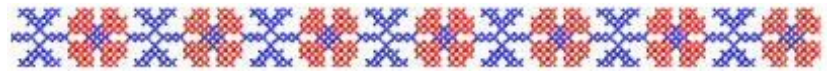
Her beskrives samarbejdet med relevante aktører, hvilket jævnfør Pallot, Trousse m.fl. (jf. afsnittet: Hvad er et Living Lab?) fremhæves som et særligt kendetegn ved Living Labs. I forhold til beboerne uddyber BS, at som udgangspunkt påtænkes alle beboere, at kunne deltage løbende i projekterne (bilag 3:14).

Ifølge BS skal den viden, man opnår igennem Living Labs arbejde, være til gavn for ældre, ikke blot i Aalborg, men også i resten af Danmark samt internationalt. (bilag 3:4-5). Allerede nu indgår man i Aalborg Care Consortium⁷ (ACC). Formålet er at afsætte viden om plejehjemsbyggeri, plejehjemsdrift samt uddannelse af personale på det internationale marked⁸ (Bilag 3:5, Aalborg Kommune 2013).

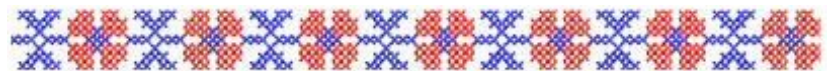
Således har Aalborg Kommune et plejehjem, der via velfærdsteknologi, forventes at kunne imødekomme den demografiske udvikling, på en effektiv og fordelagtig måde for de ældre. Dertil har man muligheden for via egen vidensindsamling, fortsat at følge den teknologiske udvikling til fordel for de ældre borgere. En viden, der tilmed kan tilbydes som salgsvare nationalt såvel som internationalt.

⁷ Aalborg Care Consortium udgøres af: Nørkær Poulsen arkitekter, Kuben Management, University College Nordjylland, Social- og Sundhedsskolen i Nordjylland, Copenhagen Living Lab og Aalborg kommune, Ældre- og Handicapforvaltningen (Aalborg Kommune 2013)

⁸ I Nov. 2013 blev den første aftale indgået med en kinesiske ejendomsudviklings og byggevirksomhed (Aalborg Kommune 2013).

5. VIDENSKABSTEORI OG METODOLOGI

Dette afsnit gør rede for den sociologiske grundforståelse, som denne opgave skal læses i lyset af. Dette gælder bl.a. mit videnskabsteoretiske udgangspunkt i pragmatismen. Pragmatismen vil blive præsenteret med henblik på at sætte 'den store ramme' for specialet og dets emne. Efter dette vil jeg præsentere den adaptive tilgang, som ligeledes vil være vejledende og tilbyde redskaber til min vidensindsamling. I præsentationen af den adaptive tilgang vil jeg indledningsvis argumentere for dets anvendelse i samspil med pragmatismen.

5.1 Pragmatisme

Dette speciales problemformuleringen har til formål at belyse en problemstilling med praksis relevans samt et fremtidsorienteret perspektiv. I kraft af dette finder jeg overensstemmelse mellem specialets sigte og den pragmatisk videnskabsteoretiske tradition. Pragmatismen interesserer sig for anvendelig fremtidsorienteret viden, der rustet mennesker til at interagere med dets omgivelser på en intelligent og kontrolleret måde. Viden med et udelukkende teoretisk sigte betragtes derimod som uinteressant (Adolphsen 1995:74, Gimmler 2005:77-78). Den fremtidsorienterede viden dette speciale ønsker at bidrage med skal komme til anvendelse for Living Lab samt Fremtidens Plejehjem således, at de opnår bevidsthed om hvilken betydning Living Labs visioner har for de ældres hjemlighedsopfattelse på Fremtidens Plejehjem. Således muliggør det, at Living Lab og Fremtidens Plejehjem kan handle på en intelligent og kontrolleret måde såfremt de ønsker at værne om beboernes hjemlighedsfølelse.

Pragmatisme finder man ikke nedskrevet i en klar definition. Derimod finder man forskellige pragmatikere, blandt hvem man kan lokalisere nogle fællestræk (Gimmler 2005:77). Ud over overensstemmelsen mellem tilgangen til videnopbygning tilbyder bl.a. pragmatikeren John Dewey⁹ dertil en forståelsesramme, der betragter mennesker som værende aktivt handlende væsener. Menneskets erkendelse af verden og dens egenskaber sker igennem vores praktiske handlinger. De menneskelige handlinger rummer både de vanepregede og de innovative handlinger. De vanepregede handlinger dækker over de handlinger vi gør på baggrund af traditioner, værdier og individuelt

⁹ John Dewey (1859-1952), amerikansk, professor i sociologi

oparbejdede erfaringer, mens de innovative handlinger dækker over menneskets kreativitet (Brinkmann 2006: 30-31, 105-106). Denne kreativitet bliver benyttet til at løse hverdagslivet problemer (Gimmler 2005:98). Pragmatismen tilbyder således en teoretisk ramme, hvori hverdagslivet kan forstås ud fra dets kreative potentiale (Gimmler 2005:73). I dette speciale kommer dette til udtryk i opfattelsen af plejehjemsbeboernes handlemuligheder, som både vanepreget og innovative i skabelsen, og opretholdelsen af hjemlighed på plejehjem.

Pragmatiske bidrager med endnu et relevant perspektiv i dets anerkendelse af artefaktens betydning for menneskers hverdagsliv. (Gimmler 2005:73). I forlængelse heraf understreger Dewey yderligere at *"Vi har tingene, før vi erkender dem"* (citeret i Brinkmann 2006:105), først når vi har oparbejdet en vane med tingene, kan vi erkende dem. I sig selv har ting altså ingen mening, det får de først i sociale sammenhæng, og først når de erkendes (Brinkmann 2006:105). Et sådan perspektiv, med åbenhed og opmærksomhed på det materielles sammenspil med mennesker i hverdagslivet, finder jeg helt centralt i dette speciale, hvor samspillet mellem nye teknologier og metoder og hjemligheden undersøges.

Jeg fandt i pragmatismen en kvalitet i dets blik for den fremtidsorienterede viden med relevans for praksis, hvilket stemmer overens med specialets problemformulering. Dertil ser jeg en styrke i, at betragte hverdagslivet, som et kreativt laboratorium, hvori mennesker såvel som ikke mennesker handler. På trods af, at jeg nu vil bevæge mig videre til de metodologiske overvejelser, slipper jeg ikke Deweys pragmatiske perspektiv helt. Idet hans beskrivelse af en 'undersøgelsesproces', vil blive anvendt i det kommende afsnit.

5.2 Den adaptive tilgang

Med dette afsnit vil jeg præsentere mine metodologiske overvejelser omkring vidensindsamlingen via Derek Layders¹⁰ adaptive tilgang. Den adaptive tilgang vil i dette speciale ikke blive fulgt konsekvent. Derimod vil elementer herfra optræde som vejledende grundprincipper. Dette betyder, at denne præsentation ikke kan betragtes som fyldestgørende. Derimod er der udvalgt nogle, for dette

¹⁰ Derek Layder, professor i sociologi

speciale, centrale elementer. Jeg har fundet den adaptive tilgang værdifuld i kraft af dets evne til at supplere de før præsenterede pragmatiske perspektiver. Dette vil jeg indledningsvis gøre rede for. Derefter vil jeg præsentere den adaptive tilgangs styrke i dette speciales optik.

Sociologen Derek Layder, introducerer med bogen *"Sociological Practice: Linking Theory and Social Research"* (1998) den adaptive teoretiske tilgang. Layder tilhører den videnskabsteoretiske position kritisk realisme. På trods af dette finder jeg dog overensstemmelse med det pragmatiske perspektiv på centrale områder for dette speciale. Helt grundlæggende er det den adaptive tilgangs intention, at tilbyde en fleksibel og undersøgende tilgang til den sociologiske vidensproduktion. Herigennem ønsker den at tilføre nye indsigter og perspektiver på den sociale virkelighed (Jacobsen 2007:263,283-284). Netop den fleksible og undersøgende tilgang stemmer overens med det pragmatiske perspektiv, der ligeledes er undersøgende i dets abduktive¹¹ tilgang til vidensindsamling. Dertil definerer Dewey en undersøgelse således:

"Inquiry is the controlled or directed transformation of an indeterminate situation into one that is so determinate in its constituent distinctions and relations as to convert the elements of the original situation into a unified whole"

Denne definition beskriver Dewey, mere indgående, igennem fire trin som udgør en undersøgelsesproces (Dewey 1938:109-116). Her ser man, at særlig i anden og tredje trin (Dewey 1938:111-115), beskrives en proces hvor fantasi og kreativitet er nødvendig i udarbejdelsen af forslag og ideer. På samme vis ses der ligeledes hos den adaptive tilgang en åben og undersøgende tilgang til problemstillingen. Layder argumenterer for, at man ikke lader sig determinere af hverken en induktiv eller deduktiv tilgang, men arbejder med en vekselvirkning mellem de teoretiske og empiriske kilder (Layder 1998:134-136). Om end

¹¹ Selve abduktion begrebet blev introduceret af pragmatikeren Charles Sanders Peirce, som en alternativ form at tænke overfor henholdsvis den induktive og deduktive slutnings logik. Den abduktiv tænkeform har til formål at tilbyde en sandsynlig og fungerende forklaring til en noget ukendt og uforklarligt (Gimmler 2005:79-83)

Layder foretrækker at tage afsæt i eksisterende teoretisk viden, sker dette med det formål at lade sig inspirere for derefter at kunne sammenstykke forskellige begreber og perspektiver. Dette betegner han som 'fantasifuld afprøvning' med det formål at skabe sin egen teorikonstruktion. Denne teoretiske viden betragtes som et redskab, der undervejs i forskningsprocessen kan revideres og modificeres (Jacobsen 2007:261-267). Den adaptive tilgang har således et pragmatisk forhold til teorien, der ikke skal blive styrende, men derimod vejledende. Denne overensstemmelse finder jeg særlig central i lyset af problemformulerings anden del, der så at sige vedrører forhold, som endnu ikke eksisterer. For at frembringe viden herom finder jeg det nødvendigt med en åben tilgang, der tillader en vekselvirkning mellem teoretiske perspektiver, som kan vejlede mig i kombination med en empirisk indsigt i de konkrete forhold, der tegner sig.

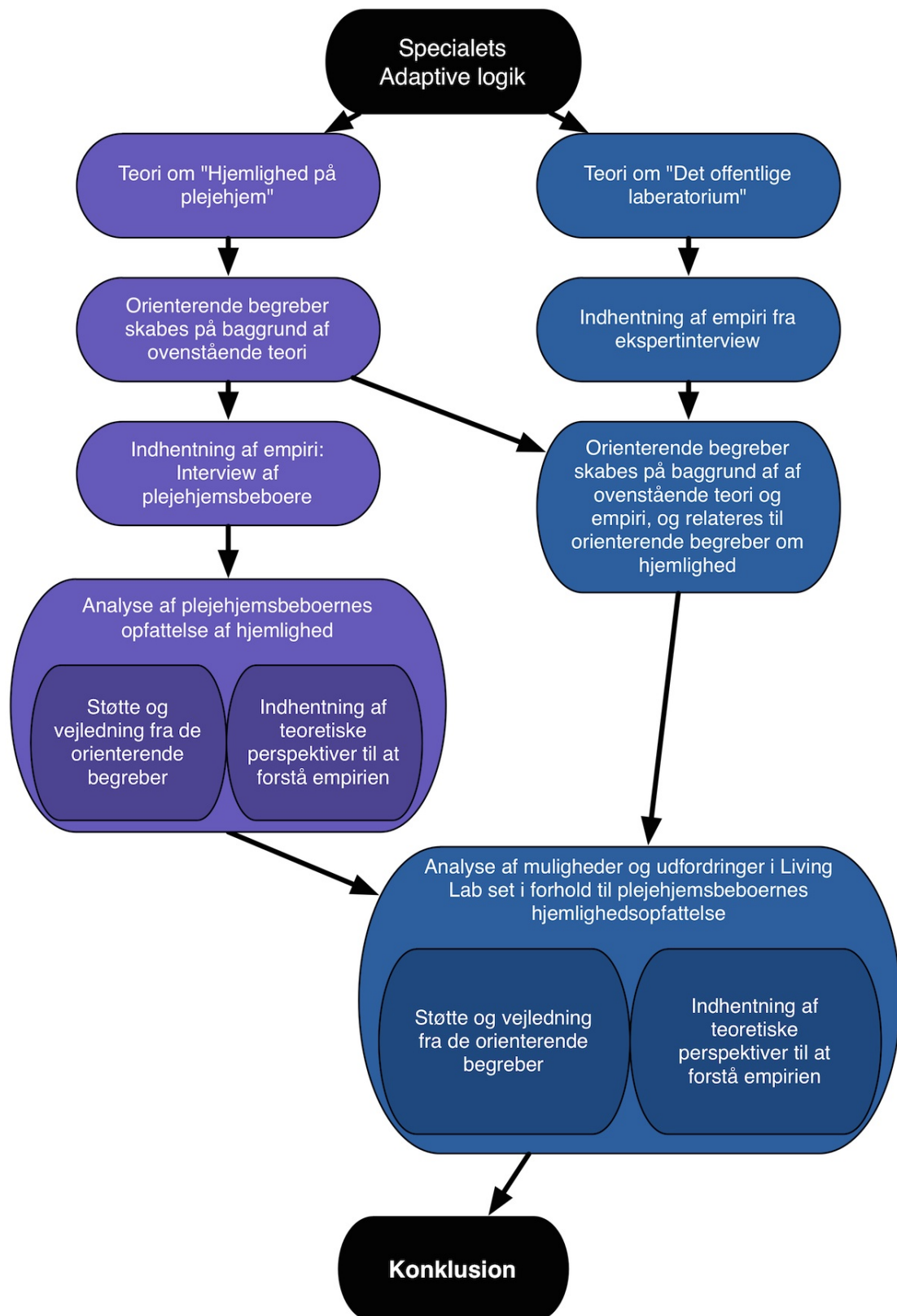
Jeg vil nu præsentere Layders bud på, hvorledes man arbejder med den teoretiske viden som en del af den metodiske strategi. Dette sker via det Layder beskriver som 'orienterende begreber'. Pointen med disse beskriver Layder således:

"Particular concepts may be adopted from existing work and used as 'background concepts' to give direction and guidance in the initial stages of a new research project." (Layder 1998:101)

De orienterende begreber kan udledes på baggrund af forskellige kilder. Dette kan være traditioner eller paradigmer. Alternativt kan de orienterende begreber udledes fra enkeltstående forfatteres begrebsverdener eller fra et bestemt fagområde. Måden, de orienterende begreber opstår på, kan forekomme både ved systematisk arbejde og uventede indfald (Jacobsen 2007:273, Layder 1998: 100-102). Formålet med de orienterende begreber er, at de skal have en midlertidig karakter og dermed ikke bliver dikterende for forskningen. De orienterende begreber vil som oftest henvide til både subjektive og objektive aspekter samt henvide til social forandring. Dertil peger de orienterende begreber ifølge Jacobsen (2007: 273) på:

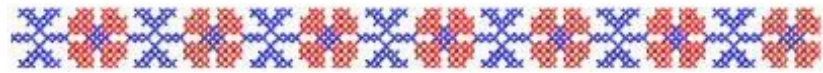
- Indledende forklaringer eller vinkler på data
- Måder at gribe det fremadrettede empiriske arbejde an på
- Temaer, områder eller mennesker der er særlige relevante at undersøge nærmere
- Andre relevante teorier eller begreber der skal inddrages

Opsummerende kan man fremhæve, at det adaptive perspektiv (i overensstemmelse med det pragmatiske perspektiv) er en tilgang til vidensproduktion, der udviser åbenhed og kreativitet. Dertil fremhæves styrken i vekselvirkningen mellem det empiriske og teoretiske. Dette finder jeg centralt for at kunne imødekomme den aktuelle problemstilling. Uden et empirisk indblik vil jeg næppe få greb om Living Labs vision. Ej heller opnå indblik i plejehjemsbeboernes hjemlighedsfølelse, samt syn på Living Labs visioner. Samtidig vil et fravær af teori ikke gøre det muligt for mig at få en forståelse, som jeg kan bygge mit udgangspunkt på. De orienterende begreber betragter jeg (også med et pragmatisk blik) som vejledende redskaber, som jeg undervejs i processen kan modificerer i takt med, at jeg bliver klogere på problemstillingen. Afslutningsvis vil jeg illustrere den videre proces (figur 1) i lyset af den netop præsenterede adaptive tilgang.

Figur 1: Den videre proces ud fra den adaptive tilgang.

I figuren ses det, at der arbejdes med to hovedspor, men at disse også har indvirkning på hinanden undervejs samt mødes til sidst med det formål at besvare specialets problemformulering.

6. HJEMLIGHED PÅ
PLEJEHJEM

Med dette teoriafsnit vil jeg præsentere nedslag i den eksisterende litteratur om hjemlighed på plejehjem. Den udvalgte litteratur vil være med til at skabe den forståelse af hjemlighed, jeg arbejder ud fra. Jeg erkender hermed også, at jeg ikke bevæger mig i et uudforsket felt, men at dette speciale er et bidrag til et allerede eksisterende felt.

Hovedparten af dette teoriafsnit samler viden om hjemlighed på plejehjem fra tre eksisterende litteraturgennemgange på området. Litteraturgennemgangene er foretaget af henholdsvis; Nina Henriksen, Kurt Møller og Mary-Ann Knudstrup i publikationen "Trivsel og Boligform, Litteraturgennemgang"¹² (Henriksen, Møller m.fl. 2007), Eva Algreen-Petersens Masteropgave i Public Health "Hjem på Plejehjem"¹³ (Algreen-Petersen 2004) samt Nikoline Grønbæk Lauvrings sociologispeciale "Hjemlighed, Sundhedsprofessionelles strategier på plejehjem og hospice"¹⁴ (Lauvring 2013). Et fællestræk ved disse tre er, at de på trods af deres forskellige forskningsvinkler, i dele af deres litteraturgennemgang har fokus specifikt på hjemlighed. Det er dette fælles fokusområde, der her

¹² Denne litteraturgennemgang er den mest omfattende af de tre udvalgt og strækker sig over en længere proces hvor der er anvendt både forskningsbaseret litteratur og erfaringsbaseret litteratur. Den forskningsbaserede litteratur er tilvejebragt via databaser der dækker følgende områder: Det sundhedsvidenskabelig område, det social-/psykologiske-/samfundsvidenskabelige område, arkitektur/byggeforskningsområdet samt generelle og tværgående områder. For oversigt over de konkrete databaser henvises til Henriksen, Møller m.fl. 2007:11. Den tidsmæssige afgrænsning strækker sig fra januar 1995 til juni 2004 og det var et søgekriterium, at litteraturen skulle indeholde de tre søgeord: ældre, bolig og trivsel eller synonymer heraf. Dertil er der indhentet yderligt litteratur efter gennemgang af litteraturlister. Der er anvendt henholdsvis dansk-, norsk-, svensk- og engelsk- sproget litteratur (Henriksen, Møller m.fl. 2007:10-17).

¹³ Litteraturgennemgangen hos Algreen-Petersen redegøre ikke for kriterierne for udvælgelsen. Gennemgangen bliver præsenteret under overskriften "Forskning i ældres trivsel på plejehjem" (Algreen-Petersen 2004:8)

¹⁴ Lauvrings litteraturgennemgang er baseret på litteratursøgning i databaserne: Google Scholar, Informaworld, ProQuest og JSTOR. Her er benyttede søgeordene: hjem og plejehjem samt synonymer herfor. Den tidsmæssige afgrænsning strækker sig fra 1980 til 2013. Desuden er der fundet litteratur via gennemgang af litteraturlister. Litteraturgennemgangen afgrænser sig fra arkitektoniske- designtekniske studier samt studier der omhandler beboergrupper eller plejehjemskoncepter der adskiller sig afgørende fra det pågældende speciales undersøgte plejehjem (Lauvring 2013:17).

videregives i samlet form. Desuden er der i denne formidling af den eksisterende litteratur tilføjet teoretiske betragtninger, som er fremført i førnævnte studiers egne analyseresultater.

For at skabe et bedre overblik over den omfangsrige litteratur, har jeg inddelt det i forskellige underemner. Det er dog væsentlig at pointere, at disse i praksis rækker ind over hinanden på kryds og tværs.

6.1 Skiftet til Plejehjemsboligen

Et emne, der er behandlet flere steder, er overgangen fra de ældres tidligere bolig til plejehjemsboligen. Heriblandt finder man Nays (1995) studie, som bygger på 19 interviews blandt plejehjemsbeboere på forskellige plejehjem i Australien. Konkluderende finder Nay, at fire hovedtemaer er centrale, når man taler om overgangen til en plejehjemsbolig. Første tema omhandler en følelse af tvang hos de ældre, der skal flytte på plejehjem. Ingen har haft lyst, men havde ej heller andre alternative muligheder. Dernæst finder Nay et gennemgående tema omhandlende tab. Tab af hjemmet, fremhæves som det mest betydningsfulde, men tabene ses i mange afskygninger:

"Tab af hjemmet, ejendele, venner, familie, hengivenhed, kæledyr, frihed, steder og miljøer man holdt af, roller og livsstile der var kendte og forudsigelige" (Algreen-Petersen 2004:8)

Tredje tema omhandler en devalueret selvfølelse, mens det fjerde tema drejer sig om følelsen af at nå til en endestation.

Oplevelsen af tab er også gældende ved Inger Ekman m.fl. narrative studie "A place of ones' own" (2001), hvor der beskrives hvorledes en 79-årig kvinde oplever at følelsen af hjemlighed, i kraft af et boligskifte til plejehjem, transformeres til en eksistentiel hjemløshed. Følelsen af fremmedgørelse, isolation og disintegration træder frem i kraft af mangel på kontrol, medbestemmelse samt involvering i plejen (Lauvring 2013:18).

Også antropolog Jens Kofod har i sin ph.d. afhandling set nærmere på skiftet fra den ældres tidligere hjem til plejehjemsboligen. Opsummerende om dette beskriver han i artiklen "Afvikling af hjem" (2009), hvorledes de ældre allerede

før deres boligskifte oplever, at deres hjemlighed nedbrydes via et stigende antal af hjælpemidler samt øget tilstedeværelse af hjemmepleje. Endnu et skridt sker, med yderlig afvikling til følge, når den ældre må flytte ind i det der typisk er en mindre bolig. Herved bliver de, som også Nay fremhævede, nødsaget til at give afkald på personlige ejendele. Kofod finder dertil, at skiftet til plejehjemsboligen intensiverer tabet af kontrol og privathed (Lauvring 2013:19)

Ida Wentzel Winther relaterer i kapitlet "Hjemmet", i bogen "Primærsektor, det nære sundhedsvæsen" (2012), sine studier af hjemlighed til ældresektoren. Heriblandt også hjemlighed på plejehjem. Winther opererer med fire kategorier, som tjener det formål at give et samlet billede af hjem. Under kategorien *Hjem som idé* berører hun ligeså boligskiftet til plejehjem og betragter det som: "*Et tab af bolig, men også af positionen af at være en voksen og værdifuld medborger*" (Winther 2012:91). Winther mener, at der hersker en ide om 'det rigtig hjem', hvilket besværliggør måden at forstå det at bo på plejehjem. Hjem er i høj grad en kulturel forestilling, hvilket bliver klart i mødet med andres måde at gøre og forstå hjem på. Derfor kan boligskiftet også opleves som et tab i kraft af, at hjemmet som ide ikke blot forandrer sig fra en dag til den næste (Winther 2012:90-91).

6.2 Det fremmede

William J Brummett fremhæver i "The Essence of Home. Design solutions for Assisted Living Housing"¹⁵ (1997), at de ældre beboere ikke opfatter plejeboligen som et hjem. Derimod, siger han, oplever de ældre plejeboligen, som et midlertidigt sted, der nærmere har karakter af et hotel. Den mere institutionsprægede bolig mangler den form for autenticitet, som man finder i det oprindelige hjem. Plejeboligen besidder, ifølge Brummett, helt grundlæggende en potentiel fremmedhed. Denne fremmedhed vil blive ved med at blive udfordret, idet tilstedeværelsen af skiftende personale og plejehjemsbeboer til stadighed vil påminde om en fremmedhed. Fremmedheden vil stå i modsætning til hjemmets væsen som noget velkendt og trygt. Derved trues den form for hjemlighed det tidligere hjem repræsenterede (Henriksen,

¹⁵ Brummett har fortaget 2 casestudier hvor han har udført personlig interviews med 124 beboer, familiemedlemmer samt personale.

Møller m.fl. 2007:95-96). Den tvungne tilstedeværelse af øvrige plejehjemsbeboere omtales også i Zingmark, Sandman og Norberg "Promoting a good life among people with Alzheimers disease" (2002), som særligt afgørende for, at plejehjemsboligen aldrig helt bliver betragtet som et rigtig hjem. I forlængelse heraf påpeger en australsk undersøgelse, fortaget af Fiveash (1998), at muligheden for at være privat og uforstyrret er af afgørende betydning, for opfattelsen af at føle sig hjemme på et plejehjem (Algreen-Petersen 2004:8). Mindre boenheder med færre beboere omtales da også, ifølge Henriksen, Møller m.fl. (2007:97)¹⁶, som mere hjemlige og tryghedsskabende.

6.3 Hverdagsliv i hjemmet

"I hjemmet foregår de hverdagslige rutiner og praksisser" (Winther 2012:91), sådan beskriver den tidligere omtalte Winther, det sted hvor *"man bor, oftest sover, spiser, bader, har sine hjemmesko og private ting"* (Winther 2012:91). Dette gør hun under kategorien 'Hjemmet', hvilket af hende beskrives som et sanseligt og individuelt rum, der både er en stedlig ramme og en praksis, der forandrer sig med tiden. Men på trods af dette beskriver hun også, at det er *"denne fysiske lokalitet, man forlader, hvis man flytter på plejehjem"* (Winther 2012:91). Herved afskriver Winther på sin vis, at et plejehjem kan opleves som et hjem.

Eva Algreen-Peteresens eget studie viser, som kontrast til de førnævnte, at plejehjemsboligen bliver et nyt hjem for nogen, men ikke for alle. Algreen-Petersen finder en sammenhæng mellem, at de, der betragter plejeboligen som et hjem, har formået at bevare deres identitet, kontrol og autonomi, i den udstrækning de selv har ønsket det. Dette understreges af, at den modsatte gør sig gældende hos dem, der ikke føler, at de har skabt sig et hjem på plejehjemmet. Tabet af identitet knytter sig både til de funktionstab, der ledte til deres boligskifte, samt til placeringen i et institutionsmiljø. Her finder Algreen-Petersen en forskel mellem kønnene, hvor det for kvinderne, der alle har været hjemmegående husmødre, handler om, at de har skullet afgive deres tidligere domæner, nemlig de huslige pligter. Det der derimod er gældende for mændene,

¹⁶ Henriksen, Møller m.fl. henviser her til: Annerstedt 1997; Barnes & Design in Caring Environments Study Group 2002; Briller & Calkins 2000; Donovan & Dupuis 2000; Sloane, Mitchell, Preisser, Phillips, Commander & Burker 1998; Zingmark, Sandman & Norberg 2002

er måden at indrette deres hverdag på, som nu i høj grad er afhængig af plejepersonalet (Algreen-Peteresen 2004:53-54). Donovan og Dupuis påpeger (2000) samme problemstilling om end det her ikke kun omhandler mænd. Donovan og Dupuis beskriver at utvungne hverdagsrutiner er med til at skabe følelsen af hjem, og derfor fremhæver de vigtigheden af, at den individuelle livsstil tilgodeses (Henriksen, Møller m.fl. 2007:97). Pointen med at hjemmet ikke blot skal ligne et hjem, men også fungere således går igen ved både Brummett 1997, Donovan m.fl. (2000), Kontos (1998) og Van't Leven m.fl. (2002) (Henriksen, Møller m.fl. 2007:97).

Både Sommerville (1997) samt Algreen-Petersen (2004) finder at handlinger og aktiviteter sikrer kontrol over hjemmet, og er med til at gøre det til et hjem (Algreen-Petersen 2004:5-6). Dette beskrives på følgende vis:

"Gennem tidskrævende manuelt eller mentalt arbejde i eller for hjemmet skabes identifikation, tilhørsforhold og betydning" (Algreen-Petersen 2004:5)

Ikke desto mindre er handlinger og aktiviteter underlagt nogle særlige vilkår på et plejehjem, hvor hverdagslivets gøremål ofte varetages enten helt eller delvist i samarbejde med plejepersonalet (Algreen-Petersen 2004: 52,57).

6.4 Indretning og genstande

Henriksen, Møller m.fl. (2007) fandt, i deres omfattende litteraturgennemgang, en bred enighed¹⁷ blandt referencerne, når det omhandlede de ældres private og personlig genstande. Disse genstande anses for at kunne bringe den ældres fortid og livshistorie med sig frem til nutiden, og er således afgørende for, at den ældre kan frembringe hjemlighedsfølelsen. På baggrund af Algreen-Petersens resultaterne i sin masteropgave, betragter hun ligeledes genstande, som *"en ydre spejling af fortællerens indre virkelighed"* (Algreen-Peteresen 2004:46). Både Lauvring og Algreen-Petersen behandler yderligere en vinkel omkring de genstande, der blev fravalgt i forbindelsen med de ældres boligskifte. I relation hertil beskriver Algreen-Petersen, at de fravalgte ting typisk er brugsgenstande

¹⁷ Henriksen, Møller m.fl. (2007) henviser til enighed blandt: Brummett 1997; Calkins 2003; Gilroy, Kellett & Jackson 2004; Zingmark, Sandman & Norberg 2002

som fx spisestel til 12, værktøj og støvsuger. Disse ting bliver overflødige, idet der ikke skal dækkes stort festbord i plejeboligen og de ældre ej heller skal støvsuge eller benytte deres værktøj. Algreen-Petersen formulerer den deraf følgende problematik således:

"Et hjem, der foruden møblerne kun er udrustet med pyntegenstande, og hvis beboer ikke selv udfører de funktioner der hører til i hjemmet, får funktion som en slags museum over det liv beboeren har levet." (Algreen-Petersen 2004:47)

Brugsgenstande har på samme vis som pyntegenstande en identitetsbærende funktion, og de ældres funktionstab bliver dermed fremhævet ved deres fravalg (Algreen-Petersen 2004:47). Lauvrings speciale vidner dog om, at man nogen steder er bevidst om denne problemstilling. Lauvring beskriver netop, hvorledes personalet søger, at vejlede de ældre til netop at medbringe ting, som afspejler den ældres tidligere hjemlige rolle, fx som husmor. Lauvring refererer her til Erving Goffman begreb om identitetsudstyr, men stiller også spørgsmålstegn ved hvorvidt tingene i sig selv er tilstrækkelige til at etablere en hjemlighedsfølelse (Lauvring 2013:58).

Om end forholdene som oftest er skaleret ned i forhold til den ældres tidligere bolig, har indretningen af plejeboligen stadig en afgørende betydning. For at opretholde boligen som et privat sted, er det afgørende ifølge Winther (2012:93-94) samt Brummett (1997:88), at ydredøren respekteres som en grænsemærke. Netop der sker et skift, når man træder igennem denne. Da de ældre ofte ikke kan komme til døren, har de måttet aflevere, det Winther betragter som territoriemarkør nummer et, nemlig nøglen. Herved kræver det respekt at bevæge sig over grænsen ved fx at banke på først. Winther beskriver dernæst entreen som en form for portal, hvor man træder ind i en anden verden. Her slås tonen an, og de første indtryk af hjemmet dannes. Både grænsen og portalen er vigtige for den ældres følelse af selvbestemmelse og 'herre i eget hus'-opfattelse (Winther 2012:93-95). Winther beskriver yderligere, hvorledes mennesker kan lave symbolske grænser, såfremt de tydelige ikke eksisterer. Disse symbolske grænser tjener det formål at skabe det helle eller frirum, som man har i hjemmet, men som også skal værnes om, når der er behov for hjælp og magtbalancen

ændres ved sygdom. Plejepersonalets formål med at besøge den ældres hjem er at udøve sit erhverv. Dette betyder at den ældre, for at få hjælp og rådgivning, må overgive sig og afgive kontrollen. Dermed afgives også det at være herre i eget hus, og besøget kan, ifølge Winther, ikke sammenlignes med besøget som en social form for kontakt (Winther 2012:96-97)

6.5 Følelsen af hjem

Som det allerede har fremgået i det overstående omhandler hjemlighed ikke blot det materielle, men også det immaterielle, hvilket dette afsnit vil tage fat i. Skildringen mellem det materielle og immaterielle findes også i Henriksen, Møller m.fl. (2007) opsamling af egen litteraturgennemgang. Hjemlighed betragtes som noget personligt og subjektivt, og som noget der har med boligens samlede atmosfære at gøre (Henriksen, Møller m.fl. 2007:95,99).

'At føle sig hjemme' er også en kategori blandt Winthers føromtalt fire kategoriseringer af hjem. Winthers pointe med denne er, at der her er tale om en følelse, som ikke er knyttet til et fysisk sted, men til en stemning. Denne stemning af hjem kan flyttes og genoptages uden for hjemmet, men etableres dog kun med udgangspunkt i det genkendelige og konkrete. Førrend denne følelse opstår, kræver det at der er:

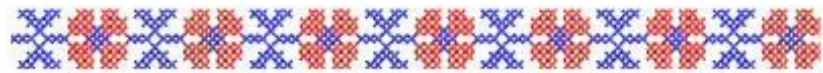
"opnået overensstemmelse mellem det fremmede og det kendte, hvor reglerne og adfærdskoderne er kendte" (Winther 2012:91)

I forlængelse af forrige afsnits fokus på genstande beskriver Winter også, hvorledes betydningsfulde genstande muliggør, at den ældre kan føle sig hjemme på plejehjem (Winther 2012:91).

Man kan eksemplificere Winthers 'At føle sig hjemme' igennem Algreen-Petersens undersøgelse. Algreen-Petersen beskriver to kvinder, der ikke føler sig hjemme i deres bolig på plejehjemmet. Det betyder dog ikke, at de aldrig føler sig hjemme. Det sker blot igennem, hvad Algreen-Petersen betegner som, 'at føle sig hjemme i sindet'. Den ene kvinde opnår denne følelse igennem religion, mens den anden finder det igennem en tæt familierelation. Ingen af de to udtrykker ønske eller forhåbning om at komme til at føle sig hjemme på plejehjemmet. I

kraft af at følelsen er uafhængig af boligen, kan den, ifølge Algreen-Petersen, i nogen grad være med til at kompensere for de tab, den ældre har oplevet i forbindelse med boligskiftet. Dermed støttes fastholdelsen af egen identitet. Det betyder imidlertid ikke, at 'sindets hjem' ikke også skal værnes om. Institutionaliserings, begrænset mobilitet med videre kan besværliggøre muligheden for at opleve de situationer, hvor den ældre føler sig hjemme i sindet (Algreen-Petersen 2004: 36, 49-50, 52, 54).

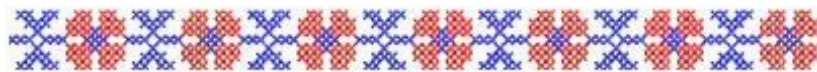
De teoretiske perspektiver der kommer frem via denne gennemgang viser, at hjemlighed på plejehjem berører og involverer adskillige forhold. Man ser dog også, på trods af forskellige vinkler, at der er nogle temaer, som træder særligt frem. Jeg vil i det komme afsnit arbejde videre med den eksisterende viden, således at den kan benyttes fremadrettet i dette speciale.

7. ORIENTERENDE

BEGREBER ANGÅENDE

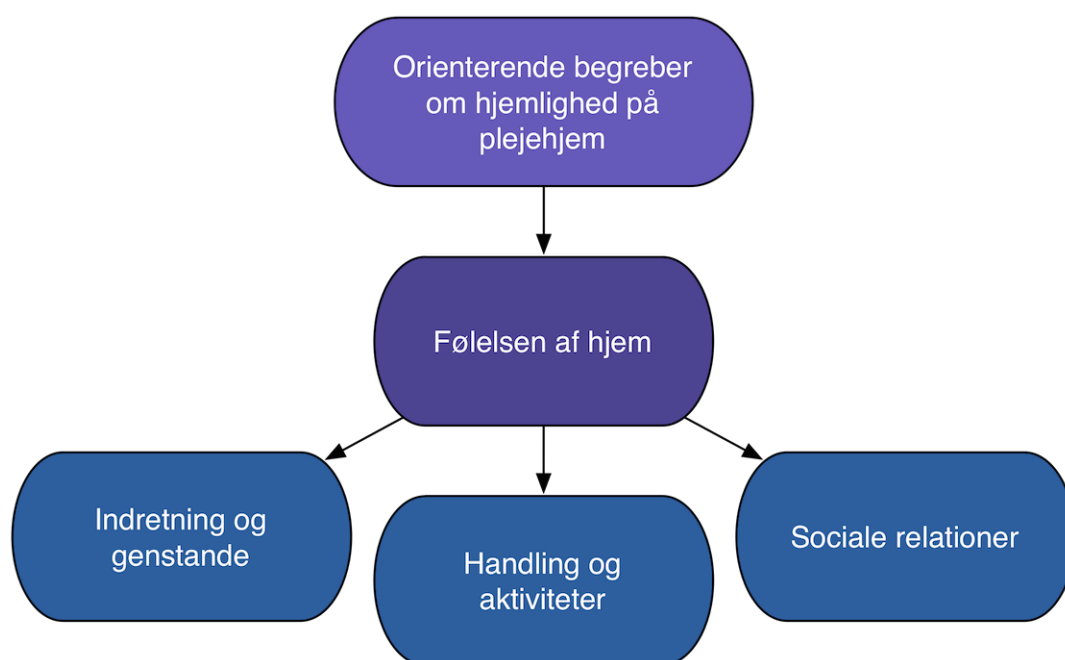
HJEMLIGHED

På baggrund af de introducerede teoretiske perspektiver om hjemlighed på plejehjem, ønsker jeg i dette afsnit at præsentere en række orienterende begreber jævnfør den adaptive tilgang.

Med ønsket om at undersøge plejehjemsbeboeres opfattelse af hjemlighed, har jeg brug for en række orienterende begreber, der skal fungere som retningsanvisninger i min empiriindsamling, samt yde støtte i det analytiske arbejde. De valgte begreber er ikke udvalgt fra enkelte teoretikere eller sociologiske traditioner, derimod repræsenterer de det samlede indtryk, jeg har opnået igennem den eksisterende litteratur om hjemlighed på plejehjem. Herved ønsker jeg at opnå et nuanceret billede af, hvordan man kan forstå hjemlighed på plejehjem.

De orienterende begreber jeg har valgt at udlede af den eksisterende litteratur er henholdsvis; 'Følelsen af hjem', 'Handling og aktivitet', 'Sociale relationer' samt 'Indretning og genstand' (et illustrativt overblik kan ses i figur 2).

Figur 2: Orienterende begreber om hjemlighed på plejehjem

Litteraturen viste i høj grad også at hjemlighed for mange handler om tab, identitet og selvbestemmelse. Disse er dog begreber, som kan berøre og relateres til hvert af de fire orienterende begreber, derfor indgår de ikke som enkeltstående orienterende begreber. Jeg vil dog medtage bevidstheden om

disse således at de i den videre operationalisering vil blive søgt repræsenteret i interviewguiden.

I det følgende ønsker jeg at præcisere de fire orienterende begreber om hjemlighed. Indledningsvis vil jeg dog gøre klart, at 'Følelsen af hjem' anses for, at være på et andet niveau end de tre øvrige. Som det også ses illustreret i figur 2 betragtes denne som overordnede de øvrige i kraft af dets direkte fokus på, hvorvidt følelsen eksisterer og hvad den forbindes med. De øvrige orienterende begreber er ligeledes fundet som afgørende for, at belyse plejehjemsbeboeres opfattelse af hjemlighed, idet de kan medvirke til at skabe en dybere forståelse for, hvad der knyttes hertil. Dette både såfremt følelsen af hjem er tilstede eller ej.

7.1 Følelsen af hjem

Valget af 'Følelsen af hjem' er et udtryk for ønsket om at udforske, hvorvidt plejehjemsbeboerne har en følelse af at være hjemme. I forlængelse af de teoretiske perspektiver betragtes det at føle sig hjemme ikke kun som noget, der knytter sig til ens bolig. Derimod kan følelsen også optræde andre steder som fx i forbindelse med religion, samvær med betydningsfulde mennesker eller lignende. Derfor vil dette speciale modsat dele af den øvrige litteratur ikke have et stort fokus på plejehjemsbeboernes tidligere hjem, og hvorvidt plejehjemsbeboernes følelse af hjem svarer overens med den de havde der. I dette speciale vil følelsen af hjem blive betragtet som en følelse, der kan eksistere uden sammenligning til tidligere boliger. Som nævnt i teoriafsnittet, hersker der ifølge Winther en kulturel forestilling om "det rigtig hjem", der besværliggør måden at forstå det at bo på plejehjem. Med dette speciale ønsker jeg således at gå åbent til følelsen af hjem, som dermed ikke behøver at være ens med tidligere opfattelse af hjemlighed, før at den, så at sige, er "rigtig". Følelsen af hjem forstås som noget, der knytter sig til en stemning, som tager udgangspunkt i det genkendelige og konkrete. En eventuel følelse af hjem vil derfor kunne søges undersøgt for, hvad den måtte indeholde.

7.1.1 Indretning og genstande

Med 'Indretning og genstande' som orienterende begreb anerkender jeg i dette speciale materialitetens plads som betydningsgivende for hjemlighedsfølelsen.

Dette er ikke blot i tråd med det teoretiske perspektiv, men også med det pragmatiske perspektiv. Dette orienterende begreb rummer for det første en opmærksomhed på de genstande, der er placeret i plejehjemsbeboerens bolig, samt et evt. fravær af andre genstande. Dernæst er ønsket at skærpe opmærksomhed på plejeboligens indretning. Dermed rettes fokus på områder i boligen, der kan have betydningsfulde funktioner i relationen mellem gæster og beboeren i hjemmet. Er disse fraværende eller respekteres de ikke, kan dette være betydningsfuldt for følelsen af hjemlighed på plejehjemmet, og må derfor undersøges nærmere.

7.1.2 Handling og aktiviteter

'Handlinger og aktiviteter' omfatter gøremål som plejehjemsbeboerne udfører i deres dagligdag på plejehjemmet. Hermed betragtes handling og aktiviteter som værende en væsentlig del af de ældres hverdagsliv, hvor det er væsentligt hvorvidt plejehjemsbeboerne føler selvbestemmelse og kontrol. Utvungne hverdagsrutiner samt udførelsen af handlinger og aktiviteter i hjemmet er som nævnt i teori afsnittet væsentligt for at skabe et hjem.

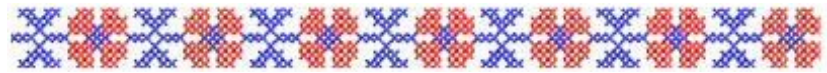
Derfor er ønsket med dette orienterende begreb at sætte fokus på, hvilke aktiviteter og handlinger plejehjemsbeboeren deltager i eller udfører på plejehjemmet samt hvorvidt de har betydning for opfattelsen af hjemlighed.

7.1.3 Sociale relationer

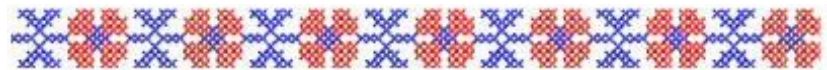
I gennem det teoretiske afsnit blev min opmærksomhed skærpet i forhold til hvordan sociale relationer kan spille en afgørende rolle for, hvorledes plejehjemsbeboerne opfatter hjemlighed. De sociale relationer vedrører om der er sket ændringer i eksisterende relationer, som en konsekvens af de ældres boligskifte. Dertil omhandler det i høj grad relationer til de øvrige beboere, som man lever tæt sammen med, samt tilstedeværelsen af og relationen til personalet på plejehjemmet. Med dette orienterende begreb opfattes karakteren af relationen til disse som central for de ældres opfattelse af hjemlighed.

De fire orienterende begreber vil herefter danne baggrund for udformningen af en interviewguide (bilag 7) til brug hos de plejehjemsbeboere, hvis opfattelse af hjemlighed jeg vil undersøge. I analyseafsnittet vil jeg endnu engang tage fat i de

orienterende begreber om hjemlighed, hvor disse kan yde støtte i analysearbejdet. Nu vil jeg dog rette fokus på anden del af opklaringsarbejdet, der skal føre til orienterende begreber, som vedrører Living Labs visioner.

8. D ET O FFENTLIGE
L ABORATORIUM

Hvor der i det foregående har været fokus på de ældres hjemlighedsfølelse på plejehjem ud fra et hverdagslivs perspektiv, vil perspektivet nu flyttes til et strukturelt fokus på de øvrige parter i dette speciales problemstilling, nemlig Living Lab og Fremtidens Plejehjem. Det teoretiske perspektiv, jeg nu vil præsentere, skal bidrage med en forståelse af det sammenspil, der finder sted mellem et laboratorium (som Living Lab) og en organisation (som Fremtidens Plejehjem). Formålet hermed er, at opnå en forståelse for, samt indsigt i Living Labs visioner og dermed også en forståelse for de projektforbøb, som man forventer plejehjemsbeboerne skal tage del i. Dette vil bidrage med forskellige perspektiver forud for formuleringen af de orienterende begreber om Living Labs visioner.

Jesper Christiansen¹⁸ og Christian Bason¹⁹ har i kapitlet *"Profil af det offentlige laboratorium"* (2011) diskuteret nytænkning af offentlige organisationer med fokus på laboratoriers potentiale. Et grundlæggende spørgsmål, der ligger i ideen om laboratoriet, lyder hvorledes man bedst muligt kompenserer for, at den komplekse sociale virkelighed aldrig kan indfanges til fulde, og alligevel gør det muligt at kunne handle konstruktivt og navigere succesfuldt som en servicerende og regulerende offentlig sektor (Christiansen og Bason 2011:324-325). Christiansen og Bason finder, at laboratoriet kan bidrage med en systematisk søgen efter innovationspotentiale samt sætte mere fokus på kvalitativ tænkning i udviklingen i det offentlige. Dette skal gøres i et vedvarende dynamisk sammenspil med borgernes virkelighed, og herudaf opstår muligheden for at se problemstillinger i et nyt lys (Christiansen og Bason 2011:324-325). Dertil ses laboratorier som en interessant mulighed i det offentlige, idet laboratorier giver mulighed for: *"meningsfyldt at inkorporere viden om borger i fremtidsorienterede processer"* (Christiansen og Bason 2011:326). Her kan drift og udvikling sammentænkes: *"gennem handlingsorienteret læring om fremtidens muligheder"* (Christiansen og Bason 2011:326). Således ser de, at laboratorier kan udgøre en permanent eller midlertidig rolle i den offentlige sektor, ved at yde hjælp til beslutningstagere samt medarbejdere. Herudfra kan disse handle konstruktivt i paradoksfyldte problemstillinger og kontekster med social

¹⁸ Jesper Christiansen, antropolog og researchleder hos MindLab

¹⁹ Christian Bason, cand.scient. pol og innovationschef ved MindLab

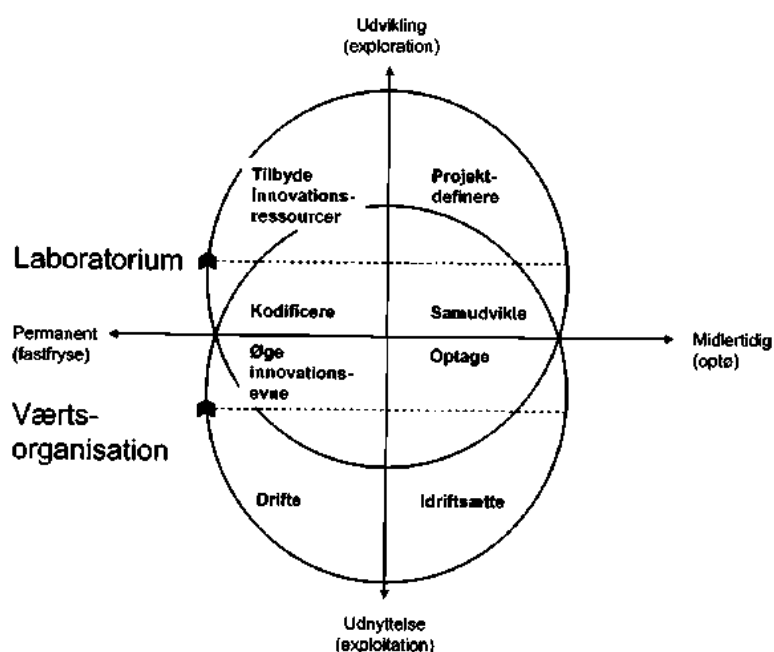
kompleksitet (Christiansen og Bason 2011:326). I laboratoriet ser man eksperimenter som en frugtbar vej til at udfordre traditionel tænkning. Herved accepterer man også det uforudsigelige og ukendte og lader viden:

”opstå i engagementet med virkeligheden og opdagelsens af handlingers konsekvenser i praksis” (Christiansen og Bason 2011:327)

En eksperimenterende tilgang betyder dog ikke, at man tager udgangspunkt i det helt ukendte. Derimod tager eksperimenterne udgangspunkt i det man allerede har erfaret (Christiansen og Bason 2011:327-328).

Christiansen og Bason har skabt en model, som jeg finder nyttig i forståelse af sammenspillet mellem laboratoriet og organisationen. Modellen som ses i figur 3 er delt i to cirkler. Den ene repræsenterer Laboratoriet (i specialets kontekst; Living Lab), mens den anden repræsenterer værtsorganisationen (i specialets kontekst; Fremtidens Plejehjem).

Modellen gennemgås med start, øverst til venstre, hvor man finder punktet ”Tilbyde innovationsressourcer”. Herefter gennemgås punkterne til højre for den vertikale akse oppefra og ned, for til sidst at beskrive de resterende punkter på venstre side af modellen nedefra og op.

Figur 3: Samspillet mellem laboratorium og værtsorganisation

Modellen starter med, at et laboratorium **tilbyder sine innovationsressourcer**, hvilket indebærer at de stiller en række relevante og kompetente medarbejdere, viden og metoder til rådighed. Disse ressourcer kan således udnyttes til en given opgave. Herefter skal der ske en **projektdefinering**, hvor problemerne bliver trukket frem således, at en konkret projektdefinering samt planlægning af innovationsforløbet kan foretages. Dette sker i sammenspil med værtsorganisationen samt evt. andre relevante parter. Via **Samudvikling** skal der sættes fokus på flest mulige løsninger. Her inddrages en bred vifte af mennesker, med tilknytning til området, for: *"at skabe nye mulige fremtider med mennesker, ikke for dem"* (Christiansen og Bason 2011:338). Formålet i denne delproces er ligeledes at skabe forankring og ejerskab blandt de kommende brugere via involvering (Christiansen og Bason 2011:336-339).

Hvor de forudgående punkter har været med udgangspunkt i laboratoriet, vil de følgende fire punkter være med udgangspunkt i værtsorganisationen, om end det stadig foregår i et sammenspil med laboratoriet.

Optage, handler grundlæggende om en accept af projektet. Det er vigtigt at relevante aktører som fx chef og medarbejdere inddrages således, at disse bliver bærere af forandringsprocessen via viden om udfordringer og løsninger. Herved kan de blive bærere af forandringen. Laboratoriet skal muliggøre, at de relevante aktører kan deltage og hermed påbegynde en opdagelsesproces, hvor man erkender handlemuligheder og ser konsekvenserne. Når **Idriftsættelse** sættes i gang, bliver de nye løsninger, koncepter eller platforme introduceret som en stadig midlertidig løsning. Der er fokus på hvordan medarbejdere, systemer og processer kan omstilles til permanente driftsscenerier. Processen fra idriftsættelse frem til **Drift** kan være lang, men når der nås hertil, er der tale om, at værtsorganisationen nu har omstillet sine strukturer, systemer, kompetencer, arbejdsgange og processer. Nu kan der høstes permanent værdi af den eller de nye løsninger, der er skabt. Dette punkt betragtes som det mest omfangsrige i modellen. At **Øge innovationsevne** sker ikke blot som et punkt efter driften, den øgende innovation starter allerede i takt med driften. Der ses nemlig ofte større eller mindre grad af øget innovationsevne ved vellykkede innovative projekter. Sagt på anden vis; man får mod på mere. Dette mod skal der arbejdes bevidst på

for at etablere nye erfaringer og tiltag. Organisationen bliver ydermere bedre til at skabe balance mellem udforskning af nye muligheder og etablering af drift.

Med det sidste punkt **Kodificere** er vi igen primært tilbage i laboratoriet. Her handler det for laboratoriet om, at den viden, der er skabt i processen, bliver kodificeret ved at gøre metodebeskrivelser, casehistorier, dokumentation af processen mv. tilgængelig for andre. Laboratoriet skal ligeledes notere sig de erfaringer og den viden, som de har fået om organisationen, de involverede og disses handlemuligheder. Denne viden er væsentlig for fremadrettet at skabe et positivt samarbejde, hvor drift og innovation kan balancere afstemt. Heri ligger også et afsæt til at nye projekter indledes, hvor fokus, timing og problemstilling er mere præcis (Christiansen og Bason 2011:339-341).

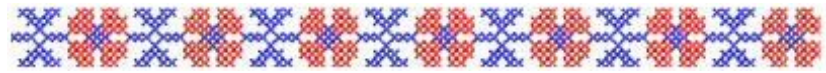
8.1 Overvejelser på baggrund af det teoretiske perspektiv

Christiansen og Bason bidrager således med et bud på, hvordan man kan betragte en innovationsproces i sin helhed, foretaget af et Living Lab. Modellens styrke finder jeg i illustrationen af henholdsvis laboratoriet og organisationen som to enheder, der indgår i en tæt relation, samt opmærksomheden på de forskellige faser i processen. Jeg vil dog tillade mig at kommentere, hvad jeg opfatter som, en lidt rigid og forenklet udlægning, i særlig grad, af de midlertidige faser i modellens højre del. Her vil jeg, inspireret af Jonas Löwgren og Erik Stolterman, argumentere for at den illustrerede proces ikke er fortløbende, men at processen undertiden vil gå baglæns i kraft af, at ny viden tilegnes, for derefter igen at arbejde sig frem (Löwgren og Stolterman 2007:25).

Derfor vælger jeg fremadrettet at betragte Christiansen og Basons model med Löwgren og Stolterman ord i bevidstheden: *"What seemed to be a stright line is only the mean value of the process over time"* (Löwgren og Stolterman 2007:25)

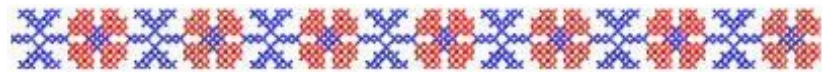
Med problemformuleringens sigt for øje, finder jeg, at blot den højre del af modellen er relevant i det videre arbejde. Fravalget af venstre side begrundes med, at punkterne "Tilbyde innovationsressourcer", "Kodificere" samt "Øge innovationsevne" har at gøre med arbejdsprocesser, der ikke involverer de ældres hjem. Punktet "Drift" kan have betydning for de ældres hjemlighed, men dette anser jeg for at være som konsekvens af den permanente tilstedeværelse af fx den frihed og kontrol et teknologisk hjælpemiddel kan give. Når jeg, som i

dette speciale, er interesseret i hvilke muligheder og udfordringer, der ligger i Living Labs visioner set i relation til de ældres hjemlighedsfølelse, finder jeg derfor, at den midlertidige tilstand, der hersker i modellens højre del er relevant. Den udvalgte del af modellen vil bidrage til at skabe de orienterende begreber angående Living Labs visioner. Modellen er endvidere blevet præsenteret i sin helhed under ekspertinterviewet med Bent Sørensen. Dette ekspertinterview vil jeg nu præsentere da også Bent Sørensens udsagn, er benyttet til at skabe de orienterende begreber angående Living Labs visioner.

Q. LIVING LABS

VISIONER

I det følgende vil jeg søge at bevæge mig tættere på en forståelse af Living Labs visioner, igennem et ekspertinterview (beskrives yderligere i metodeafsnittet) med Bent Sørensen (BS). BS har været min kontaktperson ved Fremtidens Plejehjem og er desuden den eneste faste medarbejder, der, foruden fondschef og centerleder på Fremtidens Plejehjem, kommer til at udgøre Living Lab (Bilag 3:4,6). Mit møde med BS fandt sted i september 2013. Her beskrev BS hvorledes de på daværende tidspunkt var i en afklaringsproces omkring Living Labs præcise arbejdsgange. Herunder udarbejdelsen af metodebeskrivelse, vedtægter, samt etiske retningslinjer (Bilag 3:3). Som tidligere nævnt, har det derved ikke være muligt i dette speciale at arbejde ud fra de konkrete arbejdsgange, der vil finde sted i Living Lab. På baggrund af ekspertinterviewet med BS vil jeg arbejde videre med Living Labs formodede arbejdsgange og visioner, hvilket jeg nu vil præsentere nærmere.

Christiansen og Basons model blev, som nævnt, præsenteret for BS i sin helhed. Herefter blev han, med særlig fokus på højre halvdel, bedt om at forholde sig til, hvorvidt denne model (selvfølgelig med forståelse for, at han kun lige var blevet introduceret til den) stemmer overens med de tanker, de gør sig om Living Labs arbejde i relation til Fremtidens Plejehjem. Hertil fandt BS, at den gav mening på et overordnet niveau. Dette mente han på baggrund af, at de forskellige faser, som man skal bevæger sig i, er repræsenteret med deres formål og mål (Bilag 3:9).

Living Lab ønsker så vidt muligt at samarbejde med alle beboere på plejehjemmet. BS udtaler at som udgangspunkt er alle i spil (Bilag 3:14). Dog fremhæver han, at man hos beboere, hvor døden er nærtstående skal: *"være meget forsigtig og der skal man være meget omhyggelig"* (Bilag 3:14). Adspurgt om hvorledes Living Lab påtænker at inddrage plejhjemsbeboerne, understreger BS, at det vil afhænge af projektets karakter samt afgjort af hvilken metodik, der vil blive brugt. BS kommer dog med følgende eksempler på hvilke scenarier man kunne forstille sig:

"hvis man i et tilfælde syntes, det kunne være fornuftigt at lave dybdeinterviews, [...]så er det, det vi gør. Eller hvis der kommer en udvikler af et eller andet produkt, som måske skal måle stressniveauet hos ældre mennesker, [...]så kan det jo godt

være, man skal have noget elektronik på kroppen. [...] Det kunne også være en workshop ” (Bilag3:11)

BS forholder sig generelt åbent til metodebruget under Living Labs forskellige projektforsøg, og kalder det en slags metodepluralisme (Bilag 3:11). Det afgørende er, hvad projektet består af.

Direkte adspurgt om det er et krav, at de ældre deltager i Living Labs forskellige projekter, beskriver BS, at der allerede i visitationen skal gøres noget ud af at fortælle: *”at det her er et særligt hus”* (Bilag 3:13). BS forklarer, at hvis man ikke ønsker at benytte velfærdsteknologi, eller være aktiv når der kommer nogle projekter, så er det nok ikke et sted, man ønsker at bo (Bilag 3:13). Dertil beskriver BS: *”det er noget vi lige er ved at finde vores ben i forhold til”* (Bilag 3:13). Det viser sig senere i min arbejdsproces, at man ikke introducerer til Living Lab under visitation, hvilket jeg vender tilbage til i metodeafsnittet.

Living Lab vil følge et sæt etiske retningslinjer omkring deres kontakt til beboerne. Disse retningslinjer vil formentlig omhandle: en samtykkeerklæring, som den ældre skal skrive under på, at ingen må komme til skade, at fx evaluering skal ske efter god forskningsskik, at den ældre skal modtage den rette information; fx at det er frivilligt og at man på et hvilket som helst tidspunkt kan trække sig ud af projektet (Bilag 3:12).

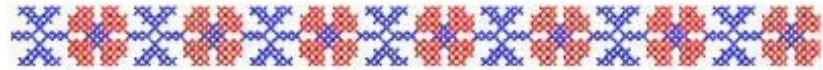
Som nævnt er BS den eneste faste medarbejder ved Living Lab, idet man ønsker en *”smal organisering”* (Bilag 3:4). Det betyder, at man ud over samarbejde med producenter, påtænker at hyre konsulenter udefra til styring samt evaluering af de forskellige projekter (Bilag 3:4). Disse opgaver vil dertil kunne tilfalde forskere eller studerende, forudsat at de har de rette kvalifikationer (Bilag 3:5-6).

Plejepersonalet på Fremtidens Plejehjem påtænkes også at skulle afsætte tid til at deltage i forskellige delelementer af projekter styret af Living Lab. *”Alle [...] personale er i spil”* (Bilag 3:14). Derfor er der også, under et introducerende møde, som Fremtidens Plejehjem har afholdt for interesserede kommende medarbejdere, blevet oplyst at:

"man skal være villig til at indgå i projektarbejde, at hvis der kommer nogen udefra [...]så skal man være åben og indstillet på, at man kan indgå" (Bilag 3:6)

Man forventer herved en positiv indstilling til deltagelse i Living Labs projekter.

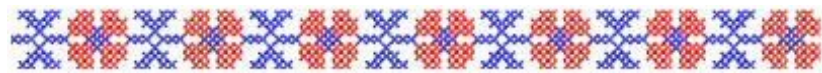
På baggrund af ovenstående indsigt i visionerne for Living Lab på Fremtidens Plejehjem vil jeg nu trække nogle orienterende begreber frem. Disse skal på samme vis som de orienterende begreber vedrørende hjemlighed tjene som retningsanvisninger i min empiriindsamling hos plejehjemsbeboerne, samt benyttes under det analytiske arbejde.

10. ORIENTERENDE

BEGREPER OM

LIVING LAB

De orienterende begreber, der angår Living Lab, vil i det følgende blive præsenteret. Disse er skabt med udgangspunkt i det præsenterede teoretiske perspektiv af Christiansen og Bason, samt ovenstående ekspertinterview. Jeg tager som tidligere nævnt udgangspunkt i Christiansen og Basons models højre del. Herved rettes fokus på de forskellige delprocesser, hvorudfra der kan tænkes at opstå muligheder eller udfordringer i samspillet mellem Living Lab og beboernes opfattelse af hjemlighed (jf. problemformuleringen). De fire punkter fra modellen, der tages afsæt i er følgende: 1) Projektdefinere, 2) Samudvikle, 3) Optage, 4) Idriftsætte. Nedenfor vil de blive præsenteret i en bearbejdet udgave for at skabe det rette fokus fremadrettet, i forhold til, at kunne besvare specialets problemformulering. Punkterne er derfor bearbejdet på særligt to områder.

Først og fremmest taler Christiansen og Bason om værtsorganisation samt laboratorium, i et bredt perspektiv. Dette skaber en grundlæggende forståelse af, hvorledes man kan anskue relationen mellem de to. I kraft af, at dette speciale har fokus på det konkrete Living Lab, der skal drives på Fremtidens Plejehjem, er Living Labs visioner nødvendige at tænke ind i udformningen af de orienterende begreber. Sagt på anden vis, så lader jeg Christiansen og Bason sætte rammen, hvori den viden, som jeg har opnået om Living Labs visioner (igennem ekspertinterviewet), tænkes ind.

Dernæst finder jeg det væsentligt at rette opmærksomhed på, at Christiansen og Basons vinkel angår laboratoriet og værtsorganisationen. Da dette speciale anlægger borgernes, nærmere betegnet plejehjemsbeboernes perspektiv, er det ikke væsentligt, hvordan punkterne fx organiseres i forhold til det konkrete projekt. Det væsentlige er, hvorvidt det man ønsker af plejehjemsbeboerne medfører forandringer via muligheder eller udfordringer i relation til deres hjemlighedsfølelse. Hertil er de forudgående orienterende begreber om plejehjemsbeboernes hjemlighed centrale, og relationen til dem vil dermed blive tydeliggjort. Følelsen af hjem anses med dets overordnet karakter at relatere sig til alle og nævnes derfor ikke. De orienterende begreber vil nu blive præsenteret under hver sin overskrift.

10.1 Projektopstart

'Projektopstart' som orienterende begreb, stammer fra punktet 'projektdefinere'. I Christiansen og Bason optik var det centrale her, at arbejde med projektdefinering, planlægge projektets forløb, samt involvere relevante parter. Særligt det sidste er centralt når perspektivet flyttes over på plejhjemsbeboeren. Med dette orienterende begreb er fokus derfor på den indledende kontakt om et projekt mellem plejhjemsbeboerne og Living Lab. Dette omfatter plejhjemsbeboernes motivation og tanker om det at deltage i Living Labs projekter. Jeg finder det interessant at afklare dette for at opnå et indblik i, hvorvidt dette for at danne et billede af, hvor Living Labs visioner kan skabe muligheder og udfordringer, i relation til hjemlighedopfattelsen. I denne fase vil en samtykkeerklæring (jf. ekspertinterview med BS) skulle underskrives forud for et samarbejde. Ud over den enkeltstående projektopstart, er det nødvendigt at forholde sig til, at Living Lab etableres som en vedvarende del af Fremtidens Plejehjem. Deri ligger en målsætning (jf. Christiansen og Bason) om at etablere et vedvarende dynamisk sammenspil med borgernes virkelighed. Som konsekvens af dette finder jeg det relevant at udforske betydningen af, at plejhjemsbeboerne potentielt vil blive spurgt gentagende gange om forskellige projekter. Dette finder jeg interessant, idet deltagelse i Living Lab både kan blive noget vedvarende og 'det normale', men også for andre være en enkeltstående oplevelse. En forskel der måske vil udmønte sig forskelligt, når det handler om plejhjemsbeboernes hjemlighed.

10.2 Samudvikling

'Samudvikling' som orienterende begreb tager afsæt i Christiansen og Bason punkt ved samme navn. Fokus i Christiansen og Basons perspektiv er, at involvere en række forskellige relevante deltagere til udvikling af en bred vifte af forskellige løsninger angående det aktuelle projekt. Som orienterende begreb vil samudvikling rette opmærksomhed på de sociale relationer, der opstår i denne delproces. Dette kan være mødet med øvrige beboere samt udefrakommende deltagere. Derudover er der opmærksomhed på det at udvikle nye løsningsforslag. Dette, finder jeg, relaterende til det orienterende begreb om

handlinger og aktiviteter, der vedrørte plejhjemsbeboernes hjemlighed, og som derfor kan være betydningsfuldt for plejhjemsbeboernes hjemlighedsfølelse.

10.3 Plejhjemsbeboernes relation til plejepersonalet

Christiansen og Basons beskrivelse af punktet 'optage' danner baggrund for det tredje orienterende begreb. Det handler primært om personalets og ledelsens involvering i projektet. Disse anses af Christiansen og Bason som dem, der skal bære forandringen. Ifølge ekspertinterviewet med BS kan alt personale potentielt blive inddraget i Living Labs projekter. Jeg anser denne involvering af personalet som en opgave, der ligger ud over de traditionelle pleje- og omsorgsopgaver (om end det godt vil kunne foregå samtidigt), og derfor finder jeg det sandsynligt, at der i relationen mellem beboeren og personalet vil opstå forandringer. Denne potentielle forandring ønsker jeg at undersøge i relation til det orienterende begreb om hjemlighed; sociale relationer, da relationen til personalet er central for de ældres hjemlighedsfølelse.

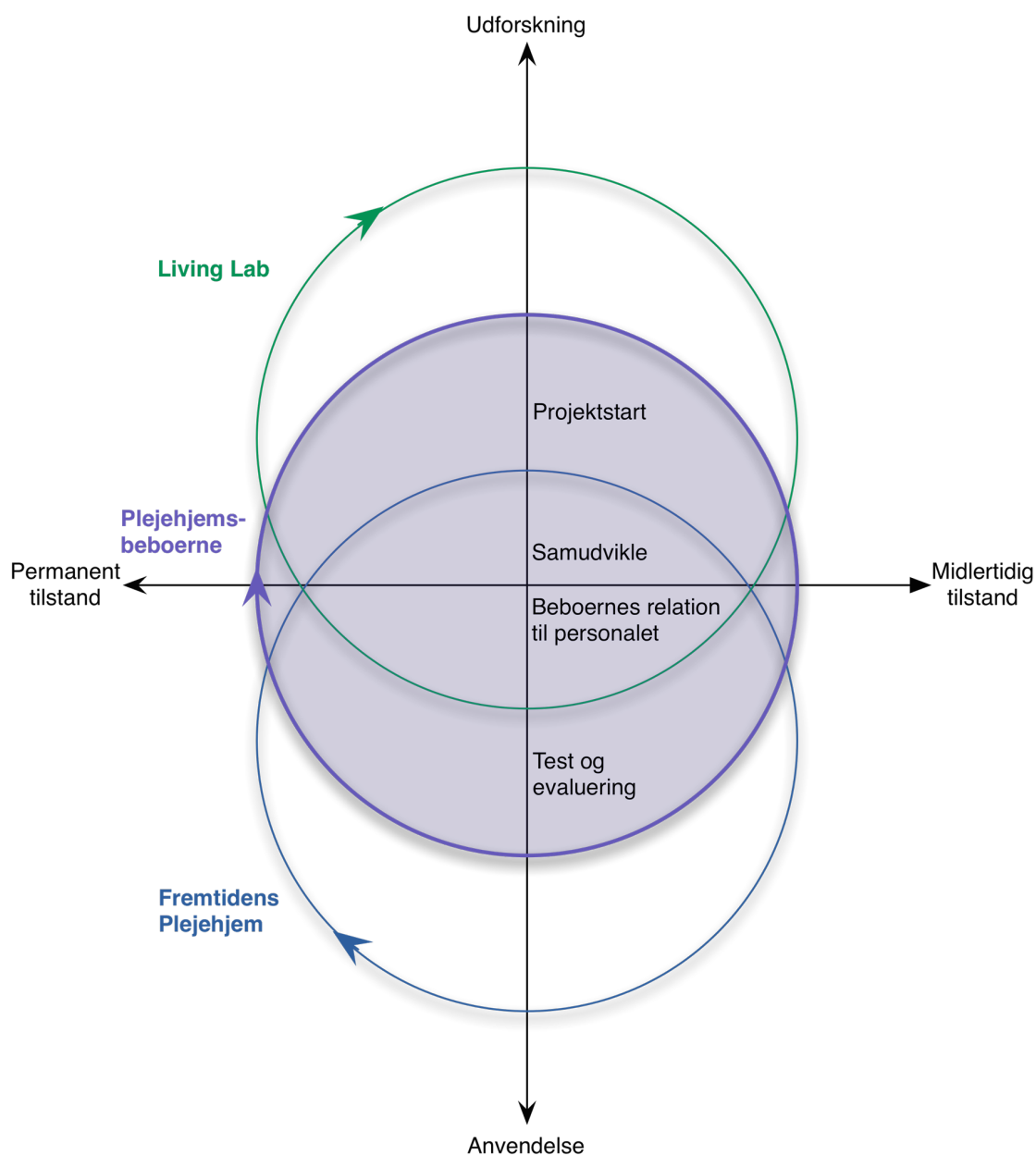
10.4 Test og evaluering

At teste og evaluere er de betegnelser Living Lab benytter om deres innovationsarbejde. Dette, mener jeg, primært placerer sig i det punkt, som Christiansen og Bason benævner 'idriftsætte'. Jeg har valgt at kalde det orienterende begreb 'test og evaluering' frem for 'idriftsætte', idet jeg finder denne betegnelse mere sigende i forhold til plejhjemsbeboernes involvering. I denne fase bliver de nye løsninger sat i værk og skal stå sin prøve i mindre skala. Herved kan de endelige erfaringer drages forud for en egentlig 'drift' i fuldt omfang (jf. Christiansen og Bason). Når man som jeg ønsker at se på plejhjemsbeboerens involvering i dette, er der primært to centrale forhold. For det første vil det være i denne delproces, at plejhjemsbeboerne (alt efter projektet) skal teste et velfærdsteknologisk produkt i hjemmet. Dette finder jeg derfor særlig interessant at udforske nærmere i relation til de orienterende begreber, der vedrører hjemlighed; indretning og genstande samt handling og aktivitet.

For det andet er det som nævnt også i denne delproces, at projektets løsninger vil blive evalueret. Metoderne vil efter udsagn fra BS kunne variere således, at

disse passer bedst muligt på det pågældende projekt, men det vil fx kunne være via observation og interview.

For at understrege det fremadrettede fokus på plejehjemsbeboerne har jeg arbejdet med at modificere Christiansen og Basons model således den tydeliggør dette speciales fokusområde. Den modificerede model ses i figur 4.

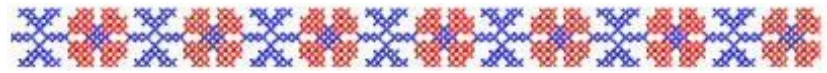

Figur 4: Samspejlet mellem Living Lab, plejehjemsbeboerne og Fremtidens Plejehjem.

Som det ses har jeg tilføjet endnu en cirkel. Denne cirkel skal repræsentere samt sætte plejehjemsbeboerne i centrum. Desuden er det væsentligt at bemærke den ændrede oversættelse af den lodrette akse exploration og exploitation, i forhold til Christiansen og Basons model. Ved at vælge udforskning i stedet for udvikling

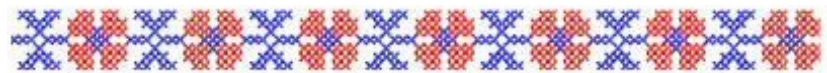
samt anvendelse frem for udnyttelse, træder fokus på plejehjemsbeboernes perspektiv tydeligere frem.

Den kommende analyse vil således arbejde med mødet mellem plejehjemsbeboerne, Living Lab samt Fremtidens Plejehjem med udgangspunkt i de fire orienterende begreber, der er skabt. Alle befinder de sig i den midlertidige tilstand, som jeg anser deltagelsen i et af Living Labs projekter for at være.

1. METODISK

FREMGAANGMÅDE

Med dette afsnit ønsker jeg at gøre rede for den metodiske fremgang, der er benyttet i dette speciales tilblivelse. Indledningsvis vil jeg kort gøre rede for hvilken empiri, der er anvendt i specialet. Dernæst giver jeg et indblik i de overvejelser, problemstillinger, valg, fravalg og ikke mindst, hvad jeg er blevet klogere på undervejs i den metodiske proces.

11.1 Introduktion til den indsamlede empiri

Specialets empiri er indsamlet over flere gange og med forskellige formål, hvilket jeg redegøre for, i det følgende.

For at få indsigt i Living Labs visioner forsøgte jeg at opnå viden gennem Fremtidens Plejehjems hjemmeside, avisartikler samt offentlige dokumenter. Omfanget af materiale, der beskriver Living Labs og deres visioner var dog yderst begrænset. Fx omtales Living Lab kun i en sidebemærkning på Fremtidens Plejehjems egen hjemmeside²⁰. Det var derfor nødvendigt at søge yderligere indsigt i Living Labs visioner på anden vis. Jeg planlagde derfor et ekspertinterview (Thisted 2009:85) med Bent Sørensen (BS). Resultatet af ekspertinterviewet er som bekendt videreformidlet både i præsentationen af Living Lab samt i afsnittet "Living Labs visioner". Herefter blev den empiriske viden en del af baggrunden for de orienterende begreber om Living Labs visioner. Disse begreber har skabt baggrund for udarbejdelsen af interviewguiden til dataindsamlingen blandt plejehjemsbeboerne.

Som tidligere nævnt er dette speciale skrevet sideløbende med Fremtidens Plejehjems færdiggørelse. Dette har haft den konsekvens, at det ikke har været muligt at indsamle empirien på Fremtidens Plejehjem. Empirien er derfor indsamlet på to andre plejehjem (mere herom senere) blandt seks plejehjemsbeboere. Alle interviews er foretaget i de ældres bolig på plejehjemmet. Et interview blev delvist²¹ foretaget med to beboere samtidigt, da de er et ægtepar og foretrak at blive interviewet sammen. Formålet med interviewene

²⁰ Hjemmesiden var dog i jan-feb 2014 under ombygning således at Living Lab nu træder mere frem.

²¹ Den ene blev træt undervejs, og måtte hvile sig. Derfor forgik kun første del af interviewet med dem begge, mens jeg afsluttede interviewet med dem hver især på enmandshånd.

var at opnå indsigt i deres opfattelse af hjemlighed på plejehjem, samt deres tanker om Fremtidens Plejehjems visioner.

Udover den indsamlede empiri i form af interviews, dannede jeg mig under hvert interview et indtryk af den interviewedes hjem ved at observere indretningen af hjemmene. Dette "noterede" jeg mig i hukommelsen og nedskrev umiddelbart efter interviewet (Kristiansen og Krogstrup 1999:151-152) mit indtryk heraf (Bilag 4).

11.2 Ekspertinterview

Ekspertinterviewet med Bent Sørensen (BS) blev foretaget som et semistruktureret interview (Thisted 2009:85, Brinkmann og Tanggaard 2010:36-37), hvor formålet var at opnå indsigt i Living Labs visioner. BS har været med i processen omkring Fremtidens Plejehjems tilblivelse og skal fungere som medarbejder i Living Lab. Forud for interviewet havde jeg udarbejdet en interviewguide (bilag 5), som skulle sikre, at vi kom omkring en række relevante områder. Jeg indledte ekspertinterviewet med at opfordre BS til at berette om, hvad han måtte finde relevant om Fremtiden Plejehjem samt Living Lab. Dette blev gjort for at imødekomme, at der kunne være områder jeg ikke forud for interviewet havde været opmærksom på. Under interviewet blev interviewguiden brugt til at sikre, at vores samtale ikke gik i stå, samt til at fastholde min opmærksomhed på de områder, der skulle spørges særligt ind til.

Under interviewet ytrede jeg ønske om, at opnå indsigt i en række dokumenter, som BS omtalte; etiske retningslinjer, metodeovervejelser samt vedtægter. Da disse var under udarbejdelse, ønskede han dog ikke at videregive dem. Jeg ønskede at se disse dokumenter, ud fra en forventning om, at de ville kunne bidrage til min viden om Living Labs visioner. En viden der ville være værdifuld i udarbejdelsen af interviewguiden til brug ved plejehjemsbeboerne. En måned senere fulgte jeg derfor op på min forudgående forespørgsel i forhåbning om, at dokumenterne var færdigbehandlede. Dette var dog ikke tilfældet, og derved fik jeg ikke som ønsket denne indsigt. I min afsluttende del af specialet, fandt jeg dog at disse var blevet tilgængelige på internettet.

Som tidligere omtalt er det en præmis ved dette speciale, at den bliver udarbejdet sideløbende med udviklingen af Living Lab. I kraft af, at man på

daværende tidspunkt ikke vidste, hvilke projekter Living Lab kom til at arbejde med, samt at jeg var tidlig i min arbejdsproces, bar ekspertinterviewet præg af, at vi talte om tænkte tilfælde. Hvilket sidenhen kom til at præge min videre proces med udarbejdelsen af interviewguiden til plejehjemsbeboerne (hvilket jeg vil vende tilbage til).

Før jeg vil videreformidle den metodiske fremgangsmåde, der vedrører indsamlingen af empiri blandt plejehjemsbeboerne, finder jeg det nødvendigt at præsentere 'sensitive sociologi'. Den sensitive sociologi har bidraget med en ballast og forståelse, for det felt jeg nærmede mig og har derved skabt baggrund for en del af mine metodiske valg.

11.3 Sensitiv sociologi

Den sensitive sociologi bibringer med en forståelse af det felt, hvori mine interviews skal indsamles, og ikke mindst hvor Living Lab vil have sit daglige virke. Hermed bliver min opmærksomhed rettet mod nogle betragtninger, som kan bruges til at navigere og træffe beslutninger på baggrund af.

Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen samt Stine Svendsen-Tune behandler emnet i kapitlet "*Sensitiv sociologi, undersøgelser af udsatte og udstødte mennesker*" (2002). Udsatte og udstødte mennesker befinder sig i en sensitiv livssituation. Over tid og på baggrund af kultur, kan der være forskel på vores oplevelse af hvad det sensitive dækker over. Som eksempel på det aktuelle tidsbillede i vores kultur, skriver ovenstående at:

"... selvrealisering og uafhængighed af andre betragtes som efterstræbelsesværdige idealer og som tegn på lykke og succes, er det at være afhængig eller være i behov for hjælp nødvendigvis lig med det modsatte." (Jacobsen og Jørgensen m.fl. 2002:237)

Det bliver tabubelagt at befinde sig i en sådan situation, idet man betragtes som afvigende. Dette skyldes at man ikke uhindret kan realisere sig selv eller bliver nødt til at bede andre om hjælp (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:237).

Plejhjemsbeboere befinder sig i en sådan sensitiv situation, idet de unægtelig har et behov for hjælp, ellers var de ganske enkelt ikke blevet visiteret til en plejebolig (jf. afsnittet: De ældre på plejehjem), om end medflyttende ægtefæller dog kan være en undtagelse.

Som forsker skal man være forberedt på, at kontakten med mennesker i udsatte og udstødte positioner kan påvirke en personligt (dette erfarede jeg ligeledes, hvilket jeg vil vende tilbage til). Fortsat skal opmærksomheden dog være på, at disse menneskers skæbner kan være meget forskellige, og der ligger en vigtig opgave i at indfange og respektere denne diversitet (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:237).

At være udstødt og udsat skal anses som to meget forskellige situationer. Fælles er dog at begge grupper befinder sig på kanten af det normale samfundsliv. I det videre vil jeg trække Jacobsen, Jørgensen m.fl. beskrivelse af de udsatte frem, da jeg til en vis grad, finder overensstemmelse mellem denne beskrivelse og plejhjemsbeboer. Ifølge Jacobsen, Jørgensen m.fl. kan man betragte det at være udsat som et universelt fænomen, der kan ramme os alle. Der er tale om mennesker:

"der fra tid til anden krydser grænsen mellem de 'normales' tilværelse og midlertidigt opholder sig enten i en fysisk eller en mentalt belastende form for isolation eller institutionalisering." (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:238)

Det er væsentligt at bemærke, at der i det ovenstående tales om en midlertidig tilstand. Dette finder jeg ikke er gældende i relation til dette speciale, hvor plejhjemsbeboere som oftest lever deres sidste tid inden døden på plejehjemmet (jf. afsnittet: De ældre på plejehjem). Via Nays forskning (jf. teoriafsnittet: Hjemlighed på plejehjem) så vi hvorledes dette fyldte i de ældres bevidsthed, med en følelse af, at være nået til en endestation.

Når man som forsker bevæger sig inden for den sensitive sociologi, er det væsentlig at benytte sig af en 'sociologisk situationsfornemmelse' (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:250). En sådan evne findes helt central, når man er i tæt kontakt med de mennesker, der befinder sig i sårbare og skrøbelige situationer, og som derfor må håndteres med særlig varsomhed. I kraft af, at den sociologiske

situationsfornemmelse kan blive styrende, i forskellige henseender, kan dette få betydning for de metodiske samt etiske valg, der træffes (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:250). Den sociologiske situationsfornemmelse er ligeledes en væsentlig egenskab at benytte sig af, når man skal overveje forskellige forhold som fx alder, køn, kulturelle ophav samt klassebaggrund forud for mødet med de undersøgte (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:252-253). I relation til dette speciale træder særligt generationsforskellen mellem mig og de undersøgte frem. Overvejelser vedrørende dette, fandt jeg dog ikke fremmede, idet jeg tidligere er uddannet Social- og Sundhedshjælper og har arbejdet både på plejehjem og i hjemmepleje. Denne baggrund betyder, at jeg forud for mit empiriske arbejde var forberedt på det felt, der ventede mig, omend med en anden indgangsvinkel. Dette rolleskift, erfarede jeg, krævede opmærksomhed under mine interviews. Fx var jeg på nippet til at tilbyde min hjælp, da en kørestolsbruger skulle på toilettet, hvilket havde været særdeles upassende i kraft af den rolle som jeg besøgte de ældre i.

Den sensitive sociologi samt den sociologisk situationsfornemmelse vil jeg løbende vende tilbage til, da denne anskuelse giver særlig god mening i dette speciale.

11.4 Udvalgelse og kontakt til plejehjemsbeboer

Med dette afsnit vil jeg gøre rede for den omfattende proces det var, at udvælge og opnå kontakt til plejehjemsbeboer.

11.4.1 Indledende kontakt til plejehjemsledere

Den sensitive kvalitative metode bør altid have det etiske og moralske aspekt for øje, sådan skriver Jacobsen, Jørgensen m.fl. (2002:237), og dette fandt jeg nødvendigt allerede da jeg skabte kontakt til interviewpersonerne. Der havde intet været til hindre for, at jeg selv tog direkte kontakt til plejehjemsbeboere for at spørge, om de ønskede at deltage. Jeg fandt dog, at en sådan fremgangsmåde ville være uetisk, idet jeg kunne ende med informanter, der deltog på et grundlag de ikke forstod. Ved en sådan umiddelbar kontakt til den ældre ville jeg, til trods for min førømtalte uddannelsesbaggrund, ikke være i stand til at vurdere de ældres mentale tilstand, og dermed heller ikke hvorvidt de indvilligede i at

deltage på et informeret grundlag. Ud over det etiske aspekt, ville jeg dertil kunne ende med et ubrugeligt datamateriale. Derfor valgte jeg at tage kontakt til plejhjemsledere. Jeg formodede, at de havde det rette kendskab til hvilke af de pågældende plejhjemsbeboere, der kunne være relevante. Samarbejdet med Fremtiden Plejhjem betød, at jeg hurtig fik kontaktoplysninger til forskellige plejhjemsledere i Aalborg-området, samt en mulighed for at referere til Bent Sørensen (BS). Jeg formodede at dette ville lette min adgang til feltet. Det skulle dog vise sig, at det ikke var her udfordringerne lå, hvilket jeg vil vende tilbage til. Helt praktisk indledte jeg kontakten til den første plejhjemsleder (PL1) via en mail (bilag 6). Jeg henvendte mig efterfølgende på telefon for at afklare spørgsmål, samt for at opklare hvorvidt vedkommende kunne hjælpe mig videre. Samme procedure fortsatte jeg med ved den anden plejhjemsleder (PL2) samt tredje plejhjemsleder (PL3). For ikke at involvere nogen unødvendigt, tog jeg kontakt til en ad gangen og først når der forelå en afklaring, tog jeg kontakt til den næste. Valget af de første to plejhjem blev taget på baggrund af min kontakt til BS. Da disse umiddelbart ikke førte til det ønskede antal på seks eller syv plejhjemsbeboere, erfarede jeg, at referencen til BS ikke hjalp mig. Derfor genovervejede jeg hvilke plejhjem, der kunne være særligt relevante til formålet. Det tredje plejhjem blev derfor valgt på baggrund af, at alle beboere på dette plejhjem, var blevet tildelt et nyt velfærdsteknologisk hjælpemiddel. Denne faktor forventede jeg kunne være et godt udgangspunkt for at kunne videreformidle en god forståelse af Fremtidens Plejhjem og den velfærdsteknologi, der skal testes via Living Lab.

Med min beslutning om at inddrage plejhjemslederne, valgte jeg, så at sige selv at bringe en gatekeeper i spil. En gatekeeper er den person der i en organisation har den afgørende beslutningskompetence til at give eller nægte en forsker adgang til et ønsket felt. Derfor betragtes gatekeeperen ofte som en man ønsker at komme forbi (Kristiansen og Krogstrup 1999:139, Brinkmann og Tanggaard 2010:422). Som forsker skal man være bevidst om, at gatekeeper ofte har interesse i, at det indblik der skabes i organisationen også fremstår positivt (Kristiansen og Krogstrup 1999:140-141). Min oplevelse med plejhjemslederne var, at disse var imødekommende og engagerede under vores kontakt. Derfor kan jeg dog ikke udelukke, at de har undladt at sætte mig i kontakt med

plejehjemsbeboere, som ikke trives eller følte sig hjemme på det pågældende plejehjem. Personer der derved kunne medvirke til at plejehjemmet kom til at fremstå i et negativt lys. I min indledende kontakt (bilag 6) havde jeg dog gjort klart, at både plejehjemmet samt plejehjemsbeboerne ville optræde anonymt, hvilket herved ville imødekomme en bekymring om, hvad informanterne måtte sige om plejehjemmet. Den første kontakt jeg tog, resulterede da også i at jeg ikke 'kom forbi' plejehjemslederen. Denne plejehjemsleder (PL1) ønskede, at jeg i første omgang kontaktede andre. Begrundelsen herfor var, at de havde mange besøgende udefra på pågældende tidspunkt, samt at de ældre, der kunne være interessante, selv havde flere ærinder ud af huset (Bilag 6:2). Min opfattelse var, at jeg ikke blev afvist af princip, frygt for dårlig omtale eller på baggrund af det pågældende emne, men at PL1 i dette konkrete tilfælde oprigtigt ønskede at skåne de ældre.

Man kan dog diskutere hvorvidt det er PL1's opgave at tage den beslutning på vegne af de ældre. Herom kan man helt generelt drøfte, hvorvidt ældre, ud fra et misforstået hensyn, bliver holdt ude af forskning. Nancye M. Peel og Cecilia Wilson diskuterer dette i artiklen "Frail older people as participants in research" (2008). Peel og Wilson erfarer, at mange af de bekymringer, der går forud for undersøgelser blandt skrøbelige ældre, bliver gjort til skamme (Peel og Wilson 2008:407). Dog fristes jeg til at fremhæve, at undersøgelsen, som Peel og Wilsons erfaringer er draget ud fra, bevidst undlod interviewpersoner, der var bosiddende på plejehjem (Peel og Wilson 2008:410-411). Dette speciale kan dog vidne om, at ældre på plejehjem ej heller pr definition bør udelukkes, da man også her kan foretage værdifulde interviews. Dog kan der knytte sig nogle udfordringer til at interviewe ældre på plejehjem, hvilket jeg nu vil beskrive.

11.4.2 Kontakt til plejehjemsbeboere

At der er tale om et sensitivt felt blev understreget i mit ønske om at opnå kontakt til seks gerne syv interviewpersoner på samme plejehjem. Baggrunden for dette ønske var, at der således ville være en vis overensstemmelse mellem de fysiske rammer, som deres hjem var placeret sig i. Tilbage meldingen jeg fik fra plejehjemslederne var dog enslydende; det er ikke muligt at finde så mange her, ud fra dine kriterier. De kriterier jeg havde fremført i indledende brev til plejehjemslederne var følgende:

- Den ældre skal kunne holde til en længerevarende samtale af ca. 1 ½ til 2 timers varighed
- Den ældre skal kunne forstå formålet med samtalen
- Den ældre skal selv indvillige i og have lyst til at tale med mig
- Begge køn skal gerne være repræsenteret

Ud fra disse kriterier fik jeg følgende tilbagemelding fra plejhjemslederne om, hvor mange mulige plejhjemsbeboere de oplevede, der var på det pågældende plejhjem (se tabel 1).

	Ca. antal plejhjemspladser ²²	Mulige interviewpersoner jf. plejhjemslederne
1. plejhjem	40	3
2. plejhjem	30	3-4
3. plejhjem	50	2-3

Tabel 1: Mulige interviewpersoner, i forhold til det samlede antal plejhjemsbeboere på de pågældende plejhjemmet

Med min tidsramme for at få fastsat interviewaftaler i mente, fandt jeg det ikke sandsynligt, at jeg andre steder ville opleve en væsentlig forskel og besluttede derfor at acceptere, at beboerne ikke var bosat på samme plejhjem. Derfor endte jeg med interviewpersoner fra to plejhjem.

I kraft af plejhjemsledernes position som gatekeepers, havde jeg nogle overvejelser om, hvorledes jeg bedst kunne overbevise dem om at tage kontakt til beboerne på mine vegne. Her spekulerede jeg på, hvorvidt jeg ved den indledende kontakt til plejhjemslederne, skulle fortælle om min uddannelse og mit arbejde som Social og Sundhedshjælper. Jeg valgte i første omgang ikke at fortælle det, ud fra et ønske om, at lederne samt plejhjemsbeboerne ikke skulle tage for givet, at jeg kendte området, og derfor undlade at fortælle mig hvad de fandt nødvendigt. Jeg bevæger mig med dette speciale i feltet med andre briller, og ønskede derfor også at blive opfattet som "uvidende". Da jeg fornemmede en usagt bekymring og et ønske om at beskytte beboerne hos PL2, valgte jeg dog

²² Jeg vælger at angive et ca. antal for at opretholde anonymiteten af plejhjemmene.

sidenhen at fortælle om min uddannelse og mit tidligere arbejde, for at udtrykke en erfaring med at færdes blandt ældre. Dertil tilbød jeg et indledende besøg hos beboerne, så de kunne få et ansigt på hvem jeg var. Beslutningen om at tilbyde et sådan møde, blev truffet på baggrund af Eva Algreen-Petersen gode erfaringer hermed (Algreen-Petersen 2004:14). Hvorvidt oplysningerne om min uddannelsesmæssige baggrund samt det indledende møde, havde betydning for hvem PL2 valgte at spørge, er jeg ikke klar over. Trods PL2's indledende vurdering af, at kun tre måske fire kunne komme på tale fandt PL2 dog derefter fem plejehjemsbeboere, der gerne ville træffe mig til et indledende møde. Alle accepterede fortsat at deltage efter dette møde.

PL3 havde tre mulige beboere i tankerne, men gav udtryk for at en af dem formentlig ville takke nej. PL3 indvilligede dog i at spørge vedkommende, men fik som ventet nej. Den ene af de to resterende beboere nåede jeg dog aldrig at aftale en interviewtid med, da plejehjemsbeboeren blev indlagt på hospitalet. Hændelsen vidner om det sensitive felt jeg stod overfor. Jeg valgte herefter ikke at tage kontakt til flere og foretog derfor i alt 6 interviews.

Jeg erfarede, at de introducerende møder²³ var værdifulde for min proces. Bl.a. oplevede jeg, at en af plejehjemsbeboerne var meget forbeholden og kritisk overfor mig under det introducerende møde. Denne tilgang var dog skiftet ud med en venlig og imødekommende indstilling, da jeg kom igen for at interviewe. Dette skift gav langt bedre forudsætning for at gennemføre interviewet, og jeg tillægger derfor det indledende møde en stor værdi, idet muligheden for at se mig an var til stede. Dertil blev selvsamme plejehjemsbeboer nærmest vred på mig, da jeg nævnte Living Lab under det introducerende møde. Beboeren var meget fortørnet over, at jeg brugte et engelsk ord, som pågældende ikke forstod. Denne oplevelse henledte min opmærksomhed på mit brug af navnet 'Living Lab' overfor plejehjemsbeboerne. I forlængelse heraf, overvejede jeg mit brug af ordet, og gjorde noget ekstra ud af at forklare dette under interviewet.

²³ Da jeg forud for den omtale bekymring hos PL2 der førte til aftale om et indledende møde med de fem plejehjemsbeboere allerede havde aftalt et interviewtidspunkt med den sjette, valgte jeg blot at holde fast i vores aftale og ikke tilbyde et introducerende møde her. Denne beboer modtog de samme oplysning igennem plejehjemslederen som også aftale tidspunktet for interviewet på mine vegne.

Frem til interviewene gjorde jeg mig overvejelser om, hvorvidt jeg skulle tage en ting med til de ældre for at påskønne deres deltagelse. Jeg fandt det dog svært at finde en passende ting, da jeg ikke kendte de ældre eller deres sygdomshistorie, hvilket fx kunne problematisere det at komme med chokolade. Derfor valgte jeg nogle uger efter interviewet at sende et julekort, hvor jeg takkede for deres deltagelse. Efter at have udført interviewene blev jeg bekræftet i, at dette var den rette løsning, da det så at sige var sværere at komme ud af beboerens hjem, end det var at komme ind. Flere syntes det var meget ærgerligt, at jeg skulle af sted, og jeg blev budt velkommen til at vende tilbage til en snak en anden dag. Denne situation var jeg dog forberedt på. Peel og Wilson (2008:415) omtaler det at afslutte et interview som værende et større problem end det at gennemføre interview med ældre. Så selv om jeg ikke stillede de ældre i udsigt at vende tilbage, finder jeg det rart at de modtager en hilsen fra mig og måske oplever endnu 'et frisk pust', som en beskrev mit besøg.

11.5 Udformning af interviewguide

Interviewguiden (bilag 7) blev bygget op i to dele, hvor den først del havde til formål at indfange plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed. Spørgsmålene blev primært skabt på baggrund af de udvalgte orienterende begreber vedrørende hjemlighed. Anden del havde til formål at indfange plejehjemsbeboernes tanker om Living Labs visioner. På samme vis blev spørgsmålene her skabt på baggrund af de orienterende begreber om Living Labs visioner. Denne anden del blev indledt med en introduktion til Fremtidens Plejehjem med fokus på, hvorledes velfærdsteknologien er implementeret. Dernæst introducerede jeg Living Labs visioner på baggrund af min tidligere indsamlede empiri herom. Som nævnt tidligere var dette en svær opgave, idet den indsamlede empiri via ekspertinterviewet, ikke kan forklare til fulde hvad og hvordan Living Lab vil arbejde.

Da jeg som nævnt, under de introducerende møder, havde erfaret at brugen af navnet 'Living Lab', fremkaldte en negativ reaktion hos de ældre, overvejede jeg, hvorledes jeg forklarede Living Lab på bedste vis. Derfor henvendte jeg mig til Visitation Nord, som står for at visitere borgere til bl.a. Fremtidens Plejehjem. BS havde fortalt, at man var påbegyndt visitationen til Fremtidens Plejehjem, og

som tidligere nævnt, at man netop i visitationssituationen ville gøre noget særligt ud af at fortælle om Living Lab. Derfor var jeg interesseret i erfaringer og råd fra Visitation Nord i forhold til at introducere de ældre til Living Lab. Det viste sig dog, at dette ikke førte mig til en løsning, men blot i et nyt dilemma. Idet jeg blev oplyst om, at man ikke fortalte de ældre om Living Lab. Dette blev fulgt med forklaringen:

"Jeg tror at man vil undgå den form for omtale, da mange ældre kan blive meget skeptiske omkring deltagelse i sådanne undersøgelser" (Bilag 2:2)

Nye overvejelser fulgte derpå om hvorvidt, og i så fald hvordan, jeg skulle indvie BS i denne viden. Jeg fandt det naturligt, at stille mig undrende over for denne modsatrettede information, men ønskede ikke at udstille eller skabe problemer for den pågældende medarbejder. Jeg valgte derfor, at gøre medarbejderen opmærksom på BS udlægning. Dernæst henvendte jeg mig med min viden og undren til BS. Hertil modtog jeg følgende tilbagemelding:

"Tak fordi du gør mig opmærksom på dette forhold. Vi har ikke ændret holdning desangående og jeg vil tage dette med videre. [...]" (Bilag 8:1)

Denne uventede problemstilling bidrog dog med en værdifuld indsigt i, hvad visitatorerne møder, når de informerer om Fremtidens Plejehjem, samt deres oplevelse af de borgere, der står overfor at skulle på plejehjem (bilag 2). Oplevelsen bidrog endvidere med et billede af, hvordan man som forsker ikke blot studerer den sociale virkelighed, men også bliver en del af den i kraft af ens forskning, hvilket Dewey også argumenterer for (Brinkmann 2006:76-77). (Den samlede korrespondance vedrørende denne problemstilling kan ses i bilag 2 samt bilag 8).

Interviewguiden bød på flere udfordringer idet mange forhold måtte medtages. Ved ønsket om både at indfange plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse, samt muligheder og udfordringer ved Living Labs visioner i forhold til denne, stod jeg med et omfattende område, som jeg ønskede indsigt i. Derfor forsøgte

jeg i min interviewguide, at skære ind til kernen. Den første del af guiden omhandlede hjemlighed. Her var mit mål at skabe et indblik i, hvorvidt plejehjemsbeboerne følte sig hjemme på plejehjemmet, samt hvad de knyttede til det at have et hjem der. I forhold til andre undersøgelser af ældres følelse af hjemmelighed på plejehjem, har jeg valgt ikke at fokusere på deres tidligere hjem og oplevelsen af skiftet til plejehjemmet (hvilke der dog ofte kom frem som en naturlig del af snakken under interviewene). Derudover fravalgte jeg også at spørge ind til, hvem de er som personer samt deres tidligere arbejdsliv. Alt sammen noget, der kunne være med til at danne et bedre billede af, hvem de er og måske give nogen indikationer på, hvorfor deres hjemlighedsfølelse på plejehjemmet er som den er. Netop det at spørge ind til deres tidligere hjem samt arbejdsliv fandt jeg kunne åbne op for nogle lange livsfortællinger, der om end de kunne være spændende også ville 'stjæle' fra den sparsomme tid, som jeg havde til rådighed. Fra min tid som Social- og Sundhedshjælper har jeg erfaret, at selv små spørgsmål angående helbred kan medføre meget lange udredninger om hele deres sygdomsbillede. Derfor havde jeg i første omgang undladt at spørge ind til deres behov for hjælp fra personalet. Mine antagelser var, at de ældre i kraft af deres bolig på plejehjemmet måtte have kontakt til plejepersonalet i et vist omfang. Dette revurderede jeg dog efter mit andet interview, hvor jeg erfarede, at beboeren havde en sparsom planlagt kontakt, og der i kraft af dette opstod misforståelser. Her måtte jeg påminde mig selv om mit rolleskifte og vurderede, at de ældre i kraft af, at de oplever mig som akademiker og ikke en sundhedsfaglig person, formentlig også ville neddrose sygdomsfortællingen. Disse overvejelser fik mig til at tilføje et spørgsmål til min interviewguide, der kunne give mig indblik i deres kontakt med personalet. Dette gav mig mulighed for at formulere efterfølgende spørgsmål ud fra omfanget af deres kontakt til plejepersonalet.

Udover dette måtte jeg tage højde for de førnævnte betragtninger omkring informanterne, som fx ikke kunne forventes at være i stand til at holde koncentrationen på mine spørgsmål i længere tid af gangen. Nancye Peel og Cecilia Wilson anbefaler en maksimal længde på interview af ældre på 45-90 min. (Peel og Wilson 2008:410). Det kunne syntes optimalt at foretage interviewene af flere omgange over en længere periode med det formål, at

komme bredere omkring med fuld koncentration. I så fald ville specialets tids- og resursemæssige ramme dog blive en udfordring. Dertil kom, at de ældres helbredsmæssige tilstand pludseligt kunne forandre sig afgørende. Dette ville gøre interviews, delt ud over en længere periode, mere sårbare, og jeg ville således risikere kun at få halve interviews at analysere ud fra. Dette bekræftes af, at jeg selv under denne forholdsvise korte kontaktperiode, har oplevet, at en af interviewpersonerne faldt fra på grund af en indlæggelse på sygehus. Under det analytiske arbejde med interviewene, oplevede jeg det dog som en ulempe, at jeg ikke havde opdelt interviewene i minimum to. Således ville jeg kunne have foretaget interviewet om hjemlighed for derefter at analysere dette materiale. Herved havde jeg været bedre rustet til at foretage interviewets anden del om Living Lab med god mulighed for at relatere til det fremkomne billede af informanternes hjemlighed.

11.6 Udførelsen af interview

Interviewguiden stod sin prøve under de første interviews. Her oplevede jeg, at der var spørgsmål, som de ældre ikke forstod eller vidste, hvordan de skulle svare på. Dog tegnede der sig ikke et billede af, at det var nogle bestemt spørgsmål, der var problematiske. Derfor valgte jeg i første omgang ikke at lave noget om. Dog tilføjede jeg nogle enkelte spørgsmål, der manglede at blive belyst. Jeg var nu ikke længere bekymret for mit tidsforbrug, idet interviewene var gennemført hurtigere end forventet. Dog var tidsforbruget en svær faktor, idet interviewene for nogen informanter hurtigt blev anstrengende (dette vender jeg tilbage til).

Ikke overraskende var oplevelsen af at gennemføre de enkelte interviews meget forskellige, alt efter hvilken person jeg sad overfor. Jeg oplevede et interview, hvor plejehjemsbeboeren græd tre gang i løbet af interviewet, fordi pågældende blev mindet om forskellige svære oplevelser og overvejelser som: tabet af sin voksne søn, tab af omgangskreds pga. alder, samt tanker om hvordan tiden frem til døden kan blive. Under to andre interviews, fortalte de ældre ligeledes forskellige meget personlige ting, som de ikke var blevet direkte spurgt om. I disse situationer fandt jeg en stor styrke i min erfaring som Social- og Sundhedshjælper. Her har jeg tidligere talt med ældre om de pågældende emner

og ved hvor meget det kan fylde i de ældres hverdag. I et enkelt tilfælde fandt jeg det dog ikke muligt at vende tilbage til spørgeguiden og følge op på det spørgsmål, der havde afstedkommet tåre og tanker om tab. Den sociologiske situationsfornemmelse måtte her træde i kraft, og jeg vurderede i den aktuelle situation, at jeg var nødsaget til at finde et andet sted i min spørgeguide for at få interviewsituationen bygget op igen.

Undervejs i interviewene blev nogle af plejehjemsbeboerne trætte eller anstrengte på baggrund af deres helbredsmæssige tilstand. I disse situationer mindede jeg dem om, at de endelig skulle sige til, hvis de havde brug for pause, hvilket jeg også indledningsvis havde opfordret dem til. Nogle gjorde brug af dette for at sunde sig et øjeblik, komme på toilettet eller helt afbryde for at kunne sove. En valgte at afbryde vores interview helt på trods af, at vi havde aftalt, at vi skulle tage det af to omgange. Beboeren gav udtryk for, at vedkommende pga. sin sygdom havde svært ved at formulere sine svar og nemt glemte spørgsmålene inden svaret blev fundet frem. Derfor ønskede informanten ikke at fortsætte med den resterende del af interviewet. Dette stemte overens med den oplevelse jeg havde af interviewet og jeg respekterede valget, uden at forsøge at lave en ny aftale en anden dag.

Under interviewene oplevede jeg i høj grad nødvendigheden af, at benytte den sociologiske situationsfornemmelse. At udvise indlevelse og følsomhed overfor plejehjemsbeboernes udtalelser var en ting (Jacobsen, Jørgensen m.fl. 2002:250-251). Dertil kom hvad jeg oplevede som en krævende sideløbende opgave. Nemlig en konstant opmærksomhed på deres fysiske og mentale tilstand. Et eksempel herpå var da en plejehjemsbeboers tale blev tydeligvis besværet under vores samtale. Samtidig blev beboerens svar vedrørende Living Lab, meget kortfattede og i korte træk ønskede hun ikke at deltage, fordi kræfterne skulle prioriteres på andre væsentlige ting. Selv om vi talte om anstrengelserne og at jeg ikke på noget tidspunkt var bekymret for, om det var forsvarligt at gennemføre interviewet, fandt jeg alligevel mig selv i tvivl om, hvorvidt mit speciale berettigede de fysiske omkostninger, som beboeren havde. Dette betød at jeg følte mig utilpas i situationen, og udtrykte derfor særlig stor taknemlighed for deltagelsen. Dertil kan nævnes hensyntagen til glemsomhed, forvirring samt ufrivillige prutter som ligeledes krævede situationsfornemmelse samt 'høflig

uopmærksomhed' (jf. Goffman 1963:84) for at håndtere. Samlet set var interviewene derfor en udmattende oplevelse - også for mig som interviewer. En følelse der, ifølge Jacobsen, Jørgensen m.fl. (2002:250), ikke er ukendt, når forskere undersøger blandt sensitive grupper.

Inden anden del af interviewet, som omhandlede Living Labs vision, introducerede jeg, som nævnt til Fremtidens Plejehjem samt Living Labs visioner. Dertil fortalte jeg informanterne, at de følgende spørgsmål relaterede sig til Fremtidens Plejehjem og deres tanker herom. Intentionen hermed var at give plejehjemsbeboerne et forudgående indblik og opmærksomhed på, hvad formålet med spørgsmålene var. Efterfølgende har jeg dog erfaret, at dette ikke var tilstrækkeligt til, at informanterne kunne fastholde denne forståelse igennem interviewet. Et sted fandt jeg mig nødsaget til at understrege, at det ikke var på beboernes plejehjem, at dette ville ske, men på Fremtidens Plejehjem. Dertil var min oplevelse generelt, at deres forestillingsevne var meget sparsom. Hvis spørgsmålet var bredt formuleret, som et tænkt tilfælde, havde de svært ved at forstå spørgsmålet. Når jeg omformulerede det med et konkret eksempel, erfarede jeg, at de kun talte ud fra dette, og havde svært ved at slippe eksemplet igen. Herved gik pointen med mine spørgsmål ofte tabt og mit overblik under interviewene evnede ikke altid at forfølge det. Endvidere oplevede jeg, at på trods af, at jeg forsøgte at korrigere deres til tider fejlagtige opfattelse af spørgsmålene, var denne meget fastlåst på det først forstået. I et ønske om at sikre mig at informanterne forstod hvad jeg mente, kan jeg efterfølgende se, at jeg undervejs i interviewene bliver meget talende. Herved gives ikke den fornødne tid og rum til de ældre. Dette beskriver Christine Swane²⁴ som nødvendig ved verbal kommunikation for, at svage ældres hjerne kan føle med (Swane 2007:27-28). Derfor må jeg sande at mine interviewerfaringer kommer til kort, og jeg formår ikke altid at holde overblikket igennem deres besvarelse. Derved står jeg tilbage med flere svar, særlig omkring Living Lab, der ikke er brugbare. En konsekvens der dermed også får betydning for det analytiske arbejde, idet det empiriske materiale her bliver sparsomt, dette både i omfang og dybde.

²⁴ Christine Swane, mag.art. i kultursociologi, phd i folkloristik

11.7 Refleksion

Som bekendt medfører en beslutning også en række konsekvenser. I gennem dette speciale har jeg erfaret dette i særlig grad. Valget at undersøge noget der endnu ikke var til stede, og end ikke færdig formuleret har betydet en række konsekvenser. Mit indledende interview med Bent Sørensen gav svar, men disse var stadig generelt formuleret, idet man endnu ikke vidste mere. Dette har efterfølgende betydet at min interview guide, der omhandler Living Lab, ligeledes har båret præg af at være bredt formuleret. Dette sætter sit præg på det videre arbejde, når det indgår i sammenspil med følgende tre faktorer. Første; det at informanterne er sensitive ældre med sparsom forestillingsevne og hukommelse. Anden; mine endnu sparsomme interviews til at bevare overblikket og spørge ind hvor uddybning kunne være ønsket. Tredje: ønsket om at undersøge meget, på den korte tid jeg kunne forvente de ældres koncentration.

Konsekvensen af dette er, at det empiriske materiale indsamlet hos plejehjemsbeboerne, særlig i anden del (om Living Labs visioner) er af svingende kvalitet. Ved nogle spørgsmål har jeg således kun enkelte brugbare svar på trods af, at jeg interviewede seks plejehjemsbeboere.

En yderligere konsekvens af netop dette speciales metodevalg får den betydning, at informanterne, hvis beretninger danner baggrund for analysen, udgøres af en lille gruppe af plejehjemsbeboere. Denne lille gruppe må betragtes som værende af bedre helbred end flertallet af beboerne på plejehjem, hvilket ydermere kan påvirke det billede, som konklusionen gav.

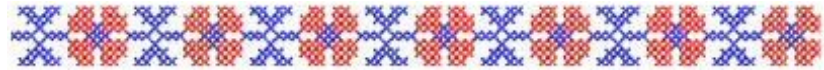
Om end dette giver specialet nogle svagheder, finder jeg dog, at det har sin berettigelse. Det specialet kan bidrage med, er indblik i de tanker de seks informanter gør sig, på baggrund af deres erfaring med at have hjem på et plejehjem. Endvidere rummer analysens konklusion en række muligheder og udfordring, som jeg på baggrund af plejehjemsbeboernes tanker om Living Lab finder sandsynlige kan udfolde sig på Fremtidens Plejehjem. Med opmærksomhed på dette udstyres Fremtidens Plejehjem med muligheden for at overveje, imødekomme og handle på baggrund heraf.

Specialets svagheder giver dog anledning til en anbefaling om, at de konkrete forhold på Fremtidens Plejehjem undersøges nærmere på stedet. Således

afhjælpes en del af de problematikker, der er opstået igennem dette speciale, idet man vil kunne tage udgangspunkt i det konkrete og genkendelige. Dermed udfordres de ældre ikke i, at skulle forestille sig noget for dem ukendt og ukonkret. Der vil dog altid være den iboende logik i et Living Lab, at dette vil forandre sig i kraft af nye projekter og metoder til at undersøge dette. Hermed kan også nye muligheder og udfordringer opstå for plejehjemsbeboernes hjemlighed.

11.8 Analysestrategi

Med dette afsnit vil jeg gøre rede for den strategi der har dannet baggrund for den forstående analyse. Det analytiske arbejde tog sit udgangspunkt i den indsamlede empiriske data. Med afsæt i genlytning af lydfilerne med interviewene samt gennemlæsninger af transskriptionerne (bilag 9), dannede jeg den indledende forståelse af informanternes beretninger. Dernæst, og fremadrettet inddrager jeg løbende den eksisterende teori samt de orienterende begreber, for i overensstemmelse med den adaptive tilgang at skabe en vekselvirkning mellem det empiriske og teoretiske (Layder 1998:134-136). Således har de orienterende begreber ikke været dikterende men fungeret i overensstemmelse med dets formål (jf. afsnittet: Den adaptive tilgang). I analysens første del, om hjemlighed, er afsnittene primært inddelt med reference til de orienterende begreber om hjemlighed, idet der her er et eksisterende teoretisk felt at inddrage og diskutere det empiriske materiale i forhold til. Dog præsenteres også to måder at anskue hjemligheden på, som er fundet gør sig gældende. I analysens anden del, om Living Lab, har jeg derimod valgt at lade afsnittene været styret af de temaer jeg fandt i det empiriske materiale. Herved kunne disse på meningsfuld vis relateres til de fundne resultater i analysens første del. Løbende har jeg inddraget nyt teori, hvor jeg fandt, at dette kunne bidrage med relevante perspektiver til det empiriske materiale. Igennem hele analysen har jeg valgt at benytte citater for at videregive informanternes eget ordvalg og forståelse af emnet, dels for at skabe et forståelse af de enkelte informanter, men også for at tydeliggøre på hvilken baggrund nogle af min fortolkninger er foretaget (Kvale og Brinkmann 2009: 234-236)

12. ANALYSE DEL 1:

PLEJEHJEMSBEBOERS

OPFATTELSE AF

HJEMLIGHED

I det følgende vil jeg arbejde mig tættere på en besvarelse af problemformuleringen:

”På hvilken måde opfatter plejehjemsbeboere hjemlighed, og hvilke muligheder og udfordringer ligger i Living Labs visioner, set i forhold til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse?”

Først vil jeg kort introducere de seks informanter. Herefter følger den første del af analysen, som analyserer plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed. Her er det væsentligt (jf. metodeafsnittet: Introduktion til den indsamlede empiri), at holde i erindring, at empirien ikke er indsamlet på Fremtidens Plejehjem, men derimod på to øvrige plejehjem. Derfor kan man ikke forvente, at plejehjemsbeboere på Fremtidens Plejehjem, nødvendigvis vil opleve det samme. Det, denne analyse kan tilbyde, er et indblik i hjemlighedsopfattelsen hos informanterne, for herudaf at kunne udlede nogle fællestræk blandt disse samt til den tidligere præsenterede teori på området. Dette speciales bud på plejehjemsbeboeres opfattelse af hjemlighed, indskriver sig dermed i et allerede eksisterende forskningsfelt. Den viden der fremkommer her betragtes som en vigtig del af processen, for at have mulighed for at besvare problemformuleringens anden del, som jeg vil arbejde med i analysens anden del. Her vil muligheder og udfordringer, der ligger i Living Labs visioner, blive diskuteret og sat i relation til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse.

12.1 Introduktion til plejehjemsbeboer

I det følgende vil de seks plejehjemsbeboere, samt deres bolig kort blive præsenteret. Jeg undlader at benytte informantens navne samt navnet på det plejehjem de er bosat på. Dette er valgt ud fra en forhåbning om, at de med visheden om, at de optrådte anonymt ville føle sig trygge ved at tale frit både om deres relation til plejepersonalet samt om Fremtidens Plejehjem. Jeg har valgt at tildele beboerne et nyt navn for at højne læseoplevelsen. Som tidligere nævnt er fem af de interviewede bosat på samme plejehjem i det nordjyske. Det betyder at deres bolig har den samme 'ramme', hvilket er et rum samt et badeværelse. Den sidste plejehjemsbeboer er bosat på et plejehjem i det nordvestjyske. Her

rummer boligen to værelser, foruden badeværelset. Jeg har valgt ikke at beskrive mine observationer af plejehjemsbeboernes bolig nærmere her, men vil i stedet trække det frem i analysen, hvor det er relevant. Derimod komme her nogle få faktuelle oplysninger, der kan påbegynde mødet med de seks plejehjemsbeboer.

Navn	Frida	Anna	Børge	Rigmor	Harald	Inga
Alder	96	89	82	83	87	96
Tid bosat på plejehjem	Knap 5 år	2 ½ år	Godt 1 år	1 ½ år	1 ½ år	Godt 1 år
Øvrigt				Gift med Harald	Gift med Rigmor	

Tabel 2: Præsentation af plejehjemsbeboerne

12.2 Følelsen af hjem

Under gennemgangen af de orienterende begreber fremhævede jeg 'følelsen af hjem' som værende af mere overordnet karakter, idet den giver et direkte blik på hvorvidt plejehjemsbeboerne opfattelse af at føle sig hjemme samt hvad de selv knytter til dette. Via den eksisterende viden om hjemlighed på plejehjem, ved vi, at nogle plejehjemsbeboere opnår en følelse af hjemlighed, mens andre ikke gør. Derfor vil jeg indledningsvis afklare, hvorvidt de seks informanter oplever at føle sig hjemme i deres bolig, samt hvad der er betydningsgivende for en sådan opfattelse. Derefter benyttes de øvrige orienterende begreber til, at komme bredere omkring hvordan plejehjemsbeboerne opfatter hjemlighed.

Alle de seks interviewede plejehjemsbeboere bekræfter, at de følte sig hjemme i boligen på deres plejehjemmet, dog fornemmede jeg hos plejehjemsbeboeren Harald, en tøven i dette udsagn, hvilket jeg vil vende tilbage til senere. At plejehjemsboligen ikke opfattes som et nyt hjem for alle, er dog ikke ukendt, hvilket plejehjemsbeboeren Anna gør sig tanker omkring:

"Det kommer til at gå godt for de fleste i hvert fald, det kan godt være, der er nogen, der aldrig kan falde på plads" (Anna bilag 9:10)

Beboernes hjemlighedsopfattelse knytter sig til deres nuværende bolig og opleves ikke, som Eva Algreen-Peteresen (også) fandt, i relation til andre steder eller mennesker.

Under mine interviews med plejehjemsbeboerne blev de alle spurgt direkte til, hvad der gør, at de føler sig hjemme. Når jeg samlet ser på plejehjemsbeboernes besvarelse herom, ses en vis overensstemmelse. Hos Frida, Anna, Inga og Børge er der en gennemgående pointe om frihed og tryghed (Frida, Anna, Inga, Børge bilag 9:32,10-11,120-122,53). Harald omtaler ligeledes trygheden som afgørende (Harald bilag 9:111), senere i interviewet.

Friheden til at gøre som man har lyst til, er særlig vigtig for de ældre, der alle har behov for hjælp. Dette er ligeledes i overensstemmelse med Algreen-Petersens pointe om egenkontrol og autonomi. Tæt forbundet med frihed finder jeg, at tryghed er central. Dette bliver yderligere understøttet, når jeg taler med informanterne om, hvorvidt man som ældre med behov for hjælp, oplever at hjemlighedsopfattelsen ændrer sig. Både Inga og Anna beskriver, hvorledes der er en stor tryghed i at vide, at hjælpen er nær i modsætning til deres tidligere bolig (Inga, Anna bilag 9:121-122,10-11). Anna beskriver, hvorledes hun tidligere tænkte: *"Åh bare naboerne nu er hjemme"* (Anna bilag 9:11), hvis der skulle ske noget. Man kunne ikke altid regne med, hvor man kunne finde hjælp i modsætning til på plejehjemmet (Anna bilag 9:10-11). Frida taler ligeledes om betydningen af, at personalets hjælp er tæt på, og forklarer yderligere, at *"man behøver ikke sørge for den dag i morgen"* (Frida bilag 9:33), hvilket var en bekymring i den tidligere bolig. Jævnfør teori afsnittet betragtede Jens Kofod boligsiftet til plejehjemmet som en afvikling af hjemmet, der begynder i den tidligere bolig, men intensiveres i skiftet til plejeboligen i kraft af tab af kontrol og privatliv. Ses dette i relation til specialets informanter, oplever beboerne dog ikke kun tab. Informanterne genvinder også tryghed. En tryghed der bidrager til, at de også oplever en frihed, som livet i deres tidligere bolig ikke længere kunne give dem.

De afgørende forhold for det at føle sig hjemme på plejehjemmet, der træder frem i denne analyse af hjemlighed, findes også i beskrevet i SFI's mere omfattende og repræsentative livskvalitetsanalyse "Omsorg og Livskvalitet i plejeboligen" (Rostgaard, Brüner m.fl. 2012). Heri finder man, at

plejehjemmene bidrager til at løfte den omsorgsbetingede livskvalitet for beboerne²⁵, hvilket bl.a. vedrører 'tryghed' og 'kontrol over eget dagligliv'²⁶ (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:102-103). Tryghed og kontrol over eget dagligliv finder jeg som værende i overensstemmelse med de udsagn dette speciales empiri bidrager med, i form af den før omtalte tryghed og frihed. Herved finder jeg, at der er belæg for at antage, at et flertal vil opleve, at et boligskifte til plejehjem vil medføre en større grad af tryghed og frihed. Følelser der i dette speciales empiri beskrives som baggrunden for at opleve hjemlighed på plejehjemmet. Dette speciales empiri viser dog, at plejhjemsbeboerne ikke som udgangspunkt fandt det hverken tiltalende eller nemt at flytte på plejehjem. Børge og Rigmor hæfter sig særligt ved, at man ikke flytter på plejehjem, hvis man ikke har behov for hjælp (Børge, Rigmor bilag 9:53,80), "*så længe man kan så vil man*" (Børge bilag 9:54), fortæller Børge. Deres beskrivelser understreger, at det er behovet, der er styrende for boligskiftet. Dette bakkes op af Anna, der fortæller, at hvis de havde været to i hendes tidligere hjem, så havde hun foretrukket, at blive der (Anna bilag 9:11). I teoriafsnittet så vi at Nay ligeledes var kommet frem til at det ikke er lyst, der er baggrund for boligskiftet, men nærmer et mangel på alternativ samt en bevidsthed om behovet for hjælp. Inden jeg ser nærmere på hjemlighedsopfattelsen i lyset af de øvrige orienterende begreber, vil jeg gøre rede for to processer, jeg igennem arbejdet med informanternes beretninger, har fundet væsentlige at forholde sig til. Jeg har valgt at kalde disse processer for henholdsvis en tilvænningsproces og en helbredsproces. Jeg vil starte med at præsentere tilvænningsproces, da denne i forlængelse af det forgående vil beskrive den proces, jeg har erfaret, plejhjemsbeboerne gennemgår ved deres boligskifte.

²⁵ Den omsorgsbetingede livskvaliteten er undersøgt via ASCOT-metoden med fokus på følgende otte domæner: Kontrol over dagliglivet, personlig pleje og velbefindende, Mad og drikke, tryghed, social kontakt, aktiviteter, boligen, værdighed (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:30-31).

²⁶ I SFI' s rapport defineres tryghed som følgende: "*Personen føler sig tryk. Det betyder, at han/hun ikke frygter misbrug, fald og anden fysisk skade, overfald eller røveri.*" (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:31) Kontrol over egen dagligliv defineres som: "*Personen har kontrol over sin dagligdag, dvs. kan selv vælge, hvad han/hun vil foretage sig og hvornår.*" (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:31)

12.3 Tilvænningsproces

Igennem dette afsnit vil jeg argumentere for at plejehjemsbeboerne i forbindelse med deres boligskifte, oplever en 'tilvænningsproces'. Et begreb jeg vil benytte fremadrettet, først vil jeg dog argumentere for baggrunden for at skabe dette nye begreb.

Enslidende blandt informanterne var det, at hjemlighedsopfattelsen ikke havde været en selvfølgelighed og naturligt tilstede ved indflytningen. Plejehjemsbeboerne beskriver, at tiden omkring skiftet fra deres tidligere bolig havde været svær og krævet accept. Anna beskriver det fx således: *"jeg tudede da godt nok, da jeg skulle på plejehjem"* (Anna bilag 9:10), og det var hendes tanke om, 'hvad et plejehjem er', der gjorde hende ked af det (Anna bilag 9:10). Hun konstaterer, at de fleste nok har betænkeligheder ved at skulle på plejehjem, men at *"vi burde bruge vores sunde fornuft og være glade ved, at der er et plejehjem"* (Anna bilag 9:10), samt at *"de tårer dem kan vi godt spare os"* (Anna bilag 9:10). Børge forklarer: *"når man er kommet så langt, at man skal, så er man nødt til at acceptere det"* (Børge bilag 9:53) han henviser til, at det er livets gang (Børge bilag 9:53), og konkluderer, når det ikke kan være anderledes, *"så kan jeg jo ikke få det bedre"* (Børge bilag 9:53). Rigmor, der efter en hospitalsindlæggelse ikke kunne blive udskrevet til sit tidligere hjem og på baggrund heraf måtte flytte på plejehjem, beskriver denne melding: *"Det var jo en stor kolbøtte"* (Rigmor bilag 9:71). Hun følger dog op med udtalelsen: *"Jeg har den evne, at jeg kan acceptere, at jeg skal"* (Rigmor bilag 9:71). Denne accept og evne til at lægge noget bag sig omtaler hun gentagende gange (Rigmor bilag 9:71,75), dog viser udtalelser som denne: *"Nej det syntes jeg ikke, at vi mangler noget [pause] når man nu har lagt boligen fra sig"* (Rigmor bilag 9:77) og *"man skal finde sine ben at stå på"* (Rigmor bilag 9:74), at der er tale om en proces, hvor accepten indfinder sig med tiden. Som også omtalt i det foregående afsnit ser man i den eksisterende teori om hjemlighed, at de ældre oplever en række tab, når de flytter på plejehjem, hvilket også gør sig gældende blandt specialets informanter (alle bilag 9:7,10, 51,69,71,74-75,121). Hvor jeg i det foregående afsnit fandt det fraværende i det teoretiske perspektiv, at plejehjemsbeboerne også genvinder en tryghed og frihed, ser jeg yderligt her, at flere af de ældre tilsyneladende med tiden også accepterer tabene (alle bilag 9:21,53,75,106,121).

På baggrund af dette finder jeg det meningsfuldt at tale om, at plejehjemsbeboeres hjemlighed opstår igennem en tilvænningsproces. Når de ældre flytter på plejehjem, kan de på en række områder ikke længere benytte sig af deres vaneprægede handlinger. I kraft af at dette bliver deres hverdagsliv udfordret. Plejehjemsbeboerne må herefter oparbejde nye erfaringer og vaner igennem innovative handlinger iblandt ukendte omgivelser og mennesker. Som Anna fortæller: *“vi lærer jo hurtigt hvem vi skal undgå, og hvem vi kan snakke med”* (Anna bilag 9:4) Dertil kan tilføjes Winthers betragtning angående det at føle sig hjemme (jf. teoriafsnittet: Hjemlighed på plejehjem). Winther argumenterer for, at førend følelsen kan opstå, kræver det, at der er:

“opnået overensstemmelse mellem det fremmede og det kendte, hvor reglerne og adfærdskoderne er kendte” (Winther 2012:91)

Følelsen etableres dog kun, ifølge Winthers perspektiv, med udgangspunkt i det genkendelige og konkrete (hvilket jeg vil tage yderligt fat i under afsnittet indretning og genstande).

Plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed forandrer sig dermed over tid, hvilket er væsentligt at forholde sig til, når man undersøger plejehjemsbeboeres hjemlighed. Det er centralt at præcisere, at om end jeg betragter hjemlighed som noget, der opstår igennem en tidslig proces, så er processen individuel og vil være af forskellig varighed. Endvidere anerkender jeg, i lyset af den eksisterende forskning, at ikke alle når dertil, hvor de oplever en følelse af hjemlighed, samt at hjemlighedsopfattelsen ikke er ens hos alle, hvilket de følgende afsnit vil bevidne.

I det ovenstående afsnit har jeg fundet frem til, at plejehjemsbeboerne opfatter hjemlighed som forbundet med følelsen af tryghed og frihed. Via dette afsnit ses det dog, at dette ikke er en følelse, der opstår som en selvfølge, når man flytter på plejehjem. Derimod kan det opstå i takt med en tilvænningsproces. I det videre arbejde, medtages derfor en bevidsthed om, at tilvænningsprocessen kan have en betydning for, hvorledes hjemlighed opfattes af plejehjemsbeboerne.

12.4 Helbredsproces

I det foregående argumenterede jeg for, at det er væsentligt at forholde sig til den tilvænningsproces plejehjemsbeboere gennemgår, da denne kan være afgørende for deres opfattelse af hjemlighed på plejehjemmet. På baggrund af mit arbejde med informanternes beretninger mener jeg også, det er relevant at forholde sig til, hvorvidt opfattelse af hjemlighed forandres i takt med at plejehjemsbeboernes helbred forandres.

Helbredsmæssige forandringer, undergår vi unægtelig alle. Dog træder disse, for plejehjemsbeboerne i en sensitiv livssituation (jf. metodeafsnittet: Sensitiv sociologi), særlig frem idet forandringerne ofte medfører permanente ændringer i de ældres dagligliv. Flere af informanterne har fx måtte flytte på plejehjem efter et hospitalsophold. Denne sensitive livssituation gør det meningsfuldt at forholde sig til, at de ældre gennemgår en 'helbredsproces', når man ønsker at undersøge deres opfattelse af hjemlighed. Baggrunden for at tale om en helbredsproces, er opstået idet jeg fandt, at informanterne, på nogle områder, omkring deres opfattelse af hjemlighed, kan inddeles i to grupper. Forskellen mellem de to grupper af informanter, har jeg fundet, afspejles af plejehjemsbeboernes helbredsmæssige tilstand. En sådan vurdering af informanternes helbred, er foretaget ud fra min subjektive vurdering. Mit vurderingsgrundlag har været omfanget af anstrengelserne de har haft under interviewene, deres synlige begrænsninger (fx iltapparat, lammelse, brug af hjælpemidler), samt min oplevelse af deres evne til at huske samt forstå spørgsmål under interviewene.

Den ene gruppe repræsenterer dem, som jeg vurderer som svagere stillede og består af Frida, Rigmor og Inga. Heroverfor vurderes Anna, Børge og Harald som er stærkere stillede. Som beskrevet i metodeafsnittet var det svært at finde informanter, der var friske nok til at deltage i mine interview (jf. metodeafsnittet: Kontakt til plejehjemsbeboerne). Derfor er det også relevant, at bemærke, at vurderingen af beboernes helbred er foretaget i forhold til den samlede informantgruppe. Dermed afspejles forskellen mellem mine informanter ikke det typiske billede man ville finde på et plejehjem. I en sådan vurdering, er min formodning, at alle seks informanter ville blive vurderet som stærkere stillede. Om end seks beboere aldrig ville kunne fremstå som en repræsentativ gruppe, er

det stadig væsentligt at holde for øje, at der ikke er nogen beretninger fra de der udgøre flertallet på plejehjemmene.

På baggrund af informanternes beretninger ønsker jeg med begrebet *helbredsproces* at tydeliggøre at opfattelsen af at hjemlighed forandres over tid, i takt med den helbredsproces beboerne gennemgår. Dette understøttes af Rigmors beretning hvor hun fortæller, at hendes tidligere forestilling af sig selv som type af menneske, ikke stemte overens med virkeligheden som den ser ud nu. Hun uddyber med følgende:

"jeg aldrig kunne drømme om, at jeg kunne blive tilfreds med at sidde stille, men det er jeg så altså blevet" (Rigmor bilag 9:86)

Mit begreb kunne have stået stærkere, såfremt jeg havde fulgt plejehjemsbeboerne over en længere periode. Derved ville de helbredsmæssige forandringer kunne ses i forhold til deres opfattelse af hjemlighed.

I den kommende gennemgang af de tre resterende orienterende begreber om hjemlighed, vil jeg præcisere hvordan forskellen af de to gruppers opfattelse af hjemlighed kommer til udtryk. Informanterne er ikke blevet bedt om at relatere deres beretninger og svar til, hvorvidt de føler sig hjemme eller ej. Her læner jeg mig op ad den eksisterende teori, som har fundet, at disse områder kan være afgørende for opfattelsen af hjemlighed. Formålet med de følgende afsnit er at skabe et mere nuanceret billede af plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed med opmærksomhed på både tilvænningsproces og helbredsproces. Man vil i afsnittene se, at selvom de orienterende begreberne er adskilt til analytisk brug, krydses de i praksis.

12.5 Indretning og genstande

Særlig i relation til indretning og genstande syntes tilvænningsproces at træde frem. I overensstemmelse med især Nay og Kofods forskning (jf. teori afsnittet: Hjemlighed på plejehjem), oplever de interviewede plejehjemsbeboere, at de i selve flytteprocessen måtte træffe en række svære fravalg af genstande (her er Inga dog en undtagelse (bilag 9:116)). Igennem en periode har tabet af den

tidligere bolig samt de fravalgte genstande haft en negativ betydning for plejehjemsbeboerens opfattelse af hjemlighed. Rigmor beskriver det således: *"Det der med at skulle skille sig af med sine ting, for at kunne være her, det jo sådan lige processen"* (Rigmor bilag 9:73), og hendes mand Harald forsætter: *"Ja det er altså ikke så spændende, men så falder man lidt til ro"* (Harald bilag 9:73). Anna beskriver omkring det at mangle noget fra sin tidligere bolig, at:

"Det var der til at begynde med, der syntes jeg jo, jeg manglede soveværelset, et bitte rum jeg kunne sove i, men det gør jeg altså ikke mere, men nu har jeg også været her i over to år" (Anna bilag 9:8)

Beboerne har gennemgået tilvænningsprocessen, hvor de med tiden oplever en accept og vænner sig til tabene. Ydermere oparbejder de nye løsninger for de udfordringer, som fx plejehjemets mindre plads har givet dem (Anna, Inga bilag 9:7,116). Dette finder jeg som et udtryk for, at de har etableret sig nye vaner, der stemmer overens med de rammer, plejehjemets indretning byder dem.

I det foregående afsnit fremhævede jeg Winther som argumenterer for, at følelsen af hjemlighed kun kan etableres med udgangspunkt i det genkendelige og konkrete. Ifølge dette speciales empiri har de personlige genstande netop kvaliteten at være genkendelig og konkret. Frida fortæller om, at der hos hende er en mikroovn, der hører til boligen, men som hun ikke bruger. Hun følger grinende op: *"medicinen står på den – det kan vi ikke undvære den til"* (Frida bilag 9:30). Hvad der på den ene side var et fremmed og ubrugbart element i boligen, er blevet tildelt en ny funktion i forbindelse med, at hjemmet er blevet taget i brug (hvorved aktualiteten og den tætte sammenhæng til det orienterende begreb om handling og aktivitet træder frem). Man kan se dette, som et udtryk for det Ida Winther benævner som en individuel taktik "at hjemme den" (Winther 2006:189-191). Igennem dette søger mennesket at omforme noget fremmed til noget velkendt ved fx at sætte sine spor. I dette tilfælde har Frida nedtonet det fremmede ved at placere sin velkendte medicin på den fremmede mikroovn. Ifølge Winther former hun herved sit territorium, der muliggør følelsen af hjem (Winther 2006:190). Winther beskriver, at der er en tæt

sammenhæng mellem taktikkerne til at hjemme den og fornemmelsen af at føle sig hjemme (Winther 2006:190). I artiklen "The Idea of a Home: A Kind of Space" (1991) skriver Mary Douglas følgende:

"It need not be a large space, but space there must be, for home starts by bringing some space under control" (Douglas 1991:289)

I lyset af Douglas ord, kan man se Fridas eksempel som et mikro perspektiv på det arbejde plejehjemsbeboerne udfører, når de flytter ind i den tomme bolig.

Også hos Harald er de velkendte genstande vigtige brikker, der bruges til at bringe rummet under kontrol i tilvænningsprocessen. Man mærker særlig genstandenes værdi for Haralds hjemlighed, idet han beretter om, at alle møbler er fra det tidligere hjem, og fortæller en efter en om boligens billeder og malerier. Her fornemmer man i høj grad, at genstandene er en del af hans personlige biografi (Otto 2001:194-195). Harald føler sig da også mere hjemme blandt disse genstande på sin stue (som man kalder boligerne på det pågældende plejehjem) end på konens stue. Dette til trods for at han opholder sig det meste af tiden hos konen, og at han som jeg senere vil komme nærmere ind på angiver relationen til konen som afgørende for, at han føler sig hjemme på plejehjemmet.

Hvor tilvænningsprocessen træder frem i forhold til særlige de personlige genstande, træder de to grupper der repræsenterer helbredsprocessen ikke frem. Dette kan dog ses i lys af, at man som plejehjemsbeboer efter boligskiftets indledende turbulens vil opleve meget lidt forandring i forhold til indretning og genstande. Dette vil jeg argumentere for er en naturlig konsekvens af flere forhold. Først og fremmest er plejehjemsbeboerne nu bosat i en lejebolig, hvor ombygning eller tilbygning ikke er forventelig. Dernæst har mange ældre igennem et helt liv erhvervet sig genstande, som man indretter plejeboligen med, i kraft af genstandens historie (Otto 2001:189-199). Dertil gør de ældre sig økonomiske betragtninger i forhold til deres alder, som fx Anna, om en ergonomisk stol hun ikke vil købe:

“og det slet ikke når jeg bliver 90 næste gang - måske har jeg den i to dage, måske kan jeg have den i 10 år, det ved jeg jo ikke” (Anna bilag 9:14)

Jeg formoder derfor, at man typisk ikke oplever, at plejehjemsbeboerne anskaffer sig nye genstande. Således er der, så at sige, ro for forandring. Det bliver dog interessant i analysens anden del at diskutere, hvorvidt denne proces kan forventes at blive aktiveret igen i forbindelse med Living Labs afprøvning af ny velfærdsteknologi i beboernes hjem.

Opsummerende kan man sige, at fraværet af de (nødtvunget) fravalgte genstande kan have en negativ indflydelse, og være afgørende for opfattelsen af hjemlighed i en periode. På trods af dette kan de tilstedeværende genstande dog bidrage til, at plejehjemsbeboerne opfatter deres bolig som hjemlig, når genstandene benyttes til at forme et territorium og bringe hjemmet under kontrol. Særligt genstandene får dermed en vigtig betydning under tilvænningsprocessen. I takt med dette indfinder der sig en accept og nye vaner etableres i de tilstedeværende rammer. Helbredet ændrer her ikke på beboernes opfattelse af hjemlighed.

12.6 Handling og aktivitet

Med handling og aktivitet har jeg ønsket at sætte fokus på, hvorvidt plejehjemsbeboerne føler selvbestemmelse og kontrol i deres hverdagsliv. Dette er jævnfør den eksisterende forskning afgørende for hjemlighedsfølelsen.

I forlængelse af det forgående afsnit samt ud fra dette speciales empiri, er det i høj grad min opfattelse, at de personlige genstande samt det mentale arbejde (i overensstemmelse med eksisterende teori) benyttes til at skabe identifikation og tilhørsforhold til boligen. Dette sker ikke i så høj grad gennem manuelt arbejde (jf. Sommerville og Algreen-Petersen), som hverdagens huslige pligter. Grundet plejehjemsbeboernes fysiske tilstand er kun få af de interviewede beboere i stand til at varetage huslige pligter. Således begrænses deres huslige handlinger sig til at tørre lidt støv af samt for en enkelts vedkommende delvist selv at skifte og vaske sengetøj (Anna, Frida bilag 9:4,31).

For kvinderne, der i deres generation typisk har stået for de huslige pligter, syntes der ikke at være et afsavn i forhold til disse handlinger. Tværtimod giver flere nærmere udtryk for, at de så rigeligt har udført de huslige pligter, fx omkring madlavning (Frida, Rigmor bilag 9:29,79).

Hvor Donovan og Dupuis beskrev de utvungne hverdagsrutiner som centrale for hjemlighedsfølelsen, jævnfør teori afsnittet, fremhævede Algreen-Petersen, at hverdagslivets gøremål er underlagt nogle særlige vilkår på et plejehjem. Disse vilkår er en konsekvens af at gøremålene ofte foregår i et sammenspil med personalet. Dette kan lyde modsætningsfyldt, men det oplever jeg ikke er tilfældet. Informanterne sætter nærmere pris på rutinerne sammen med personalet, idet de bidrager med en forudsigelighed samt tryghed. Dette opleves fx i forbindelse med badesituationer, eller når praktiske opgaver i hjemmet skal udføres. Her betragtes personalet som en god samarbejdspartner (Frida, Harald bilag 9:31,111). Dette kan ses i sammenhæng med Kofods forskning, hvor der påpeges, at hjemligheden nedbrydes via øget hjælp i hjemmet også før skiftet til plejehjem. Dermed vil handlinger og aktiviteter, der vedrører rengøring, madlavning og bad typisk være områder, hvor man over en længere periode har modtaget hjælp. Så på trods af at handlinger er underlagt nogle rammer, bidrager rammer netop til en tryghed omkring, at opgaverne reelt kan og vil blive udført. Udfordringerne kobles dermed til plejhjemsbeboernes fysiske formåen og påvirker dermed ikke opfattelsen af hjemlighed negativt.

Mere overraskende finder jeg det dog, at ingen af beboerne udførte handlingen; 'at åbne døren' når jeg ringede og bankede på. Dette på trods af, at hovedparten af interviewpersonerne er mobile samt, at jeg kommer som gæst på et aftalt tidspunkt. Hver gang måtte jeg på eget initiativ overskride grænsen og portalen (jf. Winther) uden at bliver indbudt hertil. En praksis jeg observerede personalet ligeledes foretog. Herefter kunne jeg finde beboerne afventende i boligen, som var dette den største selvfølge. Hverdagspraksissen var tilsyneladende en anden, i forhold til min forventning om, at dette ville blive opfattet som en overskridelse af privatlivets fred (Winther 2012:95). Hvorvidt dette er en hverdagspraksis, som beboerne er blevet underlagt, da de flyttede ind og siden blot har accepteret er uvis. Beboerne giver dog udtryk for, at personalet respekterer, at boligen er

deres private hjem, og at de selv bestemmer i boligen (alle bilag 9:8,31,52,75, 118).

Når det kommer til de mere interessebaserede aktiviteter og handlinger, der tilbydes på plejehjemmene, finder jeg, at plejehjemsbeboerne overordnet deler sig i de to grupper der afspejler deres helbredsmæssig tilstand. Den stærkere gruppe, bestående af Anna, Harald og Børge har flere ønsker og oplever afsavn. Mens de øvrige, som jeg vurderer har et svagere helbred; Inga, Frida og Rigmor synes at være mere tilfredse med de tilbud og aktivitetsformer, de deltager i. Afsavnene og ønskerne, der tegner sig i den første gruppe, omhandler primært noget beboeren har positive erindringer om, fra tiden før de flyttede på plejehjem. Hos Anna kommer dette til udtryk ved savn af kortklub, ønske om bankospil samt fællesspisning i fælleshuset (som er aftalt men ikke bliver afholdt) (Anna bilag 9:2). Generelt ønsker hun flere aktiviteter på plejehjemmet, som de kan samles omkring. Det skal være noget man kan være fælles om, og noget hvor særligt de der har det godt kan *"få et godt grin"* (Anna bilag 9:2). Lyst til mere finder man ligeledes hos Børge. Dette på trods af, at han fx fravælger plejehjemmets gymnastik. Niveauet er ifølge ham lavt, og han får mere ud af at lave gymnastikken på egen hånd i boligen (Børge bilag 9:46-47). Børge ville ønske plejehjemmet havde et træningscenter (hvilket der er på Fremtidens Plejehjem), og savner endvidere *"et bette værksted"* (Børge bilag 9:50) da han *"altid, fra barnsben"* (Børge bilag 9:50) har haft noget at rode med. Harald deltager heller ikke i plejehjemmets faste aktiviteter. Harald er som den eneste af de interviewede ikke flyttet på plejehjem på baggrund af sin fysiske eller mentale tilstand. Derimod er boligskiftet sket på baggrund af, at hans kone Rigmor var nødsaget til at bosætte sig på plejehjem. De har derved benyttet sig af ægtefællers ret til at flytte med på plejehjem, når blot en er visiteret hertil (jf. bekendtgørelse om plejehjem og beskyttede boliger § 3 stk. 4). Det fremgår af Haralds beretninger, at han ser det som sin primære opgave at hjælpe og være der for sin kone, så længe de begge lever (Harald bilag 9:102). Efter Haralds eget udsagn får det den konsekvens, at muligheden for at udleve sine egne interesser mindskes. Dertil oplevede jeg allerede ved mit introducerende møde (omtalt i afsnittet metodisk fremgangsmåde) med Rigmor og Harald samt gentagende gange under interviewet, at Harald pointerede, at han savnede deres daværende

have, samt muligheden for at lave mad (Harald bilag 9:70,74,78-79). Rigmor indskyder, at Harald efter en svær tid nu er afklaret med den manglende have (Rigmor bilag 9:71), hvortil Harald understreger insisterende *"derfor kan jeg stadig sige at jeg savner det."* (Harald bilag 9:71). Min tolkning af Haralds udtalelser omkring både havearbejde og madlavning er, at disse har været en stor del af hans identitet op igennem livet. Herved får Haralds placering i et institutionsmiljø den konsekvens, at han ikke har mulighed for at bevare dele af sin identitet i den udstrækning, han ønsker det (i overensstemmelse med Algreen-Petersen resultat). Hos både Anna, Børge og Harald (om end i forskelligt omfang) kan man tale om at deres opfattelse af hjemlighed, bliver påvirket af de manglende handle- og aktivitetsmuligheder. Muligheden for at opretholde selvforståelsen og identiteten er ikke fuldt tilstede i deres bolig på plejehjemmet. Inga, Frida og Rigmor, der fremstår som de svagere beboere, giver i højere grad udtryk for at være tilfredse med aktivitetsniveauet. De syntes der er nok tilbud. Dette følges op med at: *"der er sker nok"* (Frida bilag 9:28) og at man kan trænge til ro samt til at være sig selv (Frida, Inga bilag 9:28,114). Rigmor beretter, at hun: *"har nok i Harald og mine suduko'er og børnene"* (Rigmor bilag 9:69).

Opsummerende vil jeg fremhæve, at flere af hverdagslivets praktiske handlinger og aktiviteter for plejehjemsbeboerne kan være skemalagt og i flere tilfælde må foregå med personalet hjælp. Dette knyttes dog til fysiske begrænsninger, og har ikke en negativ afsmittende effekt på deres opfattelse af hjemlighed, nærmere tværtimod. Derimod deler beboerne sig i to, når det kommer til de mere interessebaserede handlinger og aktiviteter. Den helbredsmæssige stærkere gruppe giver udtryk for at have flere savn og ønsker, hvilket påvirker opfattelsen af hjemlighed. De ved svagere helbred er derimod tilfredse med omfanget, og deres opfattelse af hjemlighed syntes ikke at være påvirket heraf.

12.7 Sociale relationer

Med det orienterende begreb; sociale relationer, blev fokus rettet på plejehjemsbeboernes forskellige relationers betydning for hjemlighedsopfattelsen.

Herunder hvorvidt relationen til venner og familie er ændret som konsekvens af boligskiftet, samt hvordan relationen til øvrige beboere og personalet på plejehjemmet er.

Ifølge Brummetts, hvis teori blev præsenteret i det teoretiske afsnit, besidder plejeboligen en fremmedhed. Dette fremmede vil vedblive med at opstå i kraft af skiftende personale samt udskiftning af de øvrige beboere. Denne fremmedhed vil, ifølge Brummett, være en modsætning til hjemmet, som noget trygt og velkendt. I dette speciales empiriske materiale forholder det sig dog anderledes. Som tidligere beskrevet oplever plejehjemsbeboerne deres bolig som hjemlig og tryk. En afgørende forskel fra Brummetts perspektiv er, at jeg ikke finder, at personalet bliver opfattet som 'fremmede'. På trods af, at flere beboere giver udtryk for, at der er noget af personalet, som de kan bedre med end andet, så giver de alle udtryk for at være meget glade for personalet (Alle bilag 9:8,30-31, 52-54,72,75,111,118). Særligt Frida beskriver en tæt relation til noget af personalet. Da jeg spørger hende, om hun føler, at det er hende, der bestemmer i sin private bolig, svarer hun straks "*nej slet ikke*" (Frida bilag 9:30). Det viser sig dog, at hun ikke oplever det som noget negativt, men at hun betragter personalet som værende en del af sit hjem (Frida bilag 9:30-31). Hun siger bl.a.: "*det er en fælles bolig, når de er inde*" (Frida bilag 9:31) og "*er der nogen ting, så snakker vi om det*" (Frida bilag 9:30). Uden at det bliver udtrykt lige så eksplicit, får jeg en fornemmelse af, at også Anna og Inga betragter plejepersonalet som naturlige deltagere i hjemmet. Dette oplever jeg under interviewene, hvor en fra personalet kommer ind (den ene gang uden at banke på), og går uden ord hen og tager noget i et skab. Derefter forlades rummet igen uden ord. Under dette forløb spores intet unaturligt ved beboeren, som agerer som om, det er helt naturligt. Umiddelbart kunne dette opfattes som en overskridelse af privatlivet, men som før beskrevet synes grænsen (ydredøren) samt portalen (entre) jævnfør Winther ikke vigtige for den ældres følelse af selvbestemmelse samt 'herre i eget hus' opfattelse.

I overensstemmelse med det teoretiske perspektiv er venner og særlig familie ligeledes betydningsfulde for de ældres hjemlighed. Plejehjemsbeboernes sociale relation til familien finder jeg er enten uforandret og hos en enkelt øget i omfang (Frida, Børge, Rigmor, Inga bilag 9:32,53,77,117,120). Plejehjemsbeboerne

beskriver relation til deres familie som særdeles værdifuld, og hos flere følger der en forklaring af, hvordan de benytter hjemmet når familien er på besøg (Inga, Anna, Rigmor bilag 9:116,7,74). Herved fremstår hjemmet som en særlig ramme for de sociale relationen. Ydermere fortæller Frida:

"at børnene og hvem der kommer, de siger alle sammen, at det er hyggeligt, og det er skønt at høre" (Frida bilag 9:32)

Hun følger op og fortæller, at disse udsagn gør hende glad for at være i hjemmet (Frida bilag 9:32). At familie og venners udtalelser er betydningsgivende for, at hun føler sig tilpas i boligen, kan ses i lyset af Winthers "hjem som ide". Her beskriver Winther i forbindelse med plejehjem, at der hersker en ide om 'det rigtige hjem'. En ide, som ifølge Winther, som stemmer dårlig overens med plejehjemsboligen. Via bekræftelsen fra de sociale relationer oplever Frida, at hendes hjem lever op til ideen om det rigtige hjem, hvilket styrker hendes hjemlighedsfølelse.

Generelt oplever jeg, at relationen til venner derimod er mindre entydig end til familien. Nogle har stadig gode venner, der kommer på besøg (Rigmor, Harald, Inga bilag 9:69,108,120). Mens flere andre giver udtryk for tab af kontakt til venner og bekendte. Tabene har forskellige grunde, men relaterer sig ofte til dødsfald, eller fysiske begrænsninger. Det er derfor den høje alder fremfor skiftet til plejehjemmet, der opleves som baggrund for dette (Frida, Inga bilag 9:32-33,120). En afbrudt kontakt, som er direkte begrundet med boligskiftet forekommer, men her handler det om mere perifere relationer (Rigmor bilag 9:74), og syntes derfor ikke at påvirke opfattelsen af at føle sig hjemme.

Som tidligere nævnt anser Brummett også de øvrige beboere på plejehjemmet som begrundelse for at plejehjemmet opleves fremmed. Helt sådan tegner det sig dog ikke blandt de interviewede. Fælles for dem alle er, at de mødes med de øvrige beboere til fx fælles spisning, og at man her taler og hygger sig (Inga, Anna, Rigmor, Harald, Børge bilag 9:114-115,4,69,103,51). Kun Frida synes, at have meget lidt glæde af de øvrige beboere. Man kan overveje, hvorvidt det er afgørende, at hun bor på et andet plejehjem end de øvrige interviewede. Jeg tillægger dog, hendes beskrivelse af de øvrige beboere som meget dårlige, som

en mere sandsynlig forklaring (Frida bilag 9:29,37). Generelt finder kontakten med medbeboerne sted på de fælles arealer, og det er ikke brugt at besøge hinanden (Anna bilag 9:4). Den sociale relation til de øvrige beboere er hovedsageligt begrænset til spisesituationer, men tillægges dog alligevel en positiv betydning, som jeg ikke vil beskrive som fremmede. Derimod finder jeg, at Anders Bonatto Fisker²⁷ og Søren La Cour²⁸s beskrivelse af ældre der oplever 'social mæthed', er mere meningsfuld i denne sammenhæng. Med dette fænomen fremhæver Fisker og La Cour, at de ældre har et større behov for at være alene og en manglende lyst til at skabe nye tætte venskaber (Fisker og La Cour 2011:6). Dette ses i særlig grad hos Frida, Inga og Rigmor, hvis opmærksomhed på de omgivende sociale relationer syntes, at stoppe her. De vægter de tættere relationer til primært familien og forholder sig ikke på samme vis til de omgivende sociale relationer på plejehjemmet. Dermed oplever jeg, at beboerne endnu engang kan opdeles efter deres helbred. De stærkere beboere; Anna, Børge og Harald synes, at have et mere omfavnende blik på det sociale liv omkring dem. Hos Anna og Børge finder man en stor omsorg og respekt for de øvrige beboere. Det "*betyder noget for ens velvære*" (Børge bilag 9:49), at der er en god og respektfuld tone blandt beboerne. Begge sætter de fx en ære i at hjælpe en dement medbeboer, som ofte (modsat den før beskrevne praksis) kommer forvirret og fortvivlet ind i deres private boliger (Børge, Anna bilag 9:48,6). Betydningen af, samt bevidstheden om, hvorledes man behandler hinanden, bliver tydeliggjort i Anna og Børges relationen med de fysisk og mentalt svagere medbeboere. Det handler ikke blot om godt naboskab, men også om en erkendelse af hvordan livet som ældre kan tage en drejning, for som Anna beskriver:

"Hvordan bliver vi selv, det ved man aldrig.... det kan da være jeg i morgen render nogen ude på gangen" (Anna bilag 9:6)

Erkendelsen af "*hvordan bliver vi selv*" (Børge bilag 9:48) tydeliggør hvor betydningsfuldt det er, at dagligdagens fysisk tætte sociale relationer er

²⁷ Anders Bonatto Fisker, cand.scient.soc. i Socialvidenskab og Kulturstudier

²⁸ Søren La Cour, cand.comm, konsulent ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet

omsorgsfulde for hinanden i hjemmet. Fx, i relation til den demente medbeboer, låser man ikke blot døren for at bevare sit privatliv, som personalet ellers har opfordret til (Anna bilag 9:6).

Hos Harald tager omsorgen sig lidt anderledes ud, idet den retter sig direkte til hans kone Rigmor. *"At vi har hinanden"* (Harald bilag 9:77) er for Harald det, der gør boligen på plejehjemmet hjemlig. Haralds beretninger vidner dog om (jf. tidligere præsentation af Haralds afsavn og mangel på tid til egne interesser), at denne relation har svært ved at stå alene, når det omhandler opfattelsen af hjemligheden på plejehjem. Rigmor fremhæver, at hun har en evne til at acceptere det, at flytte på plejehjem, følger Harald op med: *"det døjer jeg nok mere med"* (Harald bilag 9:71). Efter min tolkning er Haralds opfattelse af hjemlighed udfordret. Det er den grundet de manglende dele af Haralds identitet, kontrol og autonomi, der trods alt er betydningsfulde for hans velbefindende i boligen på plejehjemmet. I modsætning til Algreen-Petersens informanter, der ikke oplevede, at kunne bevare deres identitet, kontrol og autonomi, i den udstrækning de ønskede det (jf. teoriafsnittet: Hjemlighed på plejehjem), giver Harald udtryk for, at føle sig hjemme. I relation til tilvænningsproces, vil Haralds udsagn om, at det er samværet med konen der gør, at han føler sig hjemme, formentlig betyde tilbageskridt såfremt Rigmor dør før ham. I en sådan situation vil Haralds oplevelse af hjemlighed bære præg af endnu et savn. Haralds beretninger vidner om hvor mange facetter, der har betydning for opfattelsen af hjemlighed på plejehjem.

Dertil kan Haralds beretning åbne for et perspektiv på, hvad der kan ske når såkaldte raske ældre bosætter sig i et institutionsmiljø²⁹. Socialrådgiver Käte Larsen fra Ældresagen peger på, at det politiske mantra om "længst muligt i eget hjem" har haft en negativ effekt på plejehjemmenes sociale liv. Tidligere levede flere raske ældre på plejehjemmene og skabte derved et levende socialt miljø.

²⁹ Det er ikke lykket mig at finde en opgørelse over hvor mange ægtefæller der reelt benytter sig af rettigheden til at flytte med på plejehjem. En rapport fra Ankestyrelsen ser bl.a. på dette men tallene er mangelfulde. Tallene viser dog en forsat stigning over de tre opgjorte år, i antallet af personer hvis ægtefæller/samleverer flytter med i en af de førnævnte boligtyper (Ankestyrelsen 2005:5,19) Jeg har dog ikke belæg for at konkludere, at man i fremtiden vil opleve flere raske ægtefælder på plejehjem.

Idet borgerne nu flytter langt senere, er de også væsentligt dårligere når de flytter. Ifølge Käte Larsen betyder det, at ægtefælderne ofte er kørt ned efter at have levet med og hjulpet den tiltagende svage ægtefælte over længere tid. Det drænede sociale liv på plejehjemmene har ydermere den konsekvens, at det ikke er attraktivt for den raske ægtefælte, at bosætte sig her (Fajstrup 2006). I en mailkorrespondance giver Käte Larsen udtryk for, at hun oplever det som yderst sjældent, at ægtefæller eller samleverer har et ønske om at flytte med på plejehjem (Bilag 10:1).

De stærkere plejehjemsbeboere, Anna, Børge og Harald, udtrykker altså flere uopfyldte behov og afsavn hvad angår handlinger og aktiviteter. Endvidere så vi i det foregående afsnit, sociale relationer, at det for dem er af større betydning, at relationen til de øvrige beboere på plejehjemmet er positiv. I SFI's, førømtalte rapport, er det derfor interessant at bemærke (om end de ikke ser på helbredsmæssige forskelle), at:

"En ikke ubetydelig andel af beboerne vurderede, at de havde store behov i forhold til social kontakt og aktiviteter, og det synes at være i forhold til disse domæner, at plejeboligen især bør forbedre indsatsen." (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:114)³⁰

Som det er tilfældet hos Anna, Børge og Harald, har også SFI fundet, at det især er svært at lave en livskvalitetsforbedring for beboerne, når det handler om social kontakt og aktivitet. SFI vurderer, at disse områder står i skyggen af de mere basale behov som personlig pleje samt mad og drikke (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:15) Børge slår da også sit ønske om et træningscenter hen med: *"man kan ikke altid få det hele"* (Børge bilag 9:47). Ud fra specialets indsamlede empiri, vurderes det, at de stærkere ældre, lever med flere afsavn og ønsker, når de er bosat på plejehjemmet. Trods dette vurderes frihed i kraft af den tryghed det er at være bosat på plejehjemmet dog stadig højest, og det er for flertallet den afgørende grund til, at de føler sig hjemme i deres boliger på plejehjemmene.

³⁰ I citatet benyttes betegnelsen plejebolig, og ikke plejehjemmet. I praksis taler vi dog om det samme, idet SFI blot har valgt at bruge benævnelsen plejebolig (Rostgaard, Brünner m.fl. 2012:19) mens jeg har valgt plejehjem (jf. afsnittet "Præcisering af problemformuleringen")

Opsamlende kan det fremhæves, at når plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed ses i lyset af de sociale relationers betydning herfor, fandt jeg, at særligt familien bliver vægtet højt, og at deres mening om og tilstedeværelse i boligen er med til at give de ældre en oplevelse af hjemlighed. I modsætning til det perspektiv Brummet har fundet i sine studier, oplever dette speciales informanter ikke personalet som fremmede. Ingen omtaler personalet som havende negativ betydning for opfattelsen af hjemlighed, om end det erkendes, at man trives bedre i selskab med noget personale end andet. Derimod har nogen en tæt relation til personalet og personalets tilstedeværelse i bolig opleves både som naturlig og tryk. I forlængelse heraf opleves medbeboerne ej heller som fremmede, om end relationerne heller ikke er tætte. Man nyder hinandens selskab på de fælles arealer, og for de med et stærkere helbred, synes det også at være af særlig betydning, at man hjælper og yder omsorg for de beboere, der ikke altid kan klare sig på egen hånd.

12.8 Opsamling: Plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed

Hvordan oplever plejehjemsbeboere hjemlighed på plejehjem? Således lyder første del af min problemformulering og i det følgende vil jeg samle op på første del af analysen.

I det ovenstående fandt jeg, at det er meningsfuldt at forholde sig til at de ældres helbred forandrer sig over tid og at helbredstilstanden syntes at have en betydning for deres opfattelse af hjemlighed. Ud fra dette speciales empiri finder jeg, at de der er ved bedst helbred, oplever flere mangler og afsavn samt at de sociale relationer har større betydning for opfattelsen af hjemlighed på plejehjemmet. Hvad analysen også fandt, var, at der efter tilflytningen til plejehjemmet påbegynder en tilvænningsproces, der ikke direkte relaterer sig til deres helbred, men som omhandler det at indtage de nye omgivelser og sætte et hjemligt præg på disse via ens personlige genstande. Dertil etableres nye vaner både i relation til de fysiske omgivelser, men også til de sociale relationer der nu er en del af hverdagen, nemlig personalet og de øvrige plejehjemsbeboere. I takt med, at det fremmede igennem nye erfaringer og etablering af vaner bliver kendt, indfinder der sig en accept af de tab boligskiftet medførte. Endvidere oplever beboerne, at de i forhold til deres helbredsmæssige udfordringer nu har

hjælpen tæt på, en følelse der giver dem oplevelsen af tryghed i hjemmet. Balancen mellem det, at have personalet tilgængeligt når behovet for hjælp er der, samtidig med, at personalet respekterer beboerens privatliv og selvbestemmelse giver beboerne oplevelse af frihed. En følelse der netop af flertallet bliver fremhævet som afgørende for, at de føler sig hjemme.

Som også den eksisterende litteratur har peget på, træder det frem, at opfattelsen af hjemlighed er mangefacetteret, idet personlige genstande, sociale relationer samt friheden til at handle som ønsket, i forskellige omfang, påvirker opfattelsen af hjemlighed. Særligt syntes de mange facetter, at være påvirket af helbredsprocessen samt tilvænningsprocessen. Derved konstateres også at opfattelsen af hjemlighed på plejehjem forandrer sig over tid.

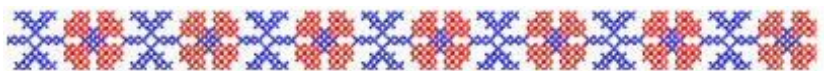

13. ANALYSE DEL 2:

LIVING LAB,

MULIGHEDER OG

UDFORDRINGER

I denne anden del af analysen, ønsker jeg, at diskutere hvilke muligheder og udfordringer af Living Labs visioner, der kan ses i forhold til plejhjemsbeboernes hjemlighed. Resultaterne fra analysen skal ikke betragtes som faktuelle forhold på Fremtidens Plejehjem, idet analysen som nævnt ikke er foretaget her. Informanternes beretninger er tanker om hvad de ville gøre, såfremt de var bosat på Fremtidens Plejehjem. Analysen viser dermed en række områder som må antages at være særligt centrale for Fremtidens Plejehjem at forholde sig til, for at sikre plejhjemsbeboernes hjemlighed.

13.1 Ønsker plejhjemsbeboerne at deltage i Living Labs projekter?

Igennem specialet har jeg søgt at opnå en forståelse af hvad et Living Lab er. Både som et generelt begreb samt mere specifikt, hvilke visioner Fremtidens Plejhjems Living Lab vil arbejde hen imod. Igennem arbejdet har jeg blandt andet erfaret, at et grundlæggende element i et Living Lab er en tæt relation til brugerne af det produkt man undersøger. Ydermere fandt jeg, at det er centralt for et Living Lab, at man kan undersøge brugeren i dets naturlige hverdagsmiljø. På baggrund af dette finder jeg det derfor tankevækkende, at man ingen steder syntes at forholde sig til, hvorvidt brugerne overhovedet ønsker at deltage. Dette er bemærkelsesværdigt, idet et Living Lab ikke har et eksistensgrundlag uden dets brugere. Jeg vil derfor starte analysens anden del, med at videreformidle informanternes tanker om det at deltage i Living Labs projekter. Herved skabes der baggrund for at forstå plejhjemsbeboernes udgangspunkt for deres udtalelser om Living Labs visioner i den videre del af analysen.

Blandt de seks interviewede plejhjemsbeboere fandt jeg to, Anna og Børge, der generelt ville være positivt stemt for at deltage i Living Labs projekter (Anna, Børge bilag 9:14,56). Inga ville derimod helt afvise at deltage såfremt hun havde boet der (Inga bilag 9:127-128). De resterende tre, Harald, Rigmor og Frida, afviste ligeledes som udgangspunkt, men kom så alligevel med åbninger for eventuel deltagelse forskellige steder igennem interviewet (Harald, Rigmor, Frida bilag 9:102,84-86,41).

Baggrunden for, at Anna og Børge udviser interesse i at deltage, er hos Anna styrret af en nysgerrighed, der vedrører både hvad Living Labs projekter vil

omhandle, men også en nysgerrighed på hvad alderen gør ved mennesker (Anna, bilag 9:15). Hos Børge er det derimod udsigten til at projekterne potentielt set kan blive til virkelighed, samt at forholdene kan forbedres for kommende brugere, der er drivkraften (Børge bilag 9:57). Begge forholder sig positivt til, at man på Fremtidens Plejehjem vil kunne forvente, at blive spurgt gentagende gange om at deltage i forskellige projekter (Børge, Anna bilag 9:62,24). Hertil er Børge dog inde på en relevant betragtning:

"hvordan har man det, det er det afgørende [for om man ønsker at deltage], det vil det være for alle, det vil jeg synes" (Børge bilag 9:62)

Børge har ret, i hvert fald når man lytter til Rigmor. Igennem Rigmors fortælling ses både lyst og nysgerrighed ved nogle af spørgsmålene omkring Living Lab, mens deltagelse ved andre spørgsmål blive afvist med henvisning til hendes fysiske formåen (som er udfordret blot ved vores snak) (Rigmor bilag 9:84,90,91). Samlet set fornemmer jeg en stor ambivalens hos Rigmor og hun funderer over, hvorvidt hun er egoistisk, når hun ville vælge Living Labs projekter fra (Rigmor bilag 9:91), dog vælger hun at forsvare sig med følgende:

"det kan se tilforladeligt nok ud, når jeg sidder her stille og roligt, men jeg har ikke kræfter til noget" (Rigmor bilag 9:91)

Under analysen af hjemlighed fremgik det, at Rigmor ikke havde et ønske om flere aktiviteter. Det der for de helbredsmæssigt stærkere anses som et lidt sparsomt aktivitetsudbud, kan betragtes af Rigmor som en befrielse, idet hun ikke bliver påmindet om sine begrænsninger, hver gang hun konfronteres med aktiviteter, hun gerne ville deltage i. Living Lab syntes at have en udfordring i ikke, at få de ældre til at føle sig forkerte, som Rigmor, der her blot ved vores snak, overvejer om hun er egoistisk, når hun prioriterer sine kræfter på andet end Living Lab.

Hos Inga er en manglende lyst og interesse afgørende for, at hun ville takke nej til deltagelse i Living Labs projekter, hun fremhæver at hun er *"for gammel"* (Inga

bilag 9:127). Samme ordvalg benytter Frida og konkluderer, at det ikke er noget for hende (Frida bilag 9:37). Som det ses via de kommende citaterne fra Frida, er der dog også andet på spil:

"Hvis man kunne, skulle man prøve at sætte sig ind i det, jeg ville jo syntes det var noget forfærdelig noget, men det kan jo ikke hjælpe noget heller" (Frida bilag 9:36)

På Fridas plejehjem har hvert hjem en touchskærm, og jeg spørger hende derfor hvad der gør, at hun bruger den (hvilket tidligere i interviewet har været på tale). Hertil svarer Frida:

"det kan jo ikke hjælpe, det skal man jo også og det kan godt være tidsfordriv [...] det holder også en i orden" (Frida bilag 9:36)

Som hos Rigmor giver Frida altså ligeledes udtryk for en pligtfølelse, men modsat ser hun det også som en måde at holde sig i gang på.

Harald udviser på sin vis velvilje overfor, at deltage i Living Labs projekter, dette dog kun hvis han var alene. Nu hvor han bruger det meste af dagen i konens selskab, er der ikke plads til meget andet (Harald bilag 9:104). Heraf fremgår det, at det ikke kun er plejehjemsbeboernes individuelle forhold, der kan være afgørende for, hvorvidt de ønsker at deltage eller ej. Ydre omstændigheder kan ligeledes være en afgørende faktor.

Living Labs visioner får plejehjemsbeboerne til at reflektere over hvad de ønsker at bruge deres tid og kræfter på. Hvad bidrager med noget positivt og hvad gør ikke, dette både i relation til deres fysiske formåen samt interesseområder. Herved er informanterne inde på, at helbredet er afgørende for hvorvidt de ville vælge at deltage eller ej. I relation til analysens først del er det i øvrigt interessant at se, at helbredet også her syntes at have betydning, idet de to grupper også her træder frem. Dette ses hvis man tager højde for, at Harald ville have et ønske om at deltage, såfremt han ikke skulle tage hensyn til konen, samt at Frida giver mest udtryk for, at hun helst ville være fri. Fremadrettet vil jeg løbende drage dette perspektiv ind, hvor jeg finder det relevant.

Med dette indblik i alle informanternes tilgang til deltagelse i Living Labs projekter vil jeg nu trække en række vinkler frem på, hvad Living Labs visioner giver af muligheder og udfordringer for plejehjemsbeboernes hjemlighedopfattelse. Ud fra det ovenstående står det klart, at ikke alle ville ønske at deltage, såfremt de var bosat på Fremtidens Plejehjem. Men på trods af, at nogle vil takke nej finder jeg det stadig relevant at forholde sig til, hvorvidt der også for disse beboere vil fremkomme muligheder og udfordringer. På baggrund af dette har jeg valgt at inddele de herpå følgende to afsnit i to områder, som jeg nu kort vil introducere til.

Med det først afsnit vil jeg fokusere på Living Labs aktivitet, der vil finde sted i plejehjemsbeboernes private hjem (modsat fællesarealerne). Inden for dette område af plejehjemsbeboernes hjem forventer jeg ikke, at de, der frabeder sig at deltage i Living Labs projekter, vil opleve, at Living Labs visioner vil have indflydelse på opfattelse af hjemlighed. Derfor vil dette i højere grad, omfatte de der takker ja til at deltage. For ikke at udelukke relevante perspektiver vælger jeg dog stadig at medtage alle informanternes beretninger i afsnittet.

I det derpå følgende afsnit vil jeg rette fokus på det af plejehjembeboernes hjem, der består af fællesarealer. I kraft af Living Labs tilstedeværelse på plejehjemmet, mener jeg det er relevant at undersøge hvilke muligheder og udfordringer, der kan opstå i forbindelse med visionerne og hvilken betydning de kan få for alle plejehjembeboere. Her er mit udgangspunkt, at selv de der ikke ønsker at deltage i Living Labs projekter, også vil kunne blive påvirket heraf.

Efter disse to afsnit vil jeg tage fat i plejehjemsbeboernes relation til personalet. Sådanne relationer finder selvsagt sted både i det privat hjem samt på fællesarealerne. Herpå følge endnu nogle afsnit, som jeg vil præsentere nærmere senere.

13.2 Living Labs indtræden i det private hjem

Med dette afsnit vil jeg rette særlig fokus på det faktum at Living Lab på forskellig vis vil træde ind i plejehjemsbeboerens private hjem. Som før nævnt antager jeg, at det fortrinsvis vil kunne påvirke hjemlighedsopfattelsen hos de beboere, der deltager Living Labs projekter. Blandt informanterne gav de, der

ville takke nej til at deltage udtryk for, at de ikke ønskede at få tilbuddet gentagende gange (Harald, Rigmor, Inga bilag 9:109,132). Såfremt Living Lab imødekommer dette, forventer jeg at omfanget af fx introducerende møder ved projektstart, vil være sparsomt og dermed ikke medføre ændringer for denne gruppe af plejehjemsbeboer.

Som jeg præsenterede i specialets problemfelt er der endnu mange uafklarede spørgsmål om, hvorledes Living Lab reelt vil blive drevet. Herunder blandt andet uvished om antallet af projekter og omfanget af disse. Dette vil blandt andet variere fra projekt til projekt. Metoderne, der benyttes under de innovative processer, vil derfor også afhænge af det konkrete projekt. Ifølge Bent Sørensen vil de i Living Lab være åbne overfor brugen af forskellige metoder (jf. afsnittet: Living Labs visioner). Derfor vil der igennem dette afsnit blive set på Living Labs indtræden i den private bolig med fokus på; interview af plejehjemsbeboerne, observation af plejehjemsbeboerne samt tilstedeværelsen af velfærdsteknologiske genstande til afprøvning. Alt dette med henblik på at lokalisere, hvorvidt disse former for indtræden i hjemmet vil medføre positive eller negative konsekvenser af den ældres hjemlighedsopfattelse.

Generelt forholder informanterne sig åbent overfor det at blive interviewet i forbindelse med et projekt fra Living Lab. Jeg fornemmer, at flere ser dette som en anledning til at få en snak med nogle udefrakommende, mere end de tænker over hvad samtalen måtte omhandle (Frida, Rigmor, Børge, Anna, Inga bilag 9:41,92,61,22,131). Endvidere er det for informanterne ikke afgørende at de kender denne person. Blandt andet ville en udefra kommende konsulent (som Living Lab bl.a. påtænker at benytte sig af, jf. afsnittet: Living Labs visioner) være velkommen i deres hjem (Anna, Frida, Børge, Rigmor bilag 9:24,39,60,86).

Harald mener dog, at det er væsentligt at omfanget af interviews og introducerende møder til diverse projekter ikke tager om sig, "*det bliver for forstyrrende*" (Harald bilag 9:84) for det daglige liv. I lyset af Haralds opfattelse kan Living Labs indtræden i hjemmet blive forstyrrende og opleves som et brud på hverdagen som den ønskes. Dette ses i forlængelse af analysens første del, hvor jeg fandt, at særligt respekten omkring plejehjemsbeboernes privatliv, selvbestemmelse samt beboernes oplevelse af frihed var afgørende for deres

følelse af hjemlighed på plejehjemmet. Da det er væsentligt, at beboerne overhovedet ønsker at deltage, også fremadrettet, vil dette være hensigtsmæssigt at tage i betragtning, når nye projekter skal introduceres og udvælges. Afstemmes dette med beboernes ønsker, finder jeg det dog sandsynligt, at særligt de stærkere beboere, som Anna og Børge vil opleve det som en mulighed for en rigere social kontakt. Anders Bonatto Fisker og Søren La Cour fandt, at mange ældre ikke søger nye tætte venskaber (jf. analyseafsnittet: Plejehjemsbeboers opfattelse af hjemlighed). Derfor antager jeg, at et interview kan bidrage som en social kontaktform, der vil blive betragtet som en ønsket tilføjelse til hverdagen, og derved vil bidrage positivt til hjemlighedsopfattelsen.

Anderledes står det til i forhold til tanken om, at Living Labs konsulenter eller personale skulle være til stede i løbet af beboernes dagligdag, med det formål at observere dem. Her vil flere takke nej (Rigmor, Inga, Harald bilag 9:92,131,109). Rigmor forklarer, at det ikke er fordi hun vil føle sig hæmmet. Hun mener dog, at på trods af, at hun blot skulle observeres, ville det kræve noget af hende at forholde sig hertil. Kræfter hun ikke ville være villig til at afse til netop dette (Rigmor bilag 9:92). Børge og Frida stiller sig mere åben overfor det at skulle observeres (Børge, Frida Bilag 9:61,41). Det er dog bemærkelsesværdigt, at Frida følger op med en beskrivelse af, at det er godt hun kan holde sig selv renlig samt:

"som nu når der kommer rent [sengetøj] på sengen, ikke en plet [på sengetøjet der tages af], så det er også godt." (Frida bilag 9:41)

Spørgsmålet om hvorvidt nogen måtte observere hende i både de mere og mindre private situationer, fik altså Frida til at reflektere over, hvad de ville få anledning til at se. Jeg oplever, at det er vigtig for hende, at alt tager sig ordentlig ud. Dette henleder min tanker på Erving Goffmanns³¹ beskrivelse af 'frontstage' og 'backstage' (Goffman 1959:108-140). I en sådan optik ønsker Frida at sikre sig, at observatørens indblik i de private situationer, der typisk tilhører backstage, trods alt levede op til et vist frontstage niveau, hvor hun kan skabe et

³¹ Erving Goffman (1922-1982), Canadisk professor i Sociologi

præsentabelt billede for de, der kigger med. Plejehjemsbeboere, som Frida, kan altså have et ønske om ikke at vise alt frem. Viser det sig, at beboerne kun ønsker at blive observeret, når de er sikre på, at deres fremtræden er præsentabel og som ønsket, kan der opstå et forfejlet billede af det naturlige hverdagsmiljø på plejehjemmet. Living Labs visioner bibringer derved en udfordring i både at respektere og opnå indblik i plejehjemsbeboernes backstage, hvor kroppens forfald og konsekvenserne heraf vil komme til udtryk. Dette kan særligt være en udfordring i forbindelse med test af velfærdsteknologi målrettet for ældrepleje og ældreomsorg (jf. afsnittet: Præsentation af Living Lab på Fremtidens Plejehjem). Udfordringen vil være at opnå de rette indsigter på respektfuld vis, således at plejehjemsbeboerne kan bevare følelsen af privatliv og dermed også hjemlighedsfølelsen (jf. analyseafsnittet: Plejehjemsbeboers opfattelse af hjemlighed).

Den sidste form for indtræden i det private hjem, jeg her vil tage fat i er, hvilke forandringer der kan ske i forbindelse med test af velfærdsteknologiske genstande i den private bolig. I forlængelse af dette vil jeg også følge op på min tidligere beskrevne nysgerrighed. Som beskrevet i første del af analyse havde beboernes helbred ikke nogen betydning, når det omhandlede deres forhold til indretning og genstande i boligen. Min nysgerrighed omhandler derfor hvorvidt helbredprocessen har betydning, når de ældre præsenteres for projekter, hvor nye genstande skal testes i den private bolig.

Overordnet afspejler de ældres udtalelser om, hvorvidt de er interesserede i at teste genstande i deres private hjem, deres generelle lyst til at deltage i Living Labs projekter. Dermed er det kun Anna og Børge, der udviser interesse for at deltage. Anna mener dog, at der kan opstå et pladsproblem, hvis hun skal have genstande ind i hjemmet. Hun ville dog være villig til at udskifte nogle af sine egne ting for en periode, såfremt der skulle gøres plads til det der testes (Anna bilag 9:20). Selvsamme ville Børge være villig til, men giver samtidig udtryk for, at sin deltagelse ville afhænge af det konkrete projekt, samt hvordan hans helbred er (Børge bilag 9:60-61). Ifølge Stinne Ballegaard³² og Marie Folker³³,

³² Stinne Ballegaard, antropolog, ph.d i informationsvidenskab

³³ Marie Folker, antropolog, senior konsulent ved Teknologisk Institut

kan man forvente, at der sker en forhandling mellem beboerne og teknologien, når de flytter sammen (Ballegaard og Folker 2012:200-201). Beboerne kan enten søge at opretholde den eksisterende orden i hjemmet ved at forsøge at hjemliggøre velfærdsteknologien. Modsat kan plejehjemsbeboerne også etablere et 'terapeutisk landskab' og herved søge at skabe nye normer for orden i hjemmet (Ballegaard og Folker 2012:200-202). Ballegaard og Folkers perspektiv leder mine tanker tilbage på den tilvænningsproces, jeg fandt, at plejehjemsbeboerne gennemgik, da de flyttede på plejehjem og måtte fravælge ting og skabe hjemlighedsfølelsen på ny. Hermed mener jeg ikke, at en enkelt velfærdsteknologisk genstand vil medføre samme proces, dog finder jeg det relevant at drage paralleller hertil og stille en række spørgsmål. Deltager beboeren fx ofte i en undersøgelse? Vil dette betyde, at deres hjem hele tiden vil være under forandring og beboerne løbende må forsøge at opretholde den eksisterende orden i hjemmet, for at bevare sin hjemlighedsfølelse? Eller hvad vil det betyde, hvis plejehjemsbeboerne skal afprøve flere forskellige velfærdsteknologiske genstande på en gang? Bliver mængden af velfærdsteknologi da af et sådan omfang, at der etableres et terapeutisk landskab, til fordel for deres eksisterende biografiske genstande, der ifølge Lene Otto³⁴: *"både henter betydning fra livet, og giver livet betydning"* (Otto 2001:189). I kraft af de mange ukendte faktorer ved Living Labs arbejdsgang, kan der fremkomme mange forskellige scenarier. I dette speciale har jeg ikke grundlag til at konkludere herom, men jeg kan dog stille spørgsmål og derved opfordre til opmærksomhed herpå.

De resterende fire informanter, Frida, Inga, Harald og Rigmor, ville takke nej til tilbuddet om at teste genstande i deres hjem. I forlængelse af det ovenstående ønsker de ikke, at deres hjem skal forandre sig, derimod skal det ifølge Inga være som det er (Inga bilag 9:130). Frida fortæller at: *"det er så hjemligt det hele"* (Frida bilag 9:39), og derfor ønsker hun ikke, at få ting ind i hjemmet for at teste dem. For Harald er det afgørende, at det der er i hjemmet siger ham noget, mens det for Rigmor er vigtigt, at hun ikke skal forholde sig til noget nyt, som hun også omtalte angående observation. At forholde sig til noget nyt er der ikke overskud

³⁴ Lene Otto er Lektor, ph.d. et mag.art. ved afdeling for Arkæologi og Etnologi ved Saxoinstituttet, Københavns Universitet

til, da hendes helbredsmæssige udfordringer optager tilstrækkeligt (Harald, Rigmor bilag 9:105, 90-91).

Placering af fremmede genstande i hjemmet vil derfor udfordre særligt de svagere ældres opfattelse af hjemlighed. Dette sker i kraft af; at det vil kræve en uønsket opmærksomhed, skabe forandringer i det genkendelige samt en manglende evne til at tilføre værdi, hvilket genstande der har fulgt den ældre igennem livet har. Det skal dog påpeges, at denne udfordring formentlig ikke ville blive en realitet, idet disse ældre også ville have takket nej til at deltage. For de stærkere beboere, synes muligheden for at lukke ukendte genstande ind i hjemmet ikke at være afskrækkende. Ønsket om sociale kontakt samt aktiviteter, som de stærkere ældre gav udtryk for (jf. analyseafsnittet: Plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed), følges altså her op med åbenhed over for Living Labs visioner om at teste genstande i det private hjem. Med hjemlighedsanalysen i erindring vil jeg dog også opfordre til opmærksomhed på, hvorvidt også de stærkere ældre, der ønsker at deltage kan opleve at deres hjemlighed bliver udfordret.

Således kan jeg nu samle op på den nævnte nysgerrighed. Helbredet synes at have en betydning for, hvorvidt de ældre er åbne overfor forandringer i deres hjem, hvad angår indretning og genstande. Dog er Harald en undtagelse i denne sammenhæng. For Harald og de tre svagere beboere, Inga, Frida og Rigmor, er særligt det genkendelige samt trygheden ved ikke at lukke noget ukendt ind, hvis omfang de ikke kender, det centrale. Af dette specialets materiale viser det sig således, at de der takker nej til at deltage i Living Labs projekter, ligeledes er dem, hvis hjemlighed ville blive udfordret, såfremt Living Lab bad dem deltage på trods af deres skepsis og ønske om ikke at tage del i den innovative proces.

Med de næste afsnit vil jeg tage yderligere fat i, de muligheder og udfordringer der kan opstå i forholdet mellem Living Labs visioner og plejehjemsbeboernes hjemlighed. Dette vil jeg gøre ved at åbne døren til plejehjemmets fællesarealer, som også betragtes som en del af beboernes hjem.

13.3 Living Labs tilstedeværelse på Fremtidens Plejehjem

Den overordnede ramme for dette afsnit er fokuseret på den aktivitet, der opstår på plejehjemmets fællesarealer, som konsekvens af at Fremtidens Plejehjem skal være et Living Lab. Jeg antager, at de der ikke ønsker at tage del i Living Labs projekter også kan blive berørt heraf, idet fællesarealer også er en del af plejhjemsbeboernes hjem. Med andre ord, kan plejhjemsbeboerne sig nej til at deltage i Living Labs projekter, men ikke til den aktivitet, der foregår på fællesarealerne. Et grundelement i et Living Lab er samarbejdet, ikke kun med brugerne, her plejhjemsbeboerne, men også med fx pårørende, udviklere, forskere, lokale myndigheder, politikere og investorer. Dertil formoder jeg, at Living Labs part i Aalborg Care Consortium (jf. afsnittet: Præsentation af Living Lab på Fremtiden Plejehjem), vil medføre fx rundvisninger på Fremtiden Plejehjem. Samlet set, antager jeg derfor, at en øget aktivitet (i forhold til plejehjem uden et Living Lab) må være forventet.

Afsnittet vil selvfølgelig stadig diskutere de muligheder og udfordringer, der opstår i forbindelse med Living Labs visioner i forhold til både dem, der ønsker at deltage samt dem, der ikke gør.

Som tidligere beskrevet kan Living Labs projekter være mangeartede. Endvidere vil et projekt have en række faser, hvor udviklingen af fx velfærdsteknologi vil foregå ikke kun i det private hjem, som omtalt ovenfor, men fx også via workshops (jf. afsnittet: Living Labs visioner). I forhold til en sådan udviklingsform i samspil med plejehjemmets øvrige beboere er informanterne generelt af den overbevisning, at Living Labs projekter godt vil kunne bidrage som et positivt sociale samlingspunkt for plejhjemsbeboerne (Anna, Børge, Rigmor, Harald bilag 9:16,58,88,103). Harald og Anne er positive men med forbehold for, hvorvidt det pågældende projekt kan frembringe smil og grin (Anna bilag 9:16) eller hvorvidt det kan fange ens interesse (Harald bilag 9:103). Frida derimod oplever at hendes medbeboere er ved så dårligt et helbred, at de ikke ville være i stand til at deltage, og dermed vil det ikke for dem give anledning til et positiv samlingspunkt (Frida bilag 9:37). Herved ses konsekvensen af, at mange plejhjemsbeboere er særdeles svage (jf. afsnittet: De ældre på plejehjem), hvilket også vil være gældende for Fremtidens Plejehjem.

Idet formålet med Living lab er at udvikle igennem et innovativt forløb, har jeg bedt informanterne tage stilling til, hvorvidt de kan lide at blive spurgt til råds. Hvilket alle (med undtagelse af Inga) opfatter som noget positivt. Det er dog vigtigt for dem, at de føler de ved noget om det, der bliver spurgt til. Dertil er lysten til at sætte sig ind i nye ting, som det innovative arbejde vil kræve, ikke ens for alle. Igen giver Anna og Børge udtryk for, at de er nysgerrige. Anna forklarer i relation til den touchskærm, som også hun har i hjemmet, at hun ikke er bange for at prøve sig frem og at dette ofte føre til positive resultater. Børge påpeger at: *"man er jo altid nysgerrig, det er man stadigvæk"* derimod aftager dette ifølge Frida, der fortæller at: *"interessen falder jo lidt, som man bliver ældre"* (Frida bilag 9:38). Hertil er Inga enig og forklarer, at det ikke er de fysiske udfordringer der er afgørende, men en manglende lyst (Inga bilag 9:127-128). Selv om Harald føler sig i stand til at sætte sig ind i nye ting, mener han det skal være inden for sin interessesfære, hvis det modsat var:

"fuldstændigt fremmet, så tror jeg ikke jeg kunne mobilisere den [nysgerrigheden]"
(Harald bilag 9:103)

For de der har et ønske om at deltage ses vigtigheden af, at en eksisterende interesse imødekommes med det konkrete projekt. Er dette ikke tilfældet, så kan motivationen være, at deltagelsen kan imødekomme nogle af de mangler og afsavn de ældre oplever i dagligdagen. Hermed vil Living Lab have mulighed for at motivere deltagerne såfremt, at de gør sig klart, hvor beboerne oplever at deres hverdag på plejehjemmet er mangelfuldt. I forhold til de stærkere plejehjemsbeboere synes der her at være en mulighed for at tilføre en sådan værdi til hverdagen. for dem der stadig føler en nysgerrighed og har overskud til at sætte sig ind i nye ting.

Børge har, som nævnt, beskrevet, at hans ønske om at deltage er motiveret af, at resultatet vil bidrage med en værdi for andre i fremtiden. Dermed er det også muligt, at flere af de ældre vil føle en værdi i det, at bidrage med noget. En oplevelse der står i kontrast til følelsen af at være nået til en endestation som Nay fandt (jf. teori afsnit: Hjemlighed på hjemlighed). En sådan følelse af at være nået til en endestation, ser jeg i Rigmors beretning, når hun fortæller, at hun godt

kan lide, at der sker noget, og at hun ville ønske, at plejehjem havde en bedre plads i samfundet. Hun oplever plejehjemmet som et afgrænset område fra den øvrige del af samfundet. I forlængelse heraf fremhæver hun restauranten på Fremtidens Plejehjem som noget positivt, idet man kan *"gå ind fra gaden og få en tår kaffe"* (Rigmor bilag 9:99). Som nævnt vil Living Lab medføre en øget aktivitet på Fremtidens Plejehjem. En sådan udsigt ville for Rigmor blive betragtet som en fordel, der kan tilføre ikke blot plejehjemmet noget, men også den enkelte plejehjemsbeboer. Anna fremhæver hertil at:

"det var dejligt, at der var nogen, der interesseret sig for plejehjemmet og kommer og muligvis kan give nogle gode råd til forbedringer, det ville jeg syntes var dejligt. Det er til de ældres fordel, at der kommer nogle og kan give nogen gode råd, som vi ikke selv kan se" (Anna bilag 9:22)

I første del af analysen så vi hvorledes Frida oplevede, at venner og familie bidragede til at bekræfte hende i, at hun havde et dejligt hjem og at dette således levede op til ideen om 'det rigtig hjem' (jf. Winther). På samme vis ser jeg at aktiviteten fra udekommende kan være med til at bekræfte plejehjemsbeboernes opfattelse af, at de bor et dejligt sted, hvor man har lyst til at komme og engagere sig. Dette skaber mulighed for en højnet opfattelse af hjemlighed for plejehjemsbeboerne.

På trods af, at flere af plejehjemsbeboerne ikke selv ønsker at deltage i undersøgelserne tilkendegiver alle interviewede, at det er fint med aktivitet af udefrakommende på fællesarealerne. For Anna og Rigmor, tegner der sig endda nogle muligheder i det. På trods af dette finder jeg dog, at der også kan være en udfordring. Et par informanter konstaterer nemlig, at de blot kan trække dem tilbage til deres private bolig, hvis de ikke ønsker aktiviteten på fællesarealerne (Rigmor, Harald bilag 9:91,108). Hvad der her for plejehjemsbeboerne ikke syntes at være et problem, vil jeg i lyset af hjemlighedsanalysen dog stille spørgsmålstejn ved om det udfordrer opfattelsen af hjemlighed. I analysen om opfattelsen af hjemlighed så vi, at det sociale liv foregår på plejehjemmets fællesarealer og ikke i de private boliger. Dertil er det sociale liv, der foregår på

fællesarealerne påskønnet af alle. Inga, der som de andre har glæde af at mødes og spise med de andre plejehjemsbeboere, udtaler følgende:

"hvis man nu bor derhenne [på Fremtidens Plejehjem] og går ned og skal spise, så sidder der måske nogle fremmede mennesker man aldrig har kendt, det ville jeg ikke syntes var behageligt" (Inga bilag 9:123)

Man står derfor overfor en udfordring, hvis de ældre trækker sig bort fra fællesarealerne, i forbindelse med aktiviteter vedrørende Living Lab. Dette speciale har ikke grundlag for at kunne konkludere, hvorvidt indretningen af Fremtiden Plejehjem samt aktivitetsmulighederne, der er tilstede på plejehjemmet vil betyde, at beboerne mødes på anden vis. Derimod kan jeg på baggrund af informanternes beretninger opfordre til opmærksomhed på, hvorvidt de ældre trækker sig bort fra fællesarealerne. Living Labs visioner vil herved betyde at plejehjemsbeboernes hjemlighed ville blive udfordret, idet det påskønnede sociale liv på fællesarealerne vil blive mindsket. Herved anser jeg at den øgede aktivitet på fællesarealerne, som må forventes på baggrund af Living Lab, potentielt både kan være positivt og negativt for plejehjemsbeboernes hjemlighed.

Living Labs tilstedeværelse på Fremtidens plejehjem kan dermed både resultere i muligheder og udfordringer. Mest overraskende er, at det for svagere plejehjemsbeboere kan muliggøre, at de føler sig som en del af det øvrige samfund. Dette sker i kraft af aktiviteten omkring dem. Aktivitet de ikke selv ønsker at deltage aktivt i, men blot være passive tilskuer til. Hermed modsiges Bent Sørensens formodning om, at Fremtiden Plejehjem ikke er et sted man vil ønske at bo såfremt at man ikke ønsker at være aktiv i Living Labs Projekter (Bilag 3:13). Informanterne giver dog også udtryk for, at de ville trække sig tilbage fra fællesarealerne såfremt aktivitetsniveauet blev for meget. Derved forudser jeg en potentiel udfordring, idet plejehjemsbeboerne påskønner mødet med de øvrige beboere og at dette kun sker på fællesarealerne. Hvorvidt muligheden og lysten til at mødes andetsteds er tilstede på Fremtidens Plejehjem er uvist. Dog antager flere af informanterne, at det at mødes med de

øvrige beboer omkring et af Living Labs projekter kunne bidrage som et positivt samlings punkt for beboerne. At deltage i dette vil dog forstærkes ved at projektet muliggjorde at beboerne fik imødekommet en af sine eksisterende interesser eller et hidtil uopfyldt ønske om aktivitet.

13.4 Relationen til personalet

I kraft af personalets rolle i udførelsen af Living Labs visioner (jf. afsnittet: Living Labs visioner) har jeg fundet det relevant at undersøge, hvilken betydning eventuelle ændringer i relationen mellem beboerne og plejepersonalet kan have for opfattelsen af hjemlighed.

Anna som godt kunne forestille sig at tage del i Living Labs projekter anser personalets deltagelse i projekterne som en fordel. Denne fordel opstår, ifølge Anna i den tryghed hun føler ved det personalet, som kender hende indgående. Hun giver derfor udtryk for, at det ville være en god støtte at have personalet ved sin side i forbindelse med et projekt fra Living Lab. Anna ville således føle sig sikker på, at de sammen både forstod det, der var ønsket, og dermed kunne give den rette respons tilbage (Anna bilag 9:23-24). Annas beretning trækker tråde tilbage til analysens første del om informanternes opfattelse af hjemlighed. Her fremkom det, at beboerne ligeledes fandt en stor tryghed i at have personalets hjælp tilgængelig. Derved havde de vished for, at hverdagens gøremål blev fuldført, samt at dette skete i trygge rammer. At personalet er en del af Living Labs projekter vil således muliggøre, at plejehjemsbeboerne også her vil kunne opleve, den samme tryghed der er afgørende for deres hjemlighed.

Harald bibringer et andet perspektiv, idet han er åben overfor, at personalet er en del af nogle projekter, blot han ikke skulle deltage. Dog ville han straks forlade sin egen stue, og gå hen til konen Rigmor, såfremt at de fx skulle teste rengøringsteknologi i hans hjem. Den tilsyneladende accept rummer dog stadig den konsekvens, at han vil forlade sin bolig. For Harald er det ikke et stort problem, da han kan søge hen til sin kone, men for andre uden samme mulighed, vil det måske være et større problem. Derfor må man have dette med i sine overvejelser i sådanne tilfælde. Harald fortæller at:

"ellers tror jeg ikke, jeg ville bryde mig om det. Jeg ville omgående gå hen til Rigmor og sige værsgo [til personalet]" (Harald bilag 9:110)

Såfremt personalet også tester velfærdsteknologi i de af beboernes hjem, der ikke ønsker selv at tage del i Living Labs projekter, kræver det opmærksomhed. Haralds udtalelse peger nemlig på, at den frihedsfølelse som informanterne forbinder med deres hjemlighedsfølelse på plejehjemmet vil blive udfordret, idet Harald ikke ønsker at opholde sig i sin egen bolig.

En del af visionerne er at teste personalets arbejdsgange og rutiner. Ud fra en formodning om, at dette vil kunne medføre ændringer hos plejehjemsbeboerne er Rigmors tanker følgende:

"det afhænger af om det har et formål, så er jeg til at snakke med. Hvis formålet blot er at se om man kan gøre det på en bedre måde, kan jeg godt undvære det, ikke fordi jeg ikke vil hjælpe, men man skal prioritere hvad man bruger sine kræfter til" (Rigmor bilag 9:90)

Dette er i overensstemmelse med Rigmors tidligere beretning, hvor det her igen handler om, hvorledes hun skal prioritere sin energi. Inga stiller sig ligeledes kritisk overfor det at lave om i rutinerne, hvis de for hende fungerer god. Her vil en god forklaring om baggrunden herfor være afgørende for hendes lyst og forståelse (Inga bilag 9:129-130). For de skeptiske, er det således særligt vigtigt at Living Lab gør sig umage med at forklare baggrunden, så beboerne føler sig inddraget. Alternativt udfordres den naturlige og respektfulde relation, som er tilstede blandt informanterne og personalet på disses plejehjem.

De muligheder og udfordringer der ses i forhold til beboernes relation til personalet, kan både styrke og forringe. Oplever de ældre at personalet er tilstede og hjælper dem med deres involvering i Living Labs projekter, kan dette betragtes som en mulighed for at styrke relationen til den ældre. Deltager personalet derimod i undersøgelser som den ældre ikke selv aktiv er deltager i, men bliver berørt af, skal der dog være opmærksomhed på at den ældre skal

involveres heri. Sker dette ikke kan beboerne blive udfordret i deres hjemlighed idet, frihedsfølelsen samt det naturlige og respektfulde forhold til personalet vil blive sat på prøve.

13.5 Er der for få mulige eller interesserede deltager?

Igennem de ovenstående afsnit, har det stået klart, at ikke alle informanter ville ønske at deltage i Living Labs projekter, såfremt de var bosat på Fremtidens Plejehjem. Endvidere fremgik i afsnittet: "De ældre på plejehjem", at borgere, der flytter på plejehjem er meget svækkede og af disse anslår man, at ca. 2/3 er demente. Da visitationsreglerne er de samme på Fremtiden Plejehjem, er der ikke grundlag for at tro, at dette vil afvige væsentligt her. Denne gruppe af demente beboere (som ej heller er repræsenteret i min empiri) er dog interessante at se på i sammenhold med Living Labs etiske retningslinjer (Bilag 11:1). Heraf fremgår det, at deltagerne skal skriver under på deres deltagelse i Living Labs projekter, og at dette skal ske på et informeret grundlag. I forlængelse heraf, finder jeg det centralt at lægge op til diskussion af, hvornår en borger med kognitive svigt kan forventes at skrive under på et informeret grundlag. Dette fremhæves også af Solveig Fjordside³⁵ og Annette Morville³⁶ i kapitlet "Autonomi":

"At en beslutning ikke er rationel, er dog ikke tilstrækkelig til at afgøre, om borgeren er kompetent til at træffe autonome beslutninger i det hele taget. Omvendt er det heller ikke nogen garanti for kompetence, at en beslutning syntes rationel." (Fjordside og Morville 2012:143)

Der opstår altså både risiko for at inkludere nogen, som ikke har forudsætninger for at forstå det fulde omfang af det de underskriver, men også en risiko for at fratage andre deres selvbestemmelse.

Hertil kommer en betragtning på baggrund af analysens første del om hjemlighed. Her ses via tilvænningsprocessen samt helbredsprocessen hvorledes det den ældre prioriterer og vægter kan ændre sig med tiden. Mødes dette ikke

³⁵ Solveig Fjordside, sygeplejeske, cand. mag i filosofi

³⁶ Annette Morville, Lektor ved PH Metropol

med respekt og støtte så kan beboerne oplever ikke at blive mødt med den fornødne tryghed og frihed til at føle sig hjemme. Dermed er det centralt at Living Lab også holder for øje at det der ved et projekt vil tilføre den ældre nogle muligheder som vil styrke hjemlighedsopfattelsen ved næste lignende projekt måske vil udfordre hjemlighedsopfattelsen. Den modsatte rækkefølge vil dog også kunne gøre sig gældende.

Ovenstående samt min egen erfaring med at finde nok, såkaldt egnede, interviewdeltagere (jf. metodeafsnittet: Kontakt til plejehjemsbeboer) bidrager yderligere til et samlet indtryk af, at det kan blive svært at vurdere hvilke af beboerne, der kan deltage i overensstemmelse med de etiske retningslinjer. Samt svært, at få tilstrækkeligt med deltagere til Living Labs projekter. En sådan udfordring for Living Labs arbejde er ikke af direkte relevans for beboernes hjemlighed, men når jeg alligevel vælger at trække det frem, så sker det på baggrund af følgende.

Det spørgsmål jeg gerne vil bringe frem er, om dem der ønsker at deltage vil opleve et pres for fortsat at deltage fremtidige undersøgelser. Et pres der kunne opstå, på baggrund af ovenstående betragtninger om at kun få ønsker eller har mulighed for at deltage. I analysen om hjemlighed så vi at følelsen af frihed og tryghed, var det, informanterne angav som afgørende for opfattelsen af hjemlighed. Derfor ser jeg at et pres på sigt kan medføre, at plejehjemsbeboerne ikke føler sig tilpas med at bo på Fremtiden Plejehjem. Der er ingen baggrund for at antage at Living Lab bevidst vil presse sine beboere til deltagelse. Når dette alligevel medtages, sker det på baggrund af, tre af informanterne udtalelser. Harald, Inga og Rigmor mener alle, at man i kraft af orienteringen om Living Labs projekter, under visitationen, kunne føle sig forpligtede til at deltage (Harald, Rigmor, Inga bilag 9:85,127). Harald tilføjer *"så har man haft valget [om at bosætte sig et andet sted]"* (Harald Bilag 9:85).

Med dette afsnit stilles der spørgsmålstegn ved, hvorvidt det jeg antager, vil blive et lavt antal mulige plejehjemsbeboere, der har forudsætninger samt ønsket om at deltage, vil udfordre plejehjemsbeboernes hjemlighed. Dette i særlig grad for de få, der vil være oplagt at spørge gentagende gange, og som kan føle sig

forpligtede til at deltage. En forpligtigelse de følger i kraft af visitationens informering om Living Labs tilstedeværelse på plejehjemmet.

13.6 Deltagere bliver udsatte

Det ovenstående viser, hvorledes der er en række udfordringer forbundet med udvælgelsen af deltagere til projekterne. Hvordan Living Lab vil administrere det at vælge plejhjemsbeboer ud, har ikke været muligt at få frem. Min empiri bidrager med yderligt et perspektiv, der peger på, at det er væsentligt at forholde sig til, hvem og i hvilket omfang man spørger de samme plejhjemsbeboer. Denne problemstilling er blevet mulig at belyse, fordi Anna og Frida tidligere har deltaget i forskellige testforløb af velfærdsteknologi på hvert deres plejehjem. Deres deltagelse i dette har på forskellig vis medført en øget opmærksomhed på deres person, idet de fx er blevet interviewet af pressen og modtaget ekstraordinære besøg på plejehjemmene. De ellers gode oplevelser med testforløbene og medfølgende oplevelser har dog for begge haft en tankevækkende bagside. Begge beretter om, hvordan deres medbeboere har ytret negative kommentarer om deres deltagelse (Anna, Frida bilag 9:15-16,40) samt kommet med *"... stikpiller, og det er heller ikke rart når man er gammel"* (Anna bilag 9:16). Det viser sig, at mobning ikke blot er et fænomen, der forekommer i børnehaver, skoler, og på arbejdspladser. Fænomenet finder også sted blandt landets ældre på plejehjemmene. I kraft af at indsamlingen af empiri er foretaget på to andre plejehjem, er det ikke muligt at sige, hvorvidt denne problemstilling vil blive mindsket på Fremtiden Plejehjem. Der er dog den forskel, at Living Lab her er en integreret del af plejehjemmet. Derved bliver det formentlig mere almindeligt, at forskellige beboer løbende deltager i Living Labs projekter. Dog finder jeg at der bør være særlig opmærksomhed på denne slags mobning, fra Living Labs side, som har ansvaret for undersøgelserne. Det er herfra man retter henvendelse til specifikke beboere, med et ønske om deres deltagelse.

Ifølge Anna:

"er der altid nogen der er mere hårde i munden end andre er, og det er sjovt nok altid dem der siger nej når de bliver spurgt" (Anna bilag 9:16)

Som ovenstående citat viser, kan man ikke sikre sig, at undgå denne problemstilling, hvis man blot tilbyder alle at deltage, en løsning der formentlig heller ikke ville gå i spænd med praktiske hensyn. Ydermere bliver nogle beboere fornærmet over ikke at blive spurgt jævnfør Anna bilag 9:15.

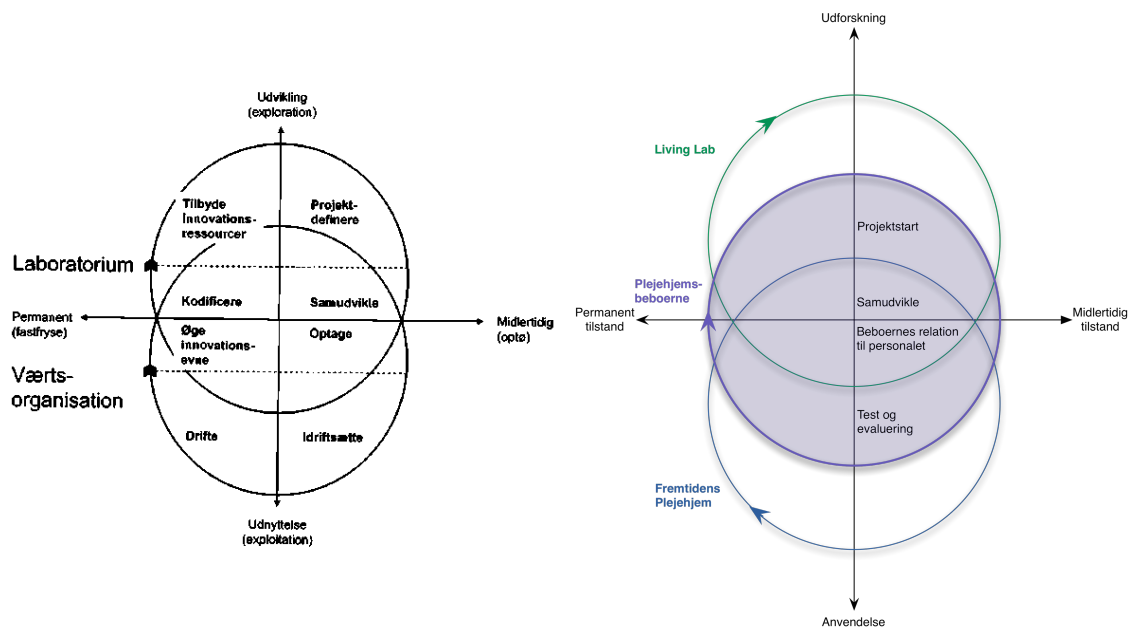
Hos Anna bringer det overvejelser med sig om, hvorvidt hun ønsker at deltage en anden gang (Anna bilag 9:16). En sådan konsekvens har altså fået betydning for Annas følelse af selvbestemmelse og handlefrihed, idet hun vil kunne finde på at fravælge noget, som hun ellers har nysgerrighed og lyst til at deltage i. Frida derimod giver udtryk for, at hun blot holder det for sig selv og konkluderer, at det vigtigste er, at man selv har det godt med det (Frida bilag 9:40). Hvis flere vælger samme strategi som Frida, for at undgå negative kommentarer, kan det dog have en negativ konsekvens i sociale relationer, når man kan tale frit om sine oplevelser.

Det, der i sig selv havde været en meningsfuld og givende oplevelse for de to informanter, har således haft konsekvens for deres sociale relation til nogle af de øvrige beboere på plejehjemmet. Dette er tilmed et område man på plejehjem i almindelighed oplever, at det er svært at imødekomme beboernes ønsker om sociale relationer (jf. analyseafsnittet: Sociale relationer). På baggrund af dette finder jeg det rimligt at betragte dette som en udfordring ved Living Labs visioner set i forhold til hjemligheden.

13.7 Den permanente tilstand

Med de ovenstående afsnit har jeg haft min opmærksomhed rettet på en række muligheder og udfordringer, der kan opstå i forbindelse Living Labs visioner i forhold til plejehjemsbeboernes hjemlighed. Med dette afsluttende afsnit ønsker jeg nu at tage fat i en u hensigtsmæssig afgrænsning jeg har foretaget tidligere i min arbejdsproces. En afgrænsning, jeg sidenhen er blevet opmærksom på, kan hindre mig i at belyse problemstillingen til fulde.

Den konkrete afgrænsning foretog jeg under min bearbejdning af Jesper Christiansen og Christian Basons model (i afsnittet: Overvejelser på baggrund af det teoretiske perspektiv). Her afgrænsede jeg mig fra at arbejde med modellens venstre side. Den permanente tilstand, se figur 5 til venstre.

Figur 5: (Figur til venstre) Christiansen og Basons originale model. (Figur til højre) Min modificerede model.

Afgrænsningen foretog jeg da den oprindelige model ikke viste arbejdsopgaver i direkte relation til plejhjemsbeboerne. Jeg skabte derfor en nye bearbejdet model, se figur 5 til højre, hvor den permanente tilstand blev vurderet til ikke at have betydning for beboerne. Sidenhen er jeg dog blevet opmærksom på, at blot fordi at projektet reelt stopper for beboernes vedkommende, så kan Living Labs visioner godt få betydning for hjemligheden, også i den permanente tilstand. Dette vil jeg illustrere i det følgende.

I publikationen "Fokus på empowerment og velfærdsteknologi til kronikere" (Wehner, Winterberg m.fl. 2013) fremhæves, hvorledes velfærdsteknologi kan bidrage til, at mennesker med kroniske lidelser sættes i stand til at håndtere deres egen sygdom. Udgivelsen fokuserer ikke på plejhjemsbeboere, som i dette speciale. Dette finder jeg dog ikke afgørende, for at slå min pointe fast. I udgivelsen beskrives Grete, der har deltaget som bruger i innovationsprojektet TELEKAT. Grete har deltaget helt fra projektets start til slut, hvilket betyder at hun i den afsluttende fase fik udstyr til brug i hjemmet. En oplevelse hun beskriver positivt, og hun anbefaler gerne andre at benytte de velfærdsteknologiske løsninger (Wehner, Winterberg m.fl. 2013:27-29). En sådan proces kunne for så vidt foregå på Fremtidens Plejehjem via Living Lab. Processen ville placere sig inden for den midlertidige tilstand som jeg her i specialet har haft mit fokus rettet på. Indtrykket man efterlades med ud fra

Gretes beskrivelse peger på en positiv oplevelse. Men Gretes deltagelse i projektet TELEKAT er nu slut, og det er her jeg finder en interessant betragtning kommer frem:

"Jeg var ked af at skulle af med de her ting igen, da projektet afsluttedes, fordi det giver en tryghed at have dem. Måleudstyret giver tryghed, og de statistikker, der er lavet, viser også, at der har været færre indlæggelser i projektperioden." (Wehner, Winterberg m.fl. 2013:29)

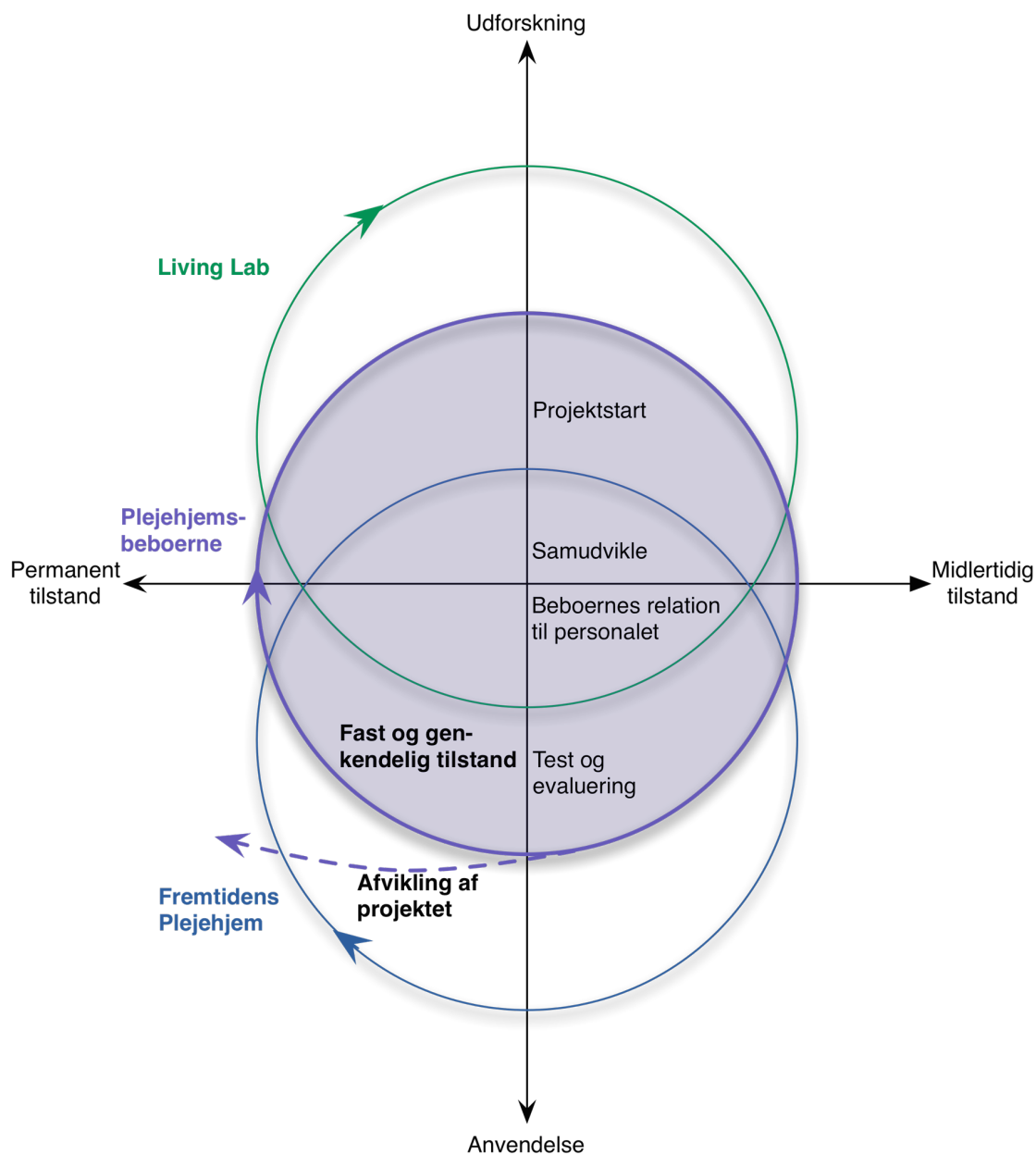
Hvad der i dette tilfælde var et projekt, der bidrog med tryghed grundet den aktuelle velfærdsteknologi, er efter projektets afslutning blevet frataget Grete igen. Så på trods af, at selve test- og evalueringsforløbet vidner om øget empowerment for de kommende brugere, så står testpersonerne tilbage som, hvad jeg er fristet til at kalde, 'de-empoweret'. Det betyder endvidere, at det er væsentligt i modellen at illustrere, at ikke alle projekter kan forventes at føre til 'Drift' som Christiansen og Bason illustrerer det i deres model det (se evt figur 5 til venstre). Derimod vil der i nogle tilfælde være tale om en afvikling af projektet. Derved vil et velfærdsteknologiske produkt vil ikke længer være tilgængeligt for plejehjemsbeboeren eller eventuelle forandringer i personalet arbejdsgang hos den enkelte blive ført tilbage som før projektets opstart. Dette kan for nogen være positivt, men det er væsentligt i lyset af Gretes eksempel at forholde sig til, at det også kan opfattes som et tab.

Et perspektiv, der kan bidrage til forståelsen af denne problematik, finder man hos sociologien Bruno Latour³⁷, der er hovedmand bag aktør-netværks-teorien. Via denne betragtes et aktør-netværk som cirkulerende repræsentationer, der er bestående af både mennesker, her fx plejehjemsbeboerne, og ting fx velfærdsteknologien. Det væsentlige i denne sammenhæng er, at man ifølge Latour ikke kan betragte ting som passive. I plejehjemsbeboerens møde med fx velfærdsteknologien, vil teknologien så at sige 'sætte spor' i de handlinger, der strømmer imellem de forskellige aktører, og vil derved påvirke og forandre både mennesker og ting. Benyttes Aktør-netværks-teoriens metode er det derfor interessant at følge de handlinger, der strømmer mellem aktørerne, men også

³⁷ Bruno Latour, fransk professor i Sociologi

hvilke forandringer der sker i kraft heraf (Latour 1996:55, 61-63, Fuglsang 2004:423, 430, 433-434). For Latour bør genstandes betydning og andel i sociale handlinger derfor også erkendes, når sociale fænomener observeres (Latour 2008:95-97). En sådan tilgang vil ligeledes være meningsfuld i forbindelse med Living Lab for at lokalisere og forstå de forandringer velfærdsteknologien kan medføre hos plejehjemsbeboeren. Dette kan fx være når de velfærdsteknologiske genstande er til stede, hvor plejehjemsbeboernes handlinger vidner om øgede handlemuligheder. Men som jeg ønsker at slå fast også ved et efterfølgende fravær af velfærdsteknologi, hvor handlinger kan bære præg af utryghed, som var tilfældet i det ovenstående eksempel med Grete. Dette sker på baggrund af den ændrede forståelse af hvad der via velfærdsteknologien er muligt, for plejehjemsbeboeren.

På baggrund af dette mener jeg, at det er væsentligt at forholde sig til den midlertidige tilstand såvel som den permanente, hvilket jeg her illustrerer i en videreudviklet udgave af modellen, se figur 6.

Figur 6: Opmærksomhed på den permanente tilstands betydning

I forhold til dette speciales problemformulering, er det væsentligt at erindre, at også forhold der gør sig gældende efter Living Labs projekt er afsluttet kan have betydning for plejehjemsbeboernes hjemlighed. I kraft af at dette speciales fokus er rettet på den midlertidige tilstand, opfordres andre hermed til at undersøge den permanente tilstand nærmere.

13.8 Opsamling: Living lab, muligheder og udfordringer

Med dette afsnit vil jeg samle op på analysen og finde nogle fokusområder som Living Lab bør rette opmærksomhed på i kraft af deres tilstedeværelse på plejehjemmet. Fokusområderne skabes for at imødekomme de ikke altid

entydige svar om muligheder og udfordringer, som Living Labs visioner medfører for plejehjemsbeboernes hjemlighed. Afsnittet inddeles således i de fokusområder jeg finder vil være givende for Living Lab at rette opmærksomhed på og arbejde videre med.

13.8.1 De fysiske rammer for et hjem

En af de væsentligste faktorer for hjemlighed, fandt jeg, er det at man har frihed fx til at gøre hvad og være hvor man har lyst til. I forbindelse hermed er det interessant, hvad der sker når et Living Lab rykker ind på fællesarealerne eller i den trygge bolig. Af de ældres beretninger fremgår det, hvorledes de ville trække sig fra fællesarealerne såfremt de fandt, at her var for meget aktivitet. Dette anses som en udfordring af hjemligheden, da analysen om hjemlighed viste, at fællesarealerne havde stor betydning i forhold til det sociale liv mellem plejehjemsbeboerne. En lignende problemstilling fandt jeg frem til hos Harald, der straks ville forlade sin bolig og gå over til sin kone, hvis der fx skulle testes rengøringsmaskiner i hans hjem. I forhold til de beboere, der ikke har en nærtstående, som de kan besøge er det centralt at være opmærksom på, hvorvidt de lige som Harald ikke ville bryde sig om at være i hjemmet samtidigt.

I modsætning til ovenstående fremgik det samtidig af analysen, at for svagere beboere kan det at være passiv tilskuer til udefrakommende aktiviteter på fællesarealerne bidrage til, at de stadig føler sig som en del af samfundet. Dermed ses det at et øget liv på fællesarealerne ikke nødvendigvis kommer til at "skræmme" beboerne væk, men kan i stedet bibringe muligheder for plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse. Her ses derfor en hårfin balancegang, hvor nogle aktiviteter kan styrke følelsen af hjemlighed, mens andre aktiviteter kan få beboerne til at søge væk fra deres eget hjem.

Analysens anden del viste også, at nogle beboere var villige til at udskifte egne genstande og afprøve velfærdsteknologi i deres eget hjem for en periode. I relation hertil belyste første del af analysen om hjemlighed, at plejehjemsbeboernes personlige genstande havde en væsentlig værdi og betydning i forhold til at finde sig til rette i den nye bolig og til at skabe et nyt hjem. Derfor finder jeg det centralt at Living Lab anerkender de personlige genstandes betydning for hjemmet, og overvejer i hvilket omfang og hvilken varighed velfærdsteknologiske genstande skal afprøves i hjemmet. Sådanne

genstande vil kræve en tilvænningsproces og kan udfordre de, for hjemlighedens betydningsfulde, biografiske genstandes plads i hjemmet.

I tæt relation til dette, ønsker jeg også at fremhæve den situation, der kan opstå ved afslutningen af et projekt, da der også her kan findes udfordringer i relation til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse. Dette kan ske for de plejehjemsbeboere, der under et projekt opnår en forstærket frihedsfølelse, udvidelse af deres handlemuligheder eller på anden måde knyttes til det testede. I sådanne tilfælde vil fratagelsen af velfærdsteknologiske produkter eller afviklingen af et projektforsløb generelt kunne efterlade beboerne med et afsavn. Living lab bør derfor have et øget fokus på de "spor", som genstande kan efterlade, når de fjernes fra en testpersons bolig, både i forbindelse med opstart og afslutning af et nyt projektforsløb.

13.8.2 De mentale rammer for et hjem

Et er om man føler sig tilpas i de fysiske rammer, der danner grundlaget for ens hjem, noget andet er om man mentalt og socialt har følelsen af at høre til. Det blev særligt klart i analysen, hvor det blev belyst, at der bør være fokus på mobning på plejehjemmet. Dette fremgik af to beboere, der havde oplevet mobning på baggrund af deltagelse i undersøgelser af velfærdsteknologiske løsninger. Mobning vil udfordre hjemlighedsfølelsen hos de fleste, og de negative konsekvenser påvirkede, ifølge informanternes beretninger, deres sociale liv og handlefrihed. Man kan formode at der på Fremtidens Plejehjem opstår en selvfølgelighed i det at deltage i projekter. I så fald bør opmærksomheden da rettes mod mobning af de der ikke deltager.

Det er derfor væsentligt at sikre, at beboerne, der selv har sagt ja til at flytte ind på Fremtidens Plejehjem, også føler, at de har mulighed for at melde fra til et eller flere af Living Labs projekter. Det fremkommer flere steder i analysen, at plejehjemsbeboerne kunne føle sig forpligtigede til at deltage i projekterne. Ligeledes overvejede en beboere, hvorvidt det ville opleves som egoistisk, ikke at deltage i udvikling af produkter og dermed indirekte ikke være med til at hjælpe andre. Muligheden for at sige fra er særligt væsentligt for de svagere ældre, som ikke føler at de har kræfter og overskud til at deltage. Men det er også vigtigt for de stærkere beboere, der har lyst, men som måske befinder sig i en svær periode eller mangler interesse for det pågældende område. Herved opstår en

svær balancegang, hvor det handler om at skabe et miljø, hvor alle føler sig velkomne uanset om man vælger Living Labs projekter til eller fra. Hvis beboerne på den ene eller anden måde føler sig presset ind i eller ud af nogle projekter, kan de miste følelsen af selvbestemmelse og frihed, hvilket er væsentlige faktorer for følelsen af hjem.

13.8.3 Udvikling hos de helbredsmæssige stærkere

Det tredje fokusområde, som jeg vil gribe fat i, er den betydning aktiviteter afstedkommer af at Living Labs projekter kan have på beboernes hjemlighed. Analysen af hjemlighed viste, at mens de stærkere beboere efterspurgte flere aktiviteter, så kunne det godt blive for meget for de svagere beboere. Derfor mener jeg, at der kan være et potentiale i at fokusere på, at netop de aktiviteter, som et projektforsløb indebærer, kan bidrage til en følelse af at holde sig i gang. Dette gælder særligt i forhold til de helbredsmæssige stærkere beboere. Herved kan de føle sig positivt udfordret og opleve et meningsfyldt formål med Living Labs projekter. Dette vil i særlig grad ske, hvis man har succes med at imødekomme de interesser eller afsavn som beboerne har. Det vil give noget at mødes om, og kan derfor fungere som en social aktivitet for dem, der evner det. Aktiviteter vil således kunne give et modspil til følelsen af at være nået til livets endestation, og kan dermed øge de helbredsmæssige stærkere ældres følelse af at høre hjemme.

13.8.4 Relationen mellem beboere og personale

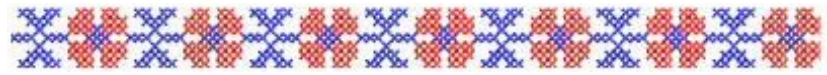
Det sidste fokusområde, som jeg vil trække frem her, omhandler den relation, der er mellem plejehjemsbeboerne og plejepersonalet. Her ses det i analysen, at Living Lab både kan have positiv og negativ indflydelse på disse relationer.

Det viste sig i analysens første del, at beboerne føler, de har et godt forhold til de ansatte. De føler sig trygge ved personalet. En tryghed der er afgørende for hjemlighedsopfattelsen. I forbindelse med Living Labs projekter bliver denne relation sat på spil. Der er gode muligheder for, at personalet ved at tage aktiv del i projektet kan fungere som en god støtte til plejehjemsbeboeren, og at deres relation derigennem kan fastholdes eller endda styrkes. Modsat er der også en risiko for, at særligt de svagere beboere kan komme til at føle sig udenfor. Dette

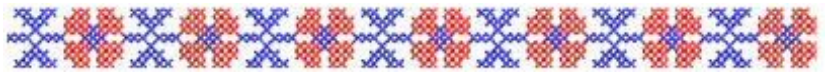
kan ske, hvis personalet ikke formår at forklare og inddrage dem i de projekter, som berører de ældre på trods af at de ikke selv deltager direkte i dem.

På samme måde kan relationen til plejepersonale samt Living Labs konsulenter blive sat på prøve, når projekterne træder ind over tærsklen til beboernes privatliv. Dette angår særligt projekter, der vedrører beboernes personlige "backstage". Det fremgår i analysen om hjemlighed, at plejehjemsbeboerne er vant til en vis åbenhed, hvor personalet eksempelvis kommer ind i boligen uden at banke på. Alligevel føler beboerne at der er respekt om deres privatliv i hjemmet. Samtidig fremgår det også, at det for beboerne kan være vigtigt at tage sig præsenteret ud under en undersøgelse af beboernes hverdagsliv. Derved ses der en smal linje imellem beboernes åbenhed og ønske om at bevare sit privatliv. Der kan derfor opstå uoverensstemmelse mellem det beboerne ønsker at give indsigt i og det Living Lab ønsker indsigt i. En overskridelse af denne grænse, vil være et brud på beboernes tillid, og svække deres hjemlighedsfølelse.

Det er altså væsentligt at fokusere på personalets rolle i forhold til beboerne når projekterne planlægges, og der bør tages højde for, hvordan man undgår en svækkelse af en ellers god relation.

14. KONKLUSION

Med denne konklusion ønsker jeg at besvare problemformuleringen:

”På hvilken måde opfatter plejehjemsbeboere hjemlighed og hvilke muligheder og udfordringer ligger i Living Labs visioner set i forhold til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse?”

Med undersøgelsen af plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed indskrives specialet sig i et eksisterende felt og tilbyder herved et indtryk af, hvorledes disse seks plejehjemsbeboere opfatter hjemlighed i deres bolig. Generelt oplever plejehjemsbeboerne en respektfuld pleje og omsorg, hvor de som individ imødekommes. Dette, samt den tilstedeværende mulighed for assistance, bidrager til den tryghed og frihed, som gør at de ældre føler sig hjemme på plejehjemmet.

Analysen viser desuden at personlige genstande har en stor rolle, når den ældre skal finde sig til rette på plejehjemmet. Disse genstande har dermed betydning for, hvorledes hjemligheden opfattes af de ældre.

I relation til interessebaserede handlinger og aktiviteter, så oplever de helbredsmæssigt stærkere beboere et savn og ønsker flere aktiviteter. De helbredsmæssigt svagere er derimod tilfredse med omfanget, og deres opfattelse af hjemlighed synes ikke påvirket heraf.

Når plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed ses i lyset af de sociale relationers, fandt jeg, at familiens besøg samt positive tilkendegivelser om boligen bidrager positivt til hjemlighedsopfattelsen. Relationen til personalet beskrives som givende til opfattelsen af hjemlighed, idet personalets tilstedeværelse opleves som respektfuld, naturlig og tryk. Sidst men ikke mindst bidrager relationen til medbeboerne også til følelsen af hjemlighed. Dette sker hovedsageligt gennem samvær på de fælles arealer, mens det for de helbredsmæssige stærkere, også har betydning, at de kan hjælpe og yde omsorg for de beboere, der har behov herfor.

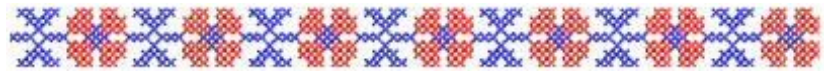
Dertil kan det konkluderes, at plejehjemsbeboernes opfattelse af hjemlighed ændrer sig over tid. Disse ændringer sker som følge af, at de oparbejder nye vaner igennem en tilvænningsproces, men syntes også at ske i forbindelse med deres helbredsmæssige tilstand.

Det fremkommer igennem analysens anden del, at Living Labs visioner ikke entydigt skaber muligheder eller udfordringer i forhold til plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse. Derimod er det et spørgsmål om at finde en balance i projekterne. Sagt med andre ord, gælder det om at stile efter at udnytte de muligheder der er, samtidig med, at der holdes øje og styres uden om udfordringerne. Igennem analysen fandt jeg følgende fokusområder:

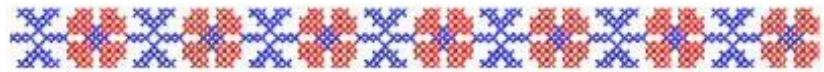
- **De fysiske rammer for et hjem.** Et væsentligt fokusområde omkring hjemlighed er selvsagt at beboerne føler sig hjemme. Her giver et Living Lab, med inddragelse af den omkringliggende verden, mulighed for at bidrage med en kærkommen mulighed for at føle, at man, selv som passiv deltager, er en del af samfundet. Modsat skal man også være bevidst om, at for megen aktivitet kan være med til at reducere de fysiske områder, der bidrager til at beboerne føler sig hjemme. Det er desuden en god ide at have fokus på og forståelse for indretningen og genstandenes betydning i et hjem. Dette gælder både de biografiske genstande, der er med til at gøre boligen til et hjem. Men det gælder også i forbindelse med testforløb, hvor beboeren kan have knyttet sig til det testede og derfor ikke ønsker at miste det igen. Derfor bør der fokuseres på, at hver gang man foretager ændringer i beboernes hjem, vil det kræve en kortere eller længere tilvænningsproces, før beboeren atter kan føle sig rigtigt hjemme igen.
- **De mentale rammer for et hjem.** Når man flytter ind på Fremtidens Plejehjem, ligger det i kortene, at man kommer til at være en del af Living Lab. Jeg anser det som et særligt fokusområde, at man sikrer en kultur på plejehjemmet, hvor alle beboere føler sig velkomne, og hvor ingen bliver holdt udenfor. Der bør allerede i forbindelse med visitation gøres opmærksom på, at det er ok at melde fra. Samtidig skal der sikres, at der fra både Living Lab, plejepersonale samt andre beboere skabes en forståelse og accept for, at alle ikke ønsker eller har mulighed for at deltage i alle projekter. Modsat skal man også sikre at de beboere, der deltager, kan føle sig tilpasse, uden risiko for blive mobbet, af øvrige beboere.

- **Udvikling hos de helbredsmæssige stærkere.** Særligt for de stærkere beboere er der et ønske om forskellige aktiviteter. Her kan der med Living Labs projekter skabes meningsfulde aktiviteter samt nye rammer for et socialt liv, med noget at mødes om. Hvis aktiviteterne samtidig imødekommer den enkelte beboers interesse, kan det bidrage til at fjerne følelsen af at være endt på livets endestation.
- **Relation mellem beboere og personale.** Sidst men ikke mindst er det vigtigt, at man har fokus på de positive relationer, der findes mellem personalet og beboerne. Disse relationer kan være en styrke, når personalet har mulighed for at sætte sig ind i et projekt og støtte de beboere, der deltager i projektet. Modsat kan det svække relationen til beboeren, hvis denne ikke føler sig inddraget i de projekter, der indirekte vedrører den pågældende. Det handler altså i høj grad om at inddrage både personale og beboere, også selvom de ikke direkte er en del af projekterne. Samtidig skal der være fokus på, hvordan Living Lab kan sikre sig viden om områder, der bryder ind i beboernes privatliv, uden at krænke den enkelte beboer. Også her kan relationen til plejepersonalet blive sat på prøve, hvis de er en del af projektforsøget.

Hvorvidt de konkrete muligheder og udfordringer vil udfolde sig på Fremtidens Plejehjem afhænger i høj grad af, hvorledes Living Lab vælger at arbejde og imødekomme de udfordringer, der er ved at arbejde med sensitive ældre. Svaret på problemformuleringen er dermed ikke et endegyldigt svar, men bør ses som et udgangspunkt til at skabe opmærksomhed på Living Labs indflydelse på plejehjemsbeboernes hjemlighedsopfattelse.

15. Litteraturliste

A

- Aalborg Kommune (2013): *"Aftale med Kina"*, kan ses via: <http://www.aalborgkommune.dk/Nyheder/Presse/2013/Sider/aftale-med-kina.aspx>
- Adolphsen, Jes (1995): *"Problemer i videnskab"* 2. udgave, Aalborg Universitetsforlag
- Algreen-Petersen (2004): *"Hjem på plejehjem, et narrativt studie ad plejehjemsbeboeres oplevelse af plejehjemmet som et hjem"*, Masteropgave i Public Health

B

- Ballegaard, Stinne Aaløkke og Marie Paldam Folker (2012): *"Velfærdsteknologi"* i *"Primærsektor, Det nære sundhedsvæsen"*, Red. af Mette Raunkiær og Mari Holen, Munksgaard
- Brinkmann, Svend (2006): *"En introduktion John Dewey"*, Hans Reitzels Forlag
- Brinkmann, Svend og Lene Tanggaard (2010): *"Kvalitative metoder, en grundbog"* Hans Reitzels Forlag
- Brummett, W. (1997): *"The Essence of Home: Design Solutions for Assisted-Living Housing"*, Van Nostrand Reinhold Company

C

- Christiansen, Jesper og Christian Bason (2011): *"Profil af det offentlige laboratorium"* i *Økonomistyring & Informatik*, 26. Årgang, 2010/2011 nr. 4

D

- Danmarks Statistik (2013): *"Statistisk Årbog 2013"*, Danmarks Statistik
- Dewey, John (1938): *"John Dewey, The Later Works, 1925-1953"*, Volume 12, Red af: Jo Ann Boydston, Southern Illinois University Press
- Donovan, C. & Dupuis, M. (2000): *"Specialized care unit: family and staff perceptions of significant elements"*, Geriatric Nursing, vol. 21, no. 1
- Douglas, Mary (1991): *"The Idea of a Home: A Kind of Space"* I Social Research, Vol. 58, No. 1, The New School

E

- Ekman, I, C skott og A Norberg (2001): "*A place of ones`own. The meaning of lived experience as narrated by an elderly woman with severe chronic heart failure. A case-study*", Nordic College of Caring Sciences, Scand J Caring Sci, 15

F

- Fajstrup, Marianne (2006): "*Ægtefæller skilles ved plejehjemmet*", Berlingske, Nationalt, 4.05.2006
- Fiveash B. (1998): "*The experience of nursing home life*", International Journal of Nursing Practice 4,
- Fjordside, Solveig og Annette Morville (2012): "*Autonomi*" i "*Primærsektor, Det nære sundhedsvæsen*", Red. af Mette Raunkiær og Mari Holen, Munksgaard
- Fremtidens Plejehjem (2013a): "*Fra ide til virkelighed*", kan ses via: <http://fremtidensplejehjem.dk/fra-id%C3%A9-til-virkelighed.aspx>
- Fremtidens Plejehjem (2013b): hjemmesiden: www.fremtidensplejehjem.dk
- Fremtidens Plejehjem (2013c): "*Værdigrundlag*", kan ses via: <http://www.fremtidensplejehjem.dk/topmenu/fremtidens-plejehjem/vaerdigrundlag.aspx>
- Fremtidens Plejehjem (2013d): "*Vision*", kan ses via: <http://fremtidensplejehjem.dk/topmenu/fremtidensplejehjem/vision.aspx>

G

- Gimmler, Antje (2005): "*Amerikansk pragmatisme*" i "*Hverdagslivet, Sociologi om det upågtede*" Red. af Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristensen, Hans Reitzels Forlag, København
- Goffman, Erving (1963): "*Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*", New York Free Press
- Goffman, Erving (1959): "*The Presentation of Self in Everyday Life*", Doubleday

H

- Henriksen, Nina, Kurt Møller og Mary-Ann Knudstrup (2007): *"Trivsel og Boligform, Litteraturgennemgang"*, Servicestyrelsen

I

J

- Jacobsen, Michael Hviid, Anja Jørgensen samt Stine Svendsen-Tune (2002): *"Sensitiv sociologi: Undersøgelser af udsatte og udstødte mennesker"* i *"Liv, fortælling, tekst, strejftog i kvalitativ sociologi"* Red. af Michael Hviid Jacobsen, Søren Kristiansen samt Annick Prieur, Aalborg Universitetsforlag
- Jacobsen, Michael Hviid (2007): *"Adaptiv teori - den tredje vej til viden"* i *"Håndværk og horisonter, Tradition og nytænkning i kvalitativ metode"*, Red. af Rasmus Antoft, Michael Hviid Jacobsen, Anja Jørgensen og Søren Kristiansen, Syddansk Universitetsforlag
- Jeune, Bernard (2013): *"Et langt liv i et aldrende samfund"*, Danskernes Akademi 07 April kan ses via:
http://www.dr.dk/DR2/Danskernes+akademi/Sundhed_Sygdom/Et_langt_liv_i_et_aldrende_samfund.htm
- Jely (2012): *"Ældre vælger plejehjem af nød og ikke af lyst"*, Nyhederne Tv2.dk, 19 Juli
- Jørgensen, Jens (2010): *"Nye ældre kræver bedre boliger"*, Momentum, 24.08.10

K

- Kofod, Jens (2009): *"Afvikling af hjem, Ældre danskere flytning fra eget hjem til plejehjem"*, Tidsskriftet Antropologi nr. 59/60
- Kolsum, Arne (2012): *"Indflytning, hverdagslivet og døden på plejehjem"* i *"Primærsektor, Det nære sundhedsvæsen"*, Red. af Mette Raunkjær og Mari Holen, Munksgaard
- Kontos, P. C. (1998): *"Resisting Institutionalization: Constructing Old Age and Negotiating Home"*, Journal of Aging Studies, vol. 12, no. 2
- Kristiansen, Søren og Hanne Kathrine Krogstrup (1999): *"Deltagende observation"*, Hans Reitzels Forlag

- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *"Interview: introduktion til et håndværk"*, 2. udgave, Hans Reitzels Forlag

L

- Latour, Bruno (1996): *"Om aktør-netværksteori. Nogle få afklaringer og mere end nogle få forviklinger."* i *"Verden om tænkningen"*, PHILOSOPHIA – tidsskrift for filosofi, årg. 25, 3-4
- Latour, Bruno (2008): *"En ny sociologi for et nyt samfund, Introduktion til Aktør-Netværk-Teorien"*, Akademisk Forlag
- Lauvring, Nikoline Grønbæk (2013): *"Hjemlighed – Sundhedsprofessionelles strategier på plejehjem og hospice"*, Kandidatspeciale ved Aalborg Universitet
- Layder, Derek (1998): *"Sociological Practice: Linking Theory and Social Research"*, SAGE Publications
- Löwgren og Stolterman (2007): *"Thoughtful Interaction Design: A Design Perspective on Information Technology"*, MIT Press

M

- Møller, Kurt og Mary-Ann Knudstrup (2008): *"Trivsel og plejeboligens udformning"*, Servicestyrelsen

N

- Nay, R. (1995): *"Nursing home residents' perceptions of relocation"*, Journal of Clinical Nursing 4

O

- Otto, Lene (2001): *"Biografiske Samlinger. Subjektivitet, identitet og materielle livshistorier"* i Antropologi 43-44

P

- Pallot, Marc, Brigitte Trousse, Bernard Senach og Dominique Scapin (2005): *"Living Lab Research Landscape: From User Centred Design and User Experience towards User Cocreation"*

- Peel, Nancye M og Cecilia Wilson (2008): *"Frail older people as participants in research"*, Educational Gerontology, 34, Taylor & Francis Group

Q

R

- Rostgaard, Tine, Rikke Nøhr Brüner samt Torben Fridberg (2012): *"Omsorg og Livskvalitet i plejeboligen"*, SFI- Det nationale forskningscenter for velfærd

S

- Simonsen (2013) *"Robotterne kommer: Digital velfærd bliver hverdag"*, Dr.dk, Politik, kan ses via (indeholder video af pressemødet):
<http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2013/09/30/101831.htm>
- Socialministeriet (2013a): *"Velfærdsteknologi"* kan ses via:
<http://www.sm.dk/Temaer/velfaerdsudv/velfaerdsteknologi/Sider/default.aspx>
- Socialministeriet (2013b): *"Plejhjem og beskyttede boliger"* kan ses via:
<http://www.sm.dk/Temaer/socialeomraader/%C3%86ldre/boliger/Plejehjem-og-beskyttede-boliger/Sider/Start.aspx>
- Solution Hub (2013): *"Fremtidens Plejhjem"* kan ses via:
http://www.solutionhub.dk/da/fremtidens_plejehjem_E13
- Somerville, P (1997): *"The social construction of home"*, Journal of Architectural and Planning Research 14
- Swane, Christine (2007): *"Gamle menneskers hverdagsliv"*, i *"Gerontologi Livet som gammel"* Red. af Christine Swane, Anne Leonora Blaakilde og Kirsten Amstrup, 2. udgave, Munksgaard

T

- Thisted, Jens (2009): *"Forskningsmetode i praksis"*, Munksgaard

U

V

- Van't Leven, N. og H. Jonsson (2002): *“Doing and being in the atmosphere of the doing: Environmental influences on occupational performance in a nursing home”*, Scandinavian Journal of Occupational Therapy, vol. 9, no. 4

W

- Wehner, Lasse Winther og Erland Winterberg m.fl. (2013): *“Fokus på empowerment og velfærdsteknologi til kronikere”*, Nordens Velfærdscenter
- Winden, Willem van, Luis de Carvalho, Erwin van Tuijl, Jeroen van Haaren, Leo van der Berg (2013): *“Creating Knowledge Locations in Cities: Innovation and Integration Challenges”*, Routledge
- Winther, Ida Wentzel (2006): *“Hjemlighed –Kulturfænomenologiske studier”*, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag
- Winther, Ida Wentzel (2012): *“Hjemmet” i “Primærsektor, det nære sundhedsvæsen”* Red. af Mette Raunkjær og Mari Holen, Munksgaard

X

Y

Z

- Zingmark, K, P. O. Sandman og A. Norberg (2002): *“Promoting a good life among people with Alzheimer's disease”*, Journal of Advanced Nursing, vol. 38, no. 1

Æ

- Ældrekommissionen (2012): *“Livskvalitet og selvbestemmelse på plejehjem”*, Kommission om livskvalitet og selvbestemmelse i plejebolig og plejehjem

Ø

Å